

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS, PSIHOLOĢIJAS UN MĀKSLAS FAKULTĀTE
IZGLĪTĪBAS ZINĀTŅU NODAĻA

**LATVIJĀ STUDĒJOŠO ĀRVALSTU STUDENTU
STARPKULTŪRU KOMPETENCES VEIDOŠANĀS**

MAĢISTRA DARBS

Autore: **Kristīne Tropa**

Stud. apl.: kt08007

Darba vadītāja: doc. Ludmila Apsīte

RĪGA 2013

Anotācija

Mūsdienu pasaulē ir vērojama tendence, ka izzūd robežas un cilvēki kļūst mobilāki, līdz ar to arvien ciešāka kļūst valstu sadarbība un biežāka dažādu kultūru pārstāvju sastapšanās. Lai izvairītos no nevēlamiem starpkultūru konfliktiem, cilvēkiem jābūt pietiekami kompetentiem.

Starpkultūru kompetences attīstība ir nosacījums tam, kā studējošais, kas devies uz ārvalstīm apmaiņas programmas ietvaros vai ar mērķi iegūt augstāko izglītību konkrētā studiju programmā, spēj adaptēties jaunajai videi un īstenot mērķi, kādēļ viņš uz šo valsti ir devies. Darba mērķis ir izpētīt Latvijā studējošo ārvalstu studentu starpkultūru kompetences veidošanos.

Kopumā jāsecina, ka ārvalstu studentiem starpkultūru kompetence ir attīstīta. Galvenie faktori, kas to ietekmē: studentu atvērtība, grupas biedru atbalsts, universitātes atbalsts un tās rīkotie pasākumi.

Atslēgvārdi: starpkultūru kompetence, ārvalstu studenti, augstākā izglītība, mobilitāte, kultūršoks, adaptācija.

Annotation

In nowadays there is a tendency for boundaries to vanish and people to become more mobile, consequently the cooperation among countries becomes tighter and people of different cultures tend to meet more often. To avoid undesirable intercultural conflicts people have to be competent.

The development of intercultural competence is a precondition for a student arriving to a foreign country within the framework of mobility programme or for the obtaining of higher education to be able to adapt to the new environment and reach educational goals. The aim of work is to find out the development of intercultural competence for foreign students in Latvia.

The conclusion: foreign student's intercultural competence is developed. The main factors affecting it: student's openness, groupmate's support, university's support and organized events.

Keywords: intercultural competence, foreign students, higher education, mobility, culture shock, adaptation.

SATURA RĀDĪTĀJS

IEVADS.....	4
1. STARPKULTŪRU KOMPETENCES IZPRATNE	7
1.1. Starpkultūru kompetences jēdziens	7
1.2. Starpkultūru kompetence mūsdienu sabiedrībā.....	11
1.3. Starpkultūru kompetence izglītībā	15
2. STARPKULTŪRU KOMPETENCES VEIDOŠANĀS	20
2.1. Kultūru dažādība.....	20
2.2. Kultūršoks un adaptācija	24
2.3. Starpkultūru kompetences veidošanās komunikācijas procesā.....	28
3. Praktiskais pētījums.....	32
3.1. Pētījuma organizācija un metodoloģija	32
3.2. Pētījuma objekts un bāze.....	33
3.3. Pētījuma analīze	36
Rezultāti.....	59
Secinājumi	64
Ieteikumi.....	66
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI	68
Pielikums Nr. 1 Anketa angļu valodā.....	72
Pielikums Nr. 2 Anketa tulkota latviešu valodā	74
Pielikums Nr. 3 Intervija ar intervējamo Nr. 1 angļu valodā.....	76
Pielikums Nr. 4 Intervija ar intervējamo Nr. 1 tulkota latviešu valodā	78
Pielikums Nr. 5 Intervija ar intervējamo Nr. 2 angļu valodā.....	80
Pielikums Nr. 6 Intervija ar intervējamo Nr. 2 tulkota latviešu valodā	83
Pielikums Nr. 7 Anketas jautājumu saskaņotība, Kronbaha α	86
Pielikums Nr. 8 Faktora Universitātes atbalsts jautājumu korelācija, Pīrsona korelācijas koeficients, korelācijas statistiskā nozīmība	88
Pielikums Nr. 9 Faktora Studentu komunikācija korelācija, Pīrsona korelācijas koeficients, korelācijas statistiskā nozīmība	89
Pielikums Nr. 10 Faktora Kultūru zināšanas korelācija, Pīrsona korelācijas koeficients, korelācijas statistiskā nozīmība.....	90
Pielikums Nr. 11 Respondentu vidējo atbilžu sadalījums pēc valstīm, dzimuma, vecuma, studiju gada.....	91
Pielikums Nr. 12 Faktoru savstarpējā korelācija	96

IEVADS

Straujās sabiedrības attīstības rezultātā, globalizācijas ietekmē arvien ciešāka kļūst valstu sadarbība ekonomiskos, politiskos un sociālos nolūkos. Tā rezultātā pieredzes gūšana ārvalstīs ir kļuvusi par neatņemamu pievienoto vērtību efektīvai dzīvei mūsdienu pasaulē. Tāpēc viens no 21. gs. sabiedrības raksturojošajiem procesiem ir mobilitāte.

Mobilitātes process ir cieši saistīts arī ar izglītību. Starptautiskā pieredze un starpvalstu sadarbība tiek uzsvērtā gan Latvijas izglītības pamatnostādņēs (Augstskolu likums, Mūžizglītības politikas pamatnostādnes 2007.–2013. gadam), gan starptautiskos attīstības procesos (piem., Boloņas process, Lisabonas stratēģija). Pateicoties Boloņas deklarācijas izveidei 1999. gadā, tiek attīstīta vienota Eiropas augstākās izglītības telpas veidošana, vienota trīsciklu grādu sistēma, vienota kredītpunktu pārnese sistēma, tiek novērsti mobilitātes praktiskie šķēršļi, kas veicina valstu sadarbību un attīsta studējošo mobilitāti. Taču jāmin tas, ka globalizācijas ietekmē studējošie dodas uz ārvalstīm ne vien gūtu starptautisku pieredzi apmaiņas programmu ietvaros (piemēram „Erasmus” mobilitāte), bet arī pastāvīgu studiju nolūkos ar mērķi iegūt augstāko izglītību kādā konkrētā studiju programmā.

Nonākot jaunā vidē vai jau pazīstamā vidē sastopoties ar citu kultūru pārstāvjiem, aktualizējas problēma par spēju respektēt dažādo un nereti pielāgoties pārmaiņām. Ar šo problēmu mūsdienu sabiedrībā mēs sastopamies ik dienas, jo mums apkārt ir dažādu kultūru pārstāvji, ar kuriem sociāli aktīvam cilvēkam nākas komunicēt un sadarboties diezgan bieži. Studējošajam, kas dodas uz citu valsti izglītības iegūšanas nolūkos, ir jāspēj adaptēties jaunajai videi un sadarboties ar apkārtējiem, lai varētu īstenot savu pamatmērķi – izglītības iegūšanu. Rodas jautājums - kā to realizēt? Šeit aktualizējas jautājums par starpkultūru kompetenci un tās veidošanos. Veiksmīga starpkultūru kompetences attīstība palīdz adaptēties jaunajai videi un pielāgoties mūsdienu dinamiskajai sabiedrībai, kad spēja mainīties un pielāgoties ir kļuvusi par vienu no eksistences pamatnosacījumiem. Un tieši izglītības institūcija ir viena no galvenajām iestādēm, kur starpkultūru kompetenci var veiksmīgi attīstīt, tādēļ, ka caur izglītību cilvēks iegūst gan zināšanas, gan attieksmes, gan prasmes visai turpmākajai dzīvei.

Augstākminēto sabiedrības attīstības procesu rezultātā (globalizācija, mobilitāte) starpkultūru kompetence tiek uzskatīta par vienu no 21. gs., t. i., mūsdienu, svarīgākajām sociālajām kompetencēm. Arvien vairāk tiek uzsvērtā cilvēku dažādība, tomēr, dzīvojot šādā sabiedrībā, tiem ir jāspēj savstarpēji sazināties un sadarboties. Tādēļ liela nozīme tiek piešķirta starppersonu inteliģencei jeb spējai komunicēt cilvēkiem vienam ar otru (pēc

D. Goulmena (*D. J. Goleman*), neatkarīgi no to kultūras piederības, kas, pēc autores domām, ir pamats starpkultūru kompetencei.

Jautājums par kultūru līdzāspastāvēšanu un starpkultūru kompetenci pasaulē ir aktualizēts jau sen. Ideju par kultūru dažādību Eiropā ir aizsācis vācu filozofs J. G. Herders (*J. G. Herder*) 18. gs. b. - 19. gs. s., bet par starpkultūru komunikācijas pētījumu pirmsākumu tiek uzskatīts 1959. g. ASV, Ņujorkā, publicētais E. T. Hols (*E. T. Hall*) darbs „*The silent language*” (8). Līdz mūsdienām pētījumi par starpkultūru komunikāciju un starpkultūru kompetenci ir kļuvuši ļoti populāri visā pasaulē (*M. J. Bennett, D. K. Deardorff, A. E. Fantini, E. T. Hall, G. Hofstede, C. Hampden-Turner, B. Magolda, J. Raven, S. H. Schwartz, F. Trompenaars* u. c.) un tie joprojām tiek turpināti. Aktualitātes par pētījumiem starptautiskajā izglītībā tiek apkopotas arī starptauriskā žurnālā „*Journal of Research in International Education*” (20) un citos periodiskos izdevumos. Taču jāpiebilst, ka Latvijas robežās pētījumi par starpkultūru saskarsmes un starpkultūru kompetences jautājumiem ir aktualizēti tikai pēdējos gados. Attiecībā uz izglītības procesu jāsecina, ka vairāk pētījumi ir veikti par starpkultūru kompetences veidošanos pamatskolā un vidusskolā (*M. Dirba, I. Margeviča*). Līdz šim ir veikti arī pētījumi par starpkultūru kompetenci un tās attīstību studiju procesā (*V. Balama*), taču to skaits ir salīdzinoši neliels, tādēļ maģistra darba autore, ņemot vērā problēmas aktualitāti mūsdienu sabiedrībā, ir izvēlējusies veikt pētījumu par starpkultūru kompetences veidošanos ārvalstu studentiem.

Pētījuma mērķis: Izpētīt Latvijā studējošo ārvalstu studentu starpkultūru kompetences veidošanos.

Pētījuma uzdevumi:

- 1) Izzināt un analizēt tēmai atbilstošu teorētisko literatūru.
- 2) Izstrādāt pētījuma problēmas risinājuma gaitu.
- 3) Izmantot kvalitatīvās un kvantitatīvās pētniecības metodes.
- 4) Interpretēt un analizēt praktiskajā pētījumā iegūtos datus.
- 5) Apkopot pētījuma analīzes rezultātus un izveidot secinājumus par iegūtajiem pētījuma rezultātiem.

Pētnieciskais jautājums: Kā ārvalstu studentiem attīstās starpkultūru kompetence un kādi faktori to ietekmē?

Pētījuma objekts: Ārvalstu students, kurš ieradies Latvijā ar mērķi iegūt augstāko izglītību augstskolā X akreditētā studiju programmā Y.

Maģistra darbā izmantotās pētījuma metodes:

- 1) literatūras analīze;
- 2) aptaujas metodes (anketēšana, intervija);

3) matemātiskā datu apstrādes metode.

Darba struktūra:

Darbs sastāv no ievada, trim nodaļām, empīriskā pētījuma rezultātiem, secinājumiem un ieteikumiem, izmantotās literatūras un avotu saraksta, 12 pielikumiem. Teorētisko un empīrisku ideju uzskatāmībai darbā ievietoti 25 attēli un 23 tabulas.

Darba pirmajā nodaļā aplūkots starpkultūru kompetences jēdziens un starpkultūru kompetences nozīmība mūsdienu sabiedrībā un izglītībā. Darba otrajā nodaļā analizēta kultūras dažādību problēma, kultūršoks un adaptācijas process, kā arī savstarpējās komunikācijas nozīme starpkultūru kompetences attīstības procesā. Trešajā nodaļā analizēti un apkopoti empīriskā pētījuma rezultāti, izdarot secinājumus par starpkultūru kompetences attīstību ārvalstu studentiem un par to, kādi faktori to ietekmē.

Pielikumos pievienota anketa angļu valodā un tās tulkojums latviešu valodā; intervijas angļu valodā un to tulkojumi latviešu valodā; kā arī datu apjoma dēļ empīriskā pētījuma analīzes gaitā iegūto nepieciešamo rezultātu atspoguļojums.

1. STARPKULTŪRU KOMPETENCES IZPRATNE

Šajā nodaļā vispirms tiks dota starpkultūru kompetences definīcija, sniedzot ieskatu arī kultūras definīcijas vēsturiskajā attīstībā, un skaidrojums tās jēdzieniskajam saturam. Tiks sniegta atbilde uz jautājumu par to, kas mūsdienās tiek saprasts ar jēdzienu „starpkultūru kompetence” un kas tajā tiek ietverts?

Pēc starpkultūru kompetences definējuma tiks dots ieskats par starpkultūru kompetences nozīmību mūsdienu mainīgajā, plurālistiskajā sabiedrībā un izglītības lomā tās attīstībā.

1.1. Starpkultūru kompetences jēdziens

Lai definētu starpkultūru kompetences jēdzienu, iesākumā jāpievēršas jēdziena „kultūra” skaidrojumam. Kultūras jēdziena cilme ir meklējama latīņu valodas vārdā *cultura* ar nozīmi ‘kopšana, apstrādāšana, audzināšana’. Pirmo reizi vārds „kultūra” tika minēts 45. g. p. m. ē. Senajā Romas impērijā, filozofa M. T. Cicerona grāmatā „Tuskulānas disputi” kā atziņa, ka filozofija ir prāta kultūra (30). Par kultūras jēdziena nozīmību un vienoto sākotnējo tās izpratni (kaut kā kultivēšana, izkopšana) Eiropā liecina vārda „kultūra” līdzība lielākajā daļā eiropiešu valodu: *cultura* (latīņu val., spāņu val., itāļu val., portugāļu val.); *culture* (angļu val., franču val.); *cultuur* (holandiešu val.) *kultūra* (latviešu val., lietuviešu val.); *kultura* (čehu val., horvātu val.); *Kultur* (vācu val.); *kultur* (dāņu val., zviedru val., norvēģu val.); *kultuur* (igauņu val.); *kulttuuri* (somu val.); *культура* (krievu val., baltkrievu val.) u. c.

Jau no kultūras jēdziena pirmsākumiem saprotams, ka kultūra ir saistīta ar cilvēka mijiedarbi vērstu uz kaut ko, respektīvi, ar kādu konkrētu mērķi. Sākotnēji tas tika saistīts ar cilvēku un dievu saskarsmi, kā arī cilvēku un vides saskarsmi. Mūsdienās jēdziens „kultūra” iekļauj gan tikko minētos saskarsmes veidus, gan saskarsmi cilvēkam ar cilvēku. Vēstures gaitā līdz mūsdienām ir izveidoti vairāki simti kultūras jēdziena definīciju, taču vienotas kultūras jēdziena definīcijas nav. Kultūra tiek definēta, piemēram, šādi:

Kultūra ir indivīdu grupas zināšanas, vērtības, tradīcijas un domu kopums, kas veido konkrētas grupas darbības principus (29).

Kultūra ir „otrā daba”, jo kultūrā ietilpst tas viss, ko ir radījis cilvēks un kas atrodas starp cilvēku un dabu (35).

Latvijā oficiālajos dokumentos tiek izmantota kultūras definīciju, kas atbilst starptautiski izstrādātajai un 2003. gadā UNESCO (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization* - Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija) pieņemtajai Vispārējai deklarācijai par kultūru daudzveidību, ko ir atbalstījušas 190 pasaules valstis. Kultūra apzīmē kādas sabiedrības vai sociālas grupas īpašu garīgo, materiālo,

intelektuālo un emocionālo īpašību kopumu un līdztekus mākslai un literatūrai sevī ietver arī dzīves un līdzāspastāvēšanas veidus, vērtību sistēmu, tradīcijas un uzskatus (33). Šajā kultūras definīcijā ir saskatāms aizmetnis starpkultūru izpratnei, jo tiek uzsvērtā kultūru daudzveidība, tas, ka visai cilvēcei nav vienas vienotas kultūras, bet gan katrai sabiedrībai ir sava kultūra. Protams, ir lietas, kas ir sastopamas gandrīz visās kultūrās, taču tikpat daudz ir lietu, kas sastopamas tikai dažās no tām vai arī ir tik krasi atšķirīgas, ka uzskatāmas par dažādām. Apkopojot visu iepriekš minēto kultūras definīciju pamatu, kultūru varētu nosaukt par dzīvesveidu, ko nosaka gan pagātnes, gan tagadnes notikumi, gan nākotnes plāni un vīzijas.

Sākotnēji jēdziens „kultūra” tika lietots vienskaitlī. 19. gs. sociālā evolucionisma teoriju kontekstā tika lietots jēdziens “kultūra” (vienskaitlī), ar to saprotot, ka attīstības gaitā cilvēks kļūst arvien vairāk “kultivēts”. Šādi tika pamatots rietumu sabiedrības civilizācijas un kultūras pārkums pār citām (kolonizētajām) sabiedrībām (32). Pirmais 19. gs. s. tika pluralizēts civilizācijas jēdziens, kas tika lietots līdztekus kultūras jēdzienam tā vietā. Neilgi pēc tam sekoja arī kultūras jēdziena pluralizācija. Eiropā šajā sakarā liela nozīme bija vācu filozofa J. G. Herdera (1744-1803) publicētajiem darbiem, kuros tika uzsvērts tas, ka cilvēkiem ir svarīgi interesēties ne vien par savu kultūru, bet arī par citu tautu kultūrām, jo tādā veidā cilvēks labāk var izprast savu kultūru (35). Šī ideja līdz mūsdienām ir kļuvusi ļoti populāra un to var uzskatīt par aizmetni starpkultūru kompetences veidošanās sākumam un izpratnei par to. Arī E. T. Hols savas monogrāfijas „*The silent language*” priekšvārdā ir rakstījis: „*To my friends and colleagues from foreign cultures who taught me so much about my own culture*” (17, 5. lpp.) ‘Maniem draugiem un kolēģiem no citām kultūrām, kuri man tik daudz iemācīja par manis paša kultūru’. Tāpat viņš uzsver, ka lielākais izaicinājums cilvēkam ir nevis izprast citas kultūras (kas nav mazsvarīgi), bet gan izprast pašam savu kultūras sistēmu.

Starpkultūru kompetences jēdzienam, tāpat kā kultūras jēdzienam ir atrodamas daudzas definīcijas. Tāpat arī pašam jēdzienam ir vairāki ekvivalenti, kā, piemēram, dažus no tiem piedāvā latīņamerikāņu profesors A. E. Fantini: *Cross-cultural communication* ‘starpkultūru komunikācija’; *Cross-cultural awareness* ‘starpkultūru izpratne’; *Global competitive intelligence* ‘globālā konkurētspējīgā inteliģence’; *Global competence* ‘globālā kompetence’; *Cross-cultural adaptation* ‘starpkultūru adaptācija’; *International competence* ‘starpvalstu kompetence’; *Intercultural interaction* ‘starpkultūru mijiedarbe’; *Intercultural sensitivity* ‘starpkultūru jutīgums’; *Intercultural cooperation* ‘starpkultūru sadarbība’; *Cultural competence* ‘kultūru kompetence’; *Ethnorelativity* ‘etnorelativitāte’; *Biculturalism* ‘daudzkulturālisms’; *Multiculturalism* ‘multikulturālisms’ (36). Plašāk lietotais starptautiskais starpkultūru kompetences jēdziena apzīmējums ir *Intercultural competence*, kam paralēli plaši tiek lietots arī jēdziens *Cross-cultural competence*.

Maģistra darba autore lieto jēdzienu *Intercultural competence*, jo tas savā būtībā atklāj starpkultūru kompetences galveno nozīmi – atrasties starp vairākām kultūrām un mijiedarboties. Savukārt jēdziens *Cross-cultural* izsaka kultūru šķērsošanu, kultūru krustošanos, kas sevī īsti neietver ilgstošu atrašanos starpkultūru situācijā.

Jēdziens „starpkultūra” jau savā skanējumā izsaka tās pamata būtību – atrašanos starp divām vai vairākām kultūrām. A. Priedītis kultūru salīdzina ar sengrieķu mitoloģijas divkosības dievu divsejaino Janusu: „Kultūras viena seja ir vērsta pret pašu, bet otra seja ir pavērsta pret ārējo pasauli. Janusa divas sejas šajā gadījumā simbolizē kultūras dialogisko būtību. Jebkuras kultūras dialogs risinās divos virzienos – pašam ar sevi un ar citām kultūrām” (35, 12. lpp.). No tā var secināt, kā jau 19. gs. minējis Herders, - cilvēks savu kultūru vislabāk izprot, sastopoties ar citām kultūrām. Taču vienlaikus ir jāspēj pārvarēt binārās opozīcijas uzskats, ka „savējais” – tas ir pareizais -, „svešais” – tas ir nepareizais (pēc A. Priedīša – opozīcija „mēs” un „viņi” (35)). Ir jāpieņem tas, ka dažādu kultūru pārstāvjiem ir dažādi pasaules uzskati, vērtības, vērtību sistēmas, tradīcijas, paradumi, utt. Tādēļ postmodernajā filozofijā šīs binārās opozīcijas vietā bieži vien lieto citādu redzējumu, tādu, kas pieņem dažādību, - „savējais” un „cits”. Tas atklāj to, ka cilvēks pats sevi apzinās kā „savējo” un otru uztver kā „citu” – ne kā „svešu”, bet „citu”.

Kā autore minējusi, starpkultūru kompetencei ir daudzas definīcijas. Nav vienas vienotas starpkultūru kompetences definīcijas (tāpat kā kultūras definīcijai), taču vairums definīciju iekļauj izpratni par sevi un citiem, atvērtību un starpkultūru zināšanas un prasmes, kuru pamatā ir mērķis nodrošināt efektīvu komunikāciju un atbilstošu uzvedību konkrētā starpkultūru situācijā (23).

Viens no starpkultūras kompetences jēdziena skaidrojumiem ir ASV doktora M. Dž. Beneta dotā definīcija: „*Intercultural Competence: a set of cognitive, affective, and behavioral skills and characteristics that support effective and appropriate interaction in a variety of cultural contexts*” (5, 3. lpp.). ‘Starpkultūru kompetence: kognitīvo, emocionālo un uzvedības prasmju un īpašību kopums, kas nodrošina efektīvu un piemērotu mijiedarbi dažādos kultūru kontekstos’. Kurā kā kognitīvās prasmes tiek minētas: kultūras pašapziņa; kultūras vispārējās zināšanas; kultūras īpašas zināšanas; mijiedarbes analīze. Emocionālās: zinātkāre; kognitīvais elastīgums; motivācija; atvērtība. Uzvedības prasmes: attiecību veidošanas prasme; spēja klausīties un problēmu risināšana; empātija; informācijas apkopošanas prasmes (5).

Cits starpkultūru kompetences definējums ir: „*Intercultural competence is the ability to interact effectively and appropriately in intercultural situations, based on specific attitudes, intercultural knowledge, skills and reflection*” (19, 5. lpp.). ‘Starpkultūru kompetence ir spēja

sadarboties efektīvi un atbilstoši starpkultūru situācijai, balstoties uz konkrētām attieksmēm, starpkultūru zināšanām, iemaņām un refleksijām’.

No abām tikko minētajām definīcijām kā atbilstošāku starpkultūru kompetences jēdziena skaidrojuma šī maģistra darba kontekstā autore atzīst M. Dž. Beneta piedāvāto definīciju, jo tajā, pēc autores domām, atklājas kompetences jēdziena būtība. Jēdziens kompetence sevī ietver zināšanu, attieksmju un prasmju kopumu. Būt kompetentam – tas nozīmē ne vien zināt, bet arī prast rīkoties. Citiem vārdiem sakot, kompetence - tās ir zināšanas, izpratne un spēja rīkoties. Turklāt šis process nekad nav noslēgts, kompetenci var pilnveidot un attīstīt vienmēr. Kompetence „[...] apzīmē saskarsmes prasmes, spēju atrisināt problēmu loģiskos un meditatīvos personības aspektus, tas ir kā potenciāls, ko pilnveidot visa mūža garumā” (12, 73. lpp.). Un, attiecinot šādu kompetences jēdziena interpretāciju uz



1.1. att. Starpkultūru kompetence

starpkultūru situāciju, tas nozīmē, ka cilvēks, atrodoties starpkultūru vidē, gan pietiekami daudz zina par savu un otru kultūru, gan prot komunicēt, risināt problēmas, veidot attiecības un veikt citas nepieciešamas darbības starpkultūru situācijā (sk. 1.1. att.).

Vēl kāds aspekts, kas raksturo starpkultūru kompetenci, - atvērtība un objektivitāte. Autore nepiekrīt uzskatam, ka viena no starpkultūru kompetences sastāvdaļām ir empātija (kā minējuši citi autori). Empātija ir psiholoģisks stāvoklis, ko spēj sasniegt tikai retais. Pēc D. Goulmena emocionālās inteliģences teorijas par spēju līmeņiem empātija jeb citu cilvēku emociju pazīšana ir viens no visaugstākajiem emocionālās inteliģences līmeņiem, kuru sasniegt ir ļoti grūti (16). Tā vietā autore piedāvā objektivitāti, kas šajā gadījumā tiek uzvertas kā spēja paraudzīties uz lietām no dažādiem skatu punktiem. Arī ASV Džūka universitātes

profesore D. K. Deardorffa kā vienu no svarīgākajiem starpkultūru kompetences pamatelementiem min objektivitāti. Kopējos starpkultūru kompetences galvenos pamatelementus Deardorffa dēvē par NSIN darbībām (*OSEE Tool*), kas sevī ietver:

N – Novērot notiekošo;

S – Saglabāt objektivitāti pret notiekošo;

I – Izpētīt dažādus notiekošā skaidrojumus;

N – Novērtēt, kurš no skaidrojumiem ir vispiemērotākais (9).

Starpkultūru konfliktsituācijās ir ļoti svarīgi ņemt vērā tieši šo modeli. Pirmais, kas šādā situācijā jā dara, ir jā novēro un jā novērtē notiekošais respektīvi jā saprot, kas ir noticis vai notiek. Otrkārt, jā spēj saglabāt objektivitāti un jā spēj uz klausīt dažādi viedokļi, paraugoties uz notiekošo no dažādiem skatu punktiem, ņemot vērā kultūru dažādības un īpatnības. Visbeidzot ir jā mēģina rast risinājums, atrodot vispiemērotāko situācijas skaidrojumu un risinājumu. Taču svarīgi, lai šajā procesā aktīvi piedalītos visi tajā iesaistītie cilvēki.

Rezumējot būt starpkultūru kompetentam, tas nozīmē apzināties savu kultūru (zināšanas par savu kultūru); apzināties kultūru atšķirības un tās respektēt (zināšanas par citām kultūrām; atvērtība); prast komunicēt starpkultūru situācijā (sk. 1.1. att.).

Tāpēc autore piedāvā šādu starpkultūru kompetences definīciju: **starpkultūru kompetence ir attieksmju, zināšanu un prasmju kopums, kas nodrošina efektīvu komunikāciju starpkultūru situācijā.** Ar zināšanām šajā gadījumā tiek saprasts savas kultūras un citu kultūru izpratne. Salīdzinot kultūru ar tai plaši pielīdzināto aisberga modeli, tas nozīmē to, ka cilvēkam savā kultūrā jā atklāj arī aisberga neredzamā daļa, vismaz daļa no tā, bet citās kultūrās primāri jā saskata aisbergu redzamā daļa, ideālā gadījumā – arī aisbergu neredzamā daļa. Prasmes – tā ir spriestspēja, spēja rast risinājumu, spēja sadarboties u. c. Kā viena no galvenajām attieksmēm tiek uzsvērtā atvērtība. Savukārt vārds „komunikācija” tiek interpretēts tā sociālā aspektā, neaprobežojoties tikai ar saziņas procesu, - tas apzīmē un raksturo daudzveidīgus sakarus un attiecības starp cilvēkiem sabiedrībā.

1.2. Starpkultūru kompetence mūsdienu sabiedrībā

Mūsdienu sabiedrība salīdzinājumā ar sabiedrību, kāda tā bijusi pavisam nesenā pagātnē, ir ļoti mainījusies. Šo izmaiņu pamatā ir globalizācijas process, kas neizbēgami ir ietekmējis visas pasaules attīstību. Termins „globāls” apzīmē ko tādu, kas attiecas uz visu pasauli; kas aptver visu pasauli; kam ir visaptverošs raksturs (27). Savukārt globalizācija tiek definēta kā daudzšķautņains process, kura rezultātā pasaules valstis kļūst ekonomiski, politiski, sociāli saistītas un lielā mērā arī atkarīgas viena no otras (21). Globalizācijas process ir sācies jau sen,

taču pēdējo desmit gadu laikā tas ir sasniedzis rekordlielus apmērus un tempu, tādēļ cilvēkiem ir jāspēj tikt tam līdzī un pielāgoties arvien jaunām pārmaiņām.

T. L. Frīdmes (*T. L. Friedman*) ir izdalījis trīs globalizācijas laikmetus. Pirmais (1.0) globalizācijas laikmets, kas ilga no 1492. gada, kad K. Kolumbs devās savos ceļojumos pāri okeānam un sākās tirdzniecība starp dažādām pasaules daļām, līdz apmēram 1800. gadam. Šajā laikā galvenais jautājums, ko valstis sev uzdeva bija, kā mana valsts iekļaujas globālajā konkurencē? Otrais (2.0) globalizācijas laikmets ilga apmēram no 1800. gada līdz 2000. gadam (ar pārtraukumiem Lielās ekonomiskās krīzes, Pirmā un Otrā pasaules kara laikā). Šis bija laiks, kad attīstījās jaunas transporta kustības – parādījās dzelzceļš – un jaunas sakaru iespējas – telegrāfi, tālruņi, vēlāk arī datortehnika un mobilie telefoni. Šī laikmeta galvenais jautājums bija, kā mana kompānija (ne vairs valsts) iekļaujas globālajā ekonomikā? Bet sākot ar 2000. gadu ir sācies jauns – trešais (3.0) - globalizācijas laikmets, kas joprojām turpinās. Šajā globalizācijas laikmetā spēks ir indivīdiem un to spējai globāli konkurēt un sadarboties (14). Globalizācijas attīstības temps strauji palielinājās, kad parādījās pirmie transportlīdzekļi, kas ievērojami atviegloja un paātrināja cilvēku pārvietošanos. Līdz ar to laiks ieguva arvien lielāku vērtību – visam jānotiek pēc iespējas ātrāk, pēc iespējas īsākā laika posmā. Mūsdienu cilvēkam ik dienas ir mērķis pēc iespējas ātrāk pārvietoties no punkta A uz punktu B un tālāk no punkta B uz punktu C. Šis apstāklis ir radījis jaunu parādību, kas nosaukta par ātrlaika kultūru, bet „ātrlaika kultūra rada laiktelpu, kas arvien sašaurinās” (26, 148. lpp.). Par mūsdienu pasauli mēdz teikt – tā ir plakana (pēc T. L. Frīdmena), nevis tādā nozīmē, ka tā ir fiziski plakana, bet gan virtuāli plakana. Jaunākās tehnoloģijas cilvēci ir attīstījušas līdz tādām līmenim, ka mēs visi neatkarīgi no fiziskā izvietojuma atrodamies vienā – virtuālā – telpā. Arī fiziskās robežas izzūd un „[...] pasaules daļu attiecības veidojas caur cilvēku dzīves formu tuvību” (26, 148. lpp.). T. i., cilvēki atrodas viens otram tik tuvu, cik tas ir nepieciešams, fiziskajām robežām un attālumiem vairs nav noteicošā loma.

Pēc dažādu robežu nojaukšanas (Berlīnes mūris) un priekškaru krišanas (Dzelzs priekškaris) daudzām pasaules valstīm pavērās jaunas iespējas. Straujā rietumu kultūras ietekme un rietumu kultūras izplatīšanās jeb „amerikanizēšanās” tika uzskatīta kā drauds mazajām kultūrām, veidojās uzskats, ka tās var iznīkt, kļūt „amerikanizētas”. Pastāvēja uztraukums par kultūru vienvēdošanos, tomēr daudz lielāka iespēja mūsdienu „plakanajā” pasaules platformā ir veicināt daudzveidību līdz tādai pakāpei, kādu pasaule to vispār vēl nav pieredzējusi (14). Tieši šīs problēmas aktualitāte, pēc maģistra darba autore domām, ir viziteiktākā mūsdienu sabiedrībā – tāda dažādība, ka cilvēkiem rodas problēmas identificēt sevi un citus. Un tieši tam ir jāpievērš uzmanība, nevis tam, vai mēs visi nekļūsim

„amerikanizēti”. Ir atzīstami tas, ka mēs katrs esam individuāls un atšķirīgs, taču dzīve šādā dažādības pasaulē ir arī liels izaicinājums mums visiem.

Tādēļ var teikt, ka šis ir laiks, kad dažādu kultūru sastapšanās ir neizbēgams process, tādēļ starpkultūru kompetenci var uzskatīt par vienu no svarīgākajām 21. gs., t. i., mūsdienīgu, sociālajām kompetencēm, un par 21. gs. pamatvērtībām tiek nosaukta tolerance, cilvēktiesības un multikulturālisms (33). Starpkultūras kompetences nozīmība tiek uzsvērtā Eiropas Pamatprincipu kopumā „Pamatprasmes mūžizglītībai”, kur tiek minētas 8 pamatprasmes, kas nepieciešamas, lai cilvēks varētu attīstīties, būtu pilsoniski aktīvs, sociāli iekļautos un būtu nodarbināts:

- 1) saziņa dzimtajā valodā;
- 2) saziņa svešvalodās;
- 3) matemātiskās prasmes un pamatprasmes dabaszinībās un tehnoloģijās;
- 4) digitālā prasme;
- 5) mācīšanās mācīties;
- 6) sociālās un pilsoniskās prasmes;
- 7) pašiniciatīva un uzņēmējdarbība;
- 8) kultūras izpratne un izpausme (34).

Uz starpkultūru kompetences veidošanos un attīstību visvairāk attiecināms mērķis sociāli iekļauties, ko var īstenot, attīstot lielu daļu no minētajām pamatprasmēm. Kā galvenās no tām starpkultūru kompetences attīstībā jāmin **saziņa svešvalodās, sociālās un pilsoniskās prasmes**, ka arī **kultūras izpratne un izpausme**. Pamatprasmē - saziņa svešvalodās – starpkultūras kompetence ir ietverta tās būtībā un skaidrojumā: „Saziņai svešvalodās nepieciešamas arī tādas prasmes kā informācijas atlase un starpkultūru izpratne” (34, 5. lpp.). Sociālās un pilsoniskās prasmes sevī ietver „personīgās, starppersonu un starpkultūru prasmes un attiecas uz visām uzvedības formām, kas sagatavo indivīdus efektīvai un lietišķai dalībai sabiedriskajā un darba dzīvē” (34, 9. lpp.). Šī ir viena no svarīgākajām pamatprasmēm, jo reti kura pasaules valsts spēj izolēti pastāvēt tikai savā kultūrvidē, nesaskaroties ar citām valstīm, un līdz ar to arī ar citām kultūrām; tāpat lielākajā daļā pasaules valstu ir sastopams multikulturālisms, kas nosaka to, ka cilvēkiem jābūt tolerantiem vienam pret otru un jāciena arī citāda, atšķirīga. Arī, dodoties uz citu valsti, uz citu kultūrvidi, cilvēkiem ir jāmeklē vienam otru saprast un veiksmīgi sadarboties, lai pasaulē nodrošinātu mieru. „*Peace is built through education, culture, science and communication, in order to provide all humans with free wings to fly in the unlimited space of the spirit*” (43., 25. lpp.) ‘Miers ir veidots caur izglītību, kultūru, zinātņi un komunikāciju, lai ikvienam cilvēkam nodrošinātu brīvus spārnus, ar kuriem lidot neierobežotā gara telpā’. Ja cilvēki labāk saprastu paši sevi un citus, iespējams,

ka pasaule būtu daudz mierīgāka un būtu lielākas iespējas izvairīties no nemieriem un kariem, kas paņem tik daudz nevainīgu cilvēku dzīvības un iznīcina gan pilsētas, gan dabu mums apkārt. Arī E. T. Hols jau 1959. gadā, apskatot jautājumu par kultūru sastapšanos un komunikāciju, ir minējis, ka lielākā daļa no grūtībām, ar ko mums nākas saskarties, komunicējot ar cilvēkiem citās valstīs, ir tā, ka mēs tik maz zinām par citām kultūrām un starpkultūru komunikāciju (17).

Viens no mūsdienu globalizācijas pamatelementiem ir cilvēku mobilitāte, taču tā nav bijis visā globalizācijas perioda laikā. Vēl pagājušā, 20. gs., cilvēku piesaiste konkrētai vietai bija diezgan aktuāla. „Modernajā Eiropā noteiktā piesaiste pie vietas bija tik intensīva, ka pret to parādījās skaļa opozīcija. Tā, piemēram, 20. gs. sešdesmitajos gados hipiji sāka klaiņot pa visu pasauli, izpaužot naidu pret piesaisti vietai. Tā bija ne tikai individuāla nepakļaušanās, bet arī nepatikas izrādīšana pret noteiktu kultūras formu” (26, 158. lpp.). Mūsdienu Eiropas un visas pasaules situācija ir krasi mainījusies – fiziskai vietai vairs netiek piešķirta liela nozīme, pašreiz visu nosaka laiks, precīzāk sakot, ātrlaiks. Tam vairs nav nozīmes, kurā pasaules malā cilvēks atrodas, galvenā motivācija ir pēc iespējas īsākā laika posmā nopelnīt pēc iespējas vairāk naudas. Tādēļ var uzskatīt, ka pašreizējā situācijā cilvēku „klejošana” dažādu mērķu vadītiem ir ļoti aktuāla. Šīs ietekme strauji ienāk arī Latvijā un tas kopumā mums liek pārorientēties no cilvēka kā „vietsēža” uz cilvēku kā „kustīgu punktu” ātrlaika norisēs (26). Un ir jāpieņem arī tas, ka uz Latviju dodas cilvēki no dažādām kultūrām dažādu mērķu vadīti.

Vēsturisku notikumu un sociālu procesu ietekmē, Latvijā bez latviešu tautas (60,5% uz 2012. gada sākumu) un tās pārstāvētās kultūras ir arī citas, mazākas, bet pastāvīgas tautas, kas pārstāv savas kultūras, piemēram, krievi (26,6%, t. p.), baltkrievi (2,4 %, t. p.), ukraiņi (2,2 %, t. p.), poļi, lietuvieši u. c. (28). Šīm visām kultūrām vienas teritorijas ietvaros ir jāmāk līdzpastāvēt, nenoniecinojot citu kultūru. Taču bez pastāvīgi esošajām kultūrām Latvijā globalizācijas ietekmē ieplūst arvien vairāk citu kultūru, kuras tāpat ir jārespektē un jāpieņem, citādi to formulējot, ir jābūt vienotiem dažādībā. Tāpēc starpkultūru kompetences apguvei un attīstībai ir liela nozīme mūsdienu Latvijas sabiedrībā.

Latvijas saskarsmi ar dažādām kultūrām var vērtēt gan pozitīvi, gan negatīvi. Kā pozitīvu aspektu jāmin iegūto pieredzi saskarsmē ar citām kultūrām, taču no negatīvā viedokļa to var skatīt kā apgrūtinājumu savas kultūras un paša kultūras jēdziena izpratnei. Par kultūras jēdziena pārvērtēšanas laiku Latvijā var minēt 20. gs. beigas, kad Latvija atkārtoti ieguva neatkarīgas valsts statusu un līdz ar to arī iespēju pievērsties savas kultūras apzināšanai, izvērtēšanai, kā arī paša kultūras jēdziena interpretācijai. Okupācijas gados Latvijai kā sabiedrībai ar savu kultūru un identitāti bija grūti pastāvēt, tika iespaidota gan atsevišķu

cilvēku, gan visas sabiedrības priekšstati par daudzām lietām, t. s., par kultūru. Savukārt mūsdienās, demokrātijas apstākļos „kultūrainava tiek veidota pēc sabiedrības gaumes izjūtas, materiālajām iespējām, modes prasībām u. c.” (25, 103. lpp.). Pēc neatkarības atjaunošanas 90. gadu sākumā un jo īpaši 90. gadu vidū Latvijā arvien populārāka kļuva kritiskā domāšana, kas ļāva paraudzīties uz kultūru brīvāk un no dažādiem skatu punktiem, līdz ar to, apzinoties sevi, pieņemt arī atšķirīgo.

Apkopojot iepriekš aplūkoto, var secināt, ka mūsdienās cilvēki arvien vairāk sevi apzinās kā individualitātes, līdz ar to arī savu individuālo kultūras fonu. No tā izriet tas, ka mūsdienu cilvēka uzdevums ir veiksmīgi iekļauties šīsdienas sabiedrībā, spējot sadarboties un konkurēt citam ar citu neatkarīgi no tā, kāds kultūras konteksts slēpjas aiz katra cilvēka. Globalizācijas straujā attīstība rada nepieciešamību pēc jauniem komunikācijas veidiem. Un par vienu no komunikācijas formām tiek uzskatīta kultūra. Savukārt kultūru, lai arī tā ir sākotnēji sveša, var iemācīties.

1.3. Starpkultūru kompetence izglītībā

Kā jau minēts, pasaule mainās, neizbēgami mainās arī sabiedrība un izglītība. „Radikālu pārmaiņu laikā nākotne ir tiem, kas mācās. Tiem, kas jūtas izskolojušies parasti nākas konstatēt, ka viņi ir pietiekami sagatavojušies dzīvei pasaulē, kuras vairs nav” (31, 58. lpp.). Šo ideju varētu attiecināt arī uz visu izglītības sistēmu. Gan tiem, kas mācās, gan tiem, kas māca ir nepieciešams nepārtraukti pielāgoties visam apkārt notiekošajam. Un jaunu zināšanu, attieksmju un prasmju apguvē galvenā loma, protams, ir izglītībai. Mūsdienu izglītībā īpaši tiek uzsvērts mūžizglītības aspekts - tas, ka cilvēks mācās visu mūžu. Ne velti Ž. Delors (*J. Delors*) ir minējis, ka izglītības process 21. gs. balstās uz četriem pīlāriem:

1. mācīties izzināt;
2. mācīties darīt;
3. mācīties būt;
4. mācīties dzīvot kopā (38).

Īpaši jāuzsver pēdējais no pīlāriem – mācīties dzīvot kopā. Ja pasaule ir attīstījies tik strauji, ka valstu robežām vairs nav tik lielas nozīmes kā tas bijis vēl nesen (44), tad cilvēkiem ir jāmācās sadzīvot un tas, kā to veicināt, primāri ir izglītības uzdevums. Arī saistībā ar starpkultūru kompetenci valda uzskats, ka tā ir jāattīsta un jāpilnveido visa mūža garumā.

Taču attiecībā uz izglītību un globālo mobilitāti sabiedrībā valda divi pretēji uzskati; viens no tiem uzsver, ka izglītībai jābūt nacionālai, turpretī otrs pārstāv viedokli, ka ar izglītības palīdzību cilvēkiem jāgūst starptautiska pieredze. Par to, kurš no viedokļiem ir

pareizs, var diskutēt, taču jāņem vērā mūsdienu izglītības mērķus un tās vērtības, kas tos nosaka. Dažas no nozīmīgākajām izglītības vērtībām mūsdienās ir:

- **Pasaules atveidojuma daudzveidības vērtība.** Tas nozīmē, ka cilvēkiem ir jāveido izpratne par pasaules daudzveidību un jāattīsta prasme izmantot dažādus pasaules atveidojumus – dažādus skatījumus uz pasauli.
- **Mobilitātes vērtība mainīgajā pasaulē.** Ir jāattīsta mobilitāte un prasme pāriet no vienas darbības pie otras, no viena domāšanas veida pie cita.
- **Sadarbības un partnerattiecību vērtība.** Jāveido jauno cilvēku spēja iekļauties kolektīvā – organizēt komunikāciju un sadarbību, radīt kopīgus mērķus, spriest, meklēt jaunus risinājumus (t. s. arī starpkultūru situācijā) (33).

Ņemot vērā šīs izglītības vērtības, autore piekrīt viedoklim, ka izglītībai jābūt internacionāli ievirzītai, jo, kā jau minēts, mūsdienās arī izglītību neizbēgami ir ietekmējis globalizācijas process, kas veicinājis cilvēku mobilitāti izglītības nolūkos, lai gūtu starptautisku pieredzi un sagatavotos dzīvei mūsdienu sabiedrībā.

Pie idejas, ka mēs katrs esam dažāds un nav viena vienīga patiesa viedokļa, skolēnus būtu jāsāk radināt jau pirmskolas izglītības iestādēs. Tas vairs nav nekas neparast, ja, piemēram, Latvijā pirmskolas izglītības iestādes grupiņu apmeklē gan latviešu bērni, gan citu tautību bērni. Tāpat arī pamatskolā un vidusskolā būtu jāsamāca starpkultūru saskarsme, kam tiek pievērsta arvien lielāka uzmanība. Kā piemēru var minēt mācību priekšmeta sociālās zinības programmu pamatskolai, kurā tiek piedāvātas arī tēmas par globalizāciju un tās izpausmēm Latvijā un pasaulē, iecietību pret dažādo u. c. (37). Otrs piemērs, ko var minēt ir projekts, kurā iesaistījusies arī Latvija, - UNESCO Asociēto skolu projekts, kas izveidots ar misiju bagātināt mācību saturu, ieviešot jaunas un mūsdienīgas mācību metodes, kas veicinātu izglītības kvalitātes attīstību. Un kā viens no šī projekta izvirzītajiem mērķiem 2012.-2015. gadam ir „veicināt tādu izglītības procesu attīstību, kas stiprina kultūras izpausmju daudzveidības izpratni un piederības apziņas veidošanos” (40). Tas nozīmē arī starpkultūru kompetences veidošanās attīstību.

Taču, lai arī daudzi sastopas ar starpkultūru situācijām jau agrā bērnībā, tomēr daudziem cilvēkiem tieši augstākā izglītības iestāde ir vieta, kur pirmo reizi tie sastopas ar cilvēkiem no dažādām kultūrām, tāpēc liels uzsvars ir jāliek tieši uz augstskolu internacionālo ievirzi. Starptautiskā pieredze ir uzsvērta, piemēram, Augstskolu likumā: „Latvijas Republikas valdība un pašas augstskolas veicina augstskolu starptautisko sadarbību, studējošo un akadēmiskā personāla starpvalstu un starpaugstskolu apmaiņas programmas un starptautiskās augstskolu sadarbības programmas pētniecībā” (2, pants 81.1). Studiju gadi ir arī laiks, kad cilvēks veidojas par nākamo darba ņēmēju un ģimenes veidotāju, varētu teikt, ka šajā periodā

cilvēks veidojas par atbildīgu sabiedrības locekli. Un tieši tādēļ šajā cilvēka dzīves posmā ir svarīgi iemācīties izprast un apzināties sevi, pieņemt atšķirīgo un veiksmīgi komunicēt un sadarboties ar jebkuru cilvēku visā plašajā pasaulē.

Mobilitātes nozīme izglītībā ir uzsvēta arī vienotos izglītības attīstības starptautiskos plānos, piemēram, vienotajā Eiropas augstākās izglītības attīstības procesā - Boloņas procesā (*The Bologna Process*) -, kur tiek uzsvēta valstu sadarbība izglītības telpā un kā viena no prioritātēm attīstības programmā 2010.-2020. gadam ir minēta studentu un augstskolu akadēmiskā un administratīvā personāla mobilitāte jeb pieredzes gūšana ārvalstīs (38). Izglītības mobilitātes attīstībai ir izveidotas dažādas starpvalstu sadarbības programmas un projekti, kā, piemēram, Eiropas Savienības Mūžizglītības programmas apakšprogrammas „Comenius”, „Erasmus”, „Grundtvig”, „Leonardo da Vinci” u. c., kā arī dažādas starpvalstu sadarbības programmas, piemēram, „Nordplus”, „Tempus”, „Erasmus Mundus” u. c. Turklāt pēc pieredzes gūšanas ārvalstīs, piedalīšanās kādā starptautiskā projektā ir iespēja saņemt par to oficiālu apliecinājumu – *Europass*. *Europass* Mobilitātes apliecinājums ir standartizēts Eiropas līmeņa dokuments, kurā uzskatāmā veidā tiek uzrādītas prasmes un kompetences, ko tā īpašnieks ir ieguvis citā/-ās Eiropas valstī/-īs mācību, prakses, darba vai pieredzes apmaiņas laikā (13). Tas lielā mērā atvieglo cilvēku mobilitātes procesu un iespēju vieglāk iekļauties darba tirgū, kur starptautiskā pieredze un šādi starptautisku projektu piedalīšanās apliecinājumi iegūst arvien lielāku vērtību.

Augstākajā izglītībā plaši tiek izmantota „Erasmus” mobilitātes programma - Eiropas Savienības mobilitātes un sadarbības aktivitātes augstākajā izglītībā, kurās var piedalīties augstākās izglītības institūciju studenti un mācībspēki. „Erasmus” programma tika izveidota 1987. gadā un to ir izmantojuši jau vairāk nekā trīs miljoni studentu. Latvijā „Erasmus” programma darbojas kopš 1999./2000. akadēmiskā mācību gada un (uz 2012. gada sākumu) pieredzes gūšanas iespēju ārvalstīs ir izmantojuši jau vairāk nekā deviņi tūkstoši studentu, savukārt uz Latviju no citām valstīm pieredzi gūt devušies ap trīs tūkstošiem ārvalstu studentu (41). Šie fakti pierāda to, ka starptautiskajai sadarbībai augstākās izglītības telpā mūsdienās ir patiešām liela nozīme.

Taču apmaiņas programmu sniegtās iespējas nav vienīgais studiju iespēju veids ārvalstīs, potenciālie studējošie dodas uz citām valstīm arī pastāvīgu studiju nolūkos, lai iegūtu augstāko izglītību konkrētā studiju programmā. Ārvalstu studentu skaits (kas ieradušies ar mērķi iegūt augstāko izglītību) Latvijā uz 2012. gadu ir samērā neliels, 2011./2012. akadēmiskajā gadā ārvalstu studenti sastādīja vien aptuveni 2,8% no kopējā studentu skaita Latvijā, taču tam ir tendence palielināties (6). Ārvalstu studentu procentuālais sadalījums Latvijas augstskolās atšķiras, jo ne visas augstskolas piedāvā šādas starptautiskas

studiju programmas. Šajā pētījumā aplūkotajā augstskolā X ārvalstu studentu skaits uz 2012./2013. akadēmisko gadu attiecībā pret kopējo studentu skaitu ir aptuveni 13% ar tendenci šim īpatsvaram palielināties.

Augstskolu internacionalizācija ir augstākās izglītības attīstības atslēga 21. gs. (23). Augstākajai izglītībai absolventiem būtu jāpaver tāds pasaules skatījums, kas neapstātos pie valsts robežām, pat ne pie Eiropas robežām, pēc augstskolas beigšanas cilvēkam jābūt atvērtam pret visu pasauli. Mūsdienās, runājot par cilvēkiem, bieži vien izskan jēdziens „Pasaules pilsonis”, iespējams, ka tieši šis ir apzīmējums tam cilvēkam, kādam tam jābūt pēc augstskolas absolvēšanas. Plašais skatījums uz pasauli, saglabājot savu identitāti, sniegtu daudz lielākas iespējas starpkultūru dialogu veidošanā un konfliktu risināšanā. Protams, ka augstākās izglītības iestādes vienas nespēs atrisināt visas pasaules problēmas, taču augstākā izglītība noteikti var rosināt uz dialoga veidošanu problēmu risināšanas veicināšanā.

Starptautiskā sadarbība augstskolām paver daudz jaunu iespēju, kas būtu jāizmanto. Augstskolu internacionalizācija, kā jau iepriekš minēts, var radīt pamatu veiksmīgai studentu sagatavošanai turpmākajai dzīvei mūsdienu sabiedrībā, kur starpkultūru kontakti un sadarbība ir ļoti būtisks nosacījums veiksmīgas karjeras un/ vai biznesa uzsākšanai un attīstībai. Par šo aktualitāti liecina arī studentu pieplūdums starptautiski orientētās studiju programmās. Piemēram, Latvijas Universitātē 2012./2013. akadēmiskajā gadā uz studiju programmu „Starptautiskās ekonomiskās attiecības” pieteikušies aptuveni 1000 reflektanti, kas pret kopējo reflektantu skaitu uz šo akadēmisko mācību gadu Latvijas Universitātē sastāda vienu desmito daļu (1). Kopumā pasaulē arvien vairāk tiek veidotas studiju programmas, kas paredzētas tieši ārvalstu studentiem. Dažām augstskolām tas ir veids kā veicināt dažādības integrāciju augstskolas vidē, citiem tas ir vienkārši veids kā pelnīt naudu un attīstīt biznesu. Taču jebkurā gadījumā studenti, kas izvēlējušies studēt šādās studiju programmās ir ieguvēji, jo tiek uzskatīts, ka šādā studiju procesā, kur tiek pārstāvētas dažādas kultūras, ir daudz vieglāk attīstīt dziļu starpkultūru kompetenci (23). Starpkultūru komunikācija var attīstīties dažādi, taču starpkultūru kompetence īsti dziļi var tikt sasniegta tikai reālā starpkultūru situācijas pieredzē.

Spēja integrēties „svešā” sabiedrībā un kultūrvidē ir attiecināma gan uz studējošajiem, kas devušies apmaiņas programmās, gan uz studējošajiem, kas devušies uz citu valsti, lai iegūtu augstāko izglītību – pastāvīgu studiju nolūkos (taču apmaiņas programmu studentiem, kas dodas studijās uz citu valsti uz pāris mēnešiem, pus gadu vai gadu, tas nav tik noteicoši kā studentiem, kas dodas uz ārvalstīm pastāvīgos studiju nolūkos). Integrēšanos jaunajā vidē varētu dēvēt par socializācijas procesu, kura laikā cilvēks apgūst jaunas sociālās lomas un kultūras normas. Pamatā šīs prasmes veidojas jau no agras bērnības, taču tās var iemācīties arī

vēlāk. Arī kultūru var iemācīties, un tā kā to var iemācīties, ir kāds, kas to māca (17). Studējot ārvalstīs, šie skolotāji ir paši studenti, kas viens otru māca.

Par vienu no socializācijas institūcijām tiek uzskatīta izglītības iestāde, kur šīs normas var apgūt. Tāpat skolas un universitātes tiek dēvētas par kultūras institūcijām. „Pievērsšanās daudzveidības, atšķirību un savdabīguma jautājumiem, tiecoties veidot dialogu, ir viens no 21. gadsimta pamatuzdevumiem – un tā risināšanā izšķiroša loma var būt kultūras institūcijām un kultūras programmām, piedāvājot sarunu telpu atšķirīgām sociālām grupām” (31, 54. lpp.). Tāpēc var apgalvot, ka studējošajam, studējot ārvalstīs, izglītības iestādē notiek aktīva socializācija un jaunu kultūras normu apgūšana. Taču tā iemesla dēļ, ka studējošajam jau ir izveidojusies kultūras normu sistēma savā dzimtajā valstī, šis process notiek daudz sarežģītāk, tādēļ ir svarīgi, lai studējošajam veidotos starpkultūru kompetence.

2. STARPKULTŪRU KOMPETENCES VEIDOŠANĀS

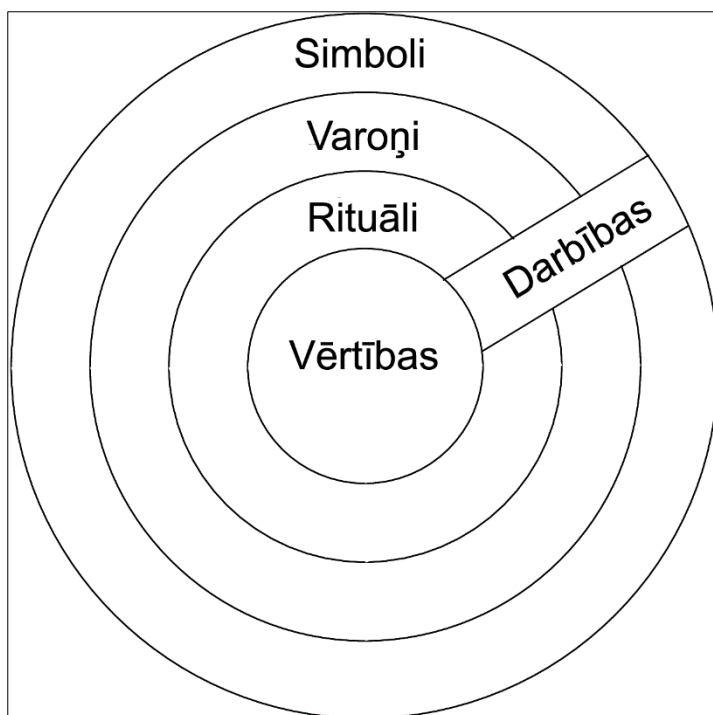
Šajā nodaļā iesākumā tiks aplūkots kultūru dažādības jautājums un jautājums par to, kā vispār iespējams identificēt kultūru atšķirības un universālos elementus, kas kopīgi vai ļoti līdzīgi visās kultūrās.

Turpinājumā tiks aplūkots kultūršoks un tā izpausmes formas, kas rodas cilvēkiem, kas nonāk jaunā, nepazīstamā vidē. Kultūršoka tradicionālais dalījums vairākas fāzēs un adaptācija jaunajai videi.

Noslēgumā tiks aktualizēts jautājums par starpkultūru kompetences attīstīšanu komunikācijas procesā. Par komunikācijas procesa būtību un tā lomu starpkultūru kompetences attīstībā.

2.1.Kultūru dažādība

Tā kā starpkultūru kompetence balstās uz savas kultūras apzināšanos un zināšanām par citām kultūrām, ir svarīgi apzināties, ka starp kultūrām pastāv atšķirības. Uz kultūras jēdziena definējumu, kā jau minēts 1. nodaļā, viennozīmīgu atbildi nav iespējams sniegt, taču ir iespējams apskatīt to, no kā sastāv kultūra (pēc dažu autoru pētījumiem un spriedumiem). Pirms šo teoriju aplūkošanas, jāuzsver tas, ka kultūra ir visapkārt cilvēkiem un pašos cilvēkos, tāpēc var apgalvot, ka cilvēks nespēj dzīvot izolēti no kultūras. Viņam tāpat nāktos saskarties



2.1. att. „Sīpola diagramma” pēc G. Hofstede

ar sevis radīto kultūru, kaut arī cilvēks dzīvotu uz neapdzīvotas salas. Viss, kas ir mijiedarbē cilvēkam un dabiskajai, neskartajai videi, abstrahējot ir kultūra.

Holandiešu profesors, kultūru un starpkultūru pētnieks G. Hofstede kultūru salīdzina ar sīpolu uz līdzības pamata ar daudzajām kārtām jeb slāņiem (sk. attēlu 2.1). Viņš kultūru aprakstījis kā vairāku līmeņu sistēmu, ko nosaucis par „Sīpola diagrammu” (18, 11. lpp.). Pēc Hofstedes teorijas kultūras pamatā ir vērtības. Savukārt šīs vērtības nostiprinās rituālos, kas ir

veidojušies un iesakņojušies konkrētā kultūrā. Šīs vērtības atklājas tautas varoņos, kas var būt

gan mitoloģiski (kā, piemēram, latviešiem Lāčplēsis, igauņiem Kalevipoegs), gan ļoti mūsdienīgi, un simbolos. Kā „klasiskus” tautas, valsts un reizē arī kultūras simbolus var minēt valsts himnu, karogu, ģerboni. Taču simboli ir arī pašā tautā nostiprinājušās lietas, kas laika gaitā ir ieguvušas simbolisku nozīmi.

Ļoti līdzīgu kultūras modeli piedāvā starpkultūru kompetences pētnieks F. Trompenārs, kurš tāpat kultūru attēlo kā hierarhisku modeli, kas sastāv no trim slāņiem. Centrā Trompenārs liek pamatpieņēmumus par esamību, kam nākamajā līmenī seko normas un vērtības un ārējā līmenī – artefakti un produkti (39). Šis autors pieskaras cilvēkiem tik nozīmīgajiem eksistenciālajiem jautājumiem (kas es esmu? kāda ir mana dzīves jēga? kas notiek pēc nāves, vai ir pēcnāves dzīve? utt.), kas atrodas katra cilvēka apziņā un/ vai zemapziņā neatkarīgi no to kultūrālās piederības. Šos jautājumus un līdz ar to arī pasaules skatījumu un dzīvesveidu lielā mērā nosaka reliģija, ko varētu uzskatīt par vienu no lielākajiem stūrakmeņiem kultūru veidošanās un diferenciacijas procesā. To apliecina arī lielās atšķirības austrumu un rietumu kultūrās. Taču Trompenāra kultūras modelī neizpaliek arī bez normām un vērtībām, kas arī ir būtiska kultūras pamatsastāvdaļa, kā arī no produktiem un artefaktiem, ko rada kultūra.

Jāpiekrīt tam, ka kultūru atšķirību pamatā ir pasaules redzējums un pasaules uzskats, kas ir vēsturiski gadu simteņiem veidojies (ko lielā mērā noteikusi valdošā reliģija) un kas nosaka cilvēku vērtību sistēmu. „Plakanās pasaules platforma ir tieši tāda kā picas mīkla. Tā ļauj dažādām kultūrām piešķirt tai tādu garšu, kādu tās vēlas, - un to varēs vērot biežāk nekā jebkad iepriekš” (14, 408. lpp.). Tā T. L. Frīdmens rakstījis, aplūkojot pasaulē notiekošā globalizācijas procesa rezultātu, pēc viņa uzskata pasaule ir „saplacinājusies” – cilvēki var brīvi sazināties viens ar otru, atrodoties dažādās pasaules vietās. Arī fiziska saziņa starp dažādu kultūru pārstāvjiem ir strauji attīstījusies – robežas zūd, attālumi sarūk. Interesants ir šis kultūru salīdzinājums ar šķietami vienkāršu ēdienu – picu. Picas pamats jeb mīkla ir tas, kas vieno mūs visus kā cilvēkus, neatkarīgi no kulturālās piederības – tas ir visiem kopīgais. Savukārt picas garnējumi ir atkarīgi no katras kultūras un tie ir ļoti daudzveidīgi. Taču rodas jautājums, kādā virzienā attīstīsies šī proporcija – pieaugs mīklas jeb pamatnes apmēri un sārums dažādo garnējumu skaits un daudzums, vai gluži pretēji – garnējumu dažādība un apjomi samazinās mīklas daudzumu līdz minimumam? Respektīvi, vai kultūras kļūs līdzīgas, vai arī diferencēsies vēl vairāk?

Aplūkojot kultūru daudzveidību, nākas pieskarties vēl kādam globālam jautājumam – kā noteikt kultūru atšķirības? Kultūras atšķirību noteikšanai ir izveidoti dažādi modeļi, turpmāk aplūkosim tuvāk dažus no tiem.

Pēc G. Hofstedes kultūras dimensiju modeļa viņš kultūru atšķirības raksturo ar piecām dimensijām:

1. Varas distance;
2. Izvairīšanās no nedrošības;
3. Individuālisms/ kolektīvisms;
4. Vīrišķība/ sievišķība;
5. Laika orientācija (18, 29. lpp.).

Varas distance sevī ietver izpratni par to, kā sabiedrība uztver varas hierarhiju, to, kas pieņem lēmumus, kam ir tiesības pieņemt lēmumus utt. Varas distances dimensijā liela nozīme ir arī valsts politiskajai iekārtai. Taču šī dimensija sevī ietver arī hierarhijas pastāvēšanu dažādās sociālajās grupās un ģimenēs.

Izvairīšanās no nedrošības raksturojama ar to, cik tālu cilvēki spēj iziet no savas komforta zonas; tā norāda arī pakāpi, kad sabiedrība sajūt nedrošību un cenšas no tās izvairīties ar dažādiem politiskiem pasākumiem (likumiem, aizliegumiem utt.). Jo zemāks ir šis nedrošības sliekšnis, jo cilvēkam ir grūtāk, saskaroties ar svešām kultūrām.

Individuālisma/ kolektīvisma dimensija norāda uz to, cik cieša ir sociālā struktūra. Cik tālu cilvēks ir atbildīgs tikai pats par sevi un kad cilvēks jau kļūst atbildīgs par visu sabiedrību.

Vīrišķības/ sievišķības dimensijā tiek noteikta pakāpe, līdz kurai nosaka vīrieša un sievietes dzimuma lomu sabiedrībā. Vai abiem dzimumiem ir vienādas tiesības, vai tās atšķiras? Vai vīrieši un sievietes var strādāt vienās un tajās pašās profesijās?

Laika orientācija izsaka sabiedrības izpratni par laiku. Vai kultūrā pastāv visi trīs laiki – tagadne, pagātne un nākotne. Vai arī kāds no laikiem netiek lietots. Tāpat nozīme tiek piešķirta tam, uz kuru laiku tiek likts uzsvars, vai attīstība balstās pagātnē, pagātnes vērtībās, vai tā ir vērsta uz nākotni.

Pēc G. Hofstedes (iepriekš aplūkotās) „Sīpola diagrammas”, ar kuru viņš skaidro kultūras galvenos elementus, kultūra balstās uz vērtībām, ko atspoguļo varoņi un simboli un kas tiek nostiprināti un atveidoti dažādos rituālos. Šī diagramma ir cieši saistīta ar iepriekš minēto dimensiju modeli, kas viens otru papildina un arī nosaka.

Otrs piemērs ir E. T. Hols un M. R. Hols kultūras uzvedības komponentu modelis, kas tiek koncentrēts uz niansētām uzvedības atšķirībām, taču bieži vien tieši šīs atšķirības ir pamats starpkultūru konfliktiem. Viņu izstrādātais modelis balstās uz:

- komunikāciju modeļiem;
- laiku un telpu – ātri un lēni ziņojumi;
- augsts un zems konteksts;
- telpiskums;

- personiskā telpa;
- monohronisks un polihronisks laiks (33).

Ātri un lēni ziņojumi sevī ietver ātrumu, kādā cilvēks spēj reaģēt un atkodēt kādu konkrētu ziņojumu. Kā piemēram, ātru ziņojumu pārstāvji ir nedaudz familiāri cilvēki, kas ir ļoti atvērti dažādām saskarsmēm ar citiem cilvēkiem.

Augsts un zems konteksts ietver kāda konkrēta notikuma, informācijas kontekstu. Par augstu kontekstu būs uzskatāma, piemēram, tādas informācijas nodošana cilvēkam vienam no otra, kuriem šī informācija ir ļoti pazīstama jau iepriekš. Tāpat, ja ir maza kultūru atšķirība vai ja cilvēks jau ilgu laiku ir dzīvojis citā kultūrvidē, - tā būs augsta konteksta kultūru saskarsme. Tipiski augsta konteksta kultūras pārstāvji ir, piemēram, japāņi un arābi; zema konteksta kultūras pārstāv amerikāņi, vācieši u. c. Saskaroties šīm pretējām kultūrām, vieniem šķitīs, ka otri runā lieku informāciju, turpretī otriem šķitīs, ka pirmie kaut ko tīšām noklusē un apzināti slēpj (33).

Telpiskums ir saistīts ar fizisku telpu un tās iekārtojumu. Cik ļoti cilvēks jūtas kā apkārtējās telpas un tur esošo priekšmetu īpašnieks, cik liela vara viņam uz to ir. Tas norāda arī varas izpratni un hierarhiju.

Personiskā telpa ir nepieciešamais attālums starp cilvēkiem vienam no otra, lai cilvēks justos komfortabli un netiktu pārkāpta komforta zona. Dažādās kultūrās šī komforta distance var atšķirties, tāpēc svarīgi to iepriekš zināt un ievērot, lai netiktu izraisītas konfliktsituācijas.

Monohroniskā un polihroniskā laika izpratne attiecināma uz laika strukturēšanu. Monohroniskā laika nozīme ir strādāšana tikai pie vienas lietas vienlaicīgi, kam seko nākamā pēc iepriekšējās pabeigšanas. Laiks ir lineārs, respektīvi, tas tiek apzīmēts kā līnija. Laiks ir dārgs, taču to var gan izniekot, gan lietot lietderīgi. Piemēram, latviešiem ļoti populārs ir frazeoloģisms „laiks ir nauda”. Polihroniskā laika izpratnē vairākas darbības tiek veiktas vienlaicīgi, iesaistot maksimāli daudz dalībnieku, lai pēc iespējas ātrāk sasniegtu nepieciešamo rezultātu. Šāda laika izpratne ir vērsta uz sadarbību cilvēkiem vienam ar otru. Laiku šajā izpratnē var salīdzināt ar punktu (33).

Taču abos tikko minētajos modeļos kultūra ir apskatīta drīzāk kā statisks objekts, aizmirstot to, ka kultūras nepārtraukti transformējas. Abi no iepriekš minētajiem modeļiem sniedz ieskatu kultūru galvenajās iezīmēs, kas starp kultūrām var būt ļoti līdzīgas vai gluži pretēji – ļoti atšķirīgas. Taču arī tas ir liels ieguldījums starpkultūru situācijas izpratnei.

Kultūru atšķirību uztveri, kas ir tuvu starpkultūru kompetences veidošanās procesam un robežojas ar kultūršoka pārvarēšanu (par kultūršoku sīkāk skatīt nākamajā nodaļā) ir M. Dž. Beneta starpkultūru jutīguma attīstības modelis (*A developmental model of intercultural sensitivity*). Šajā modelī Benets pievēršas tam, kā cilvēks kā individuāla būtne

reaģē uz situāciju, kurā saskaras ar citām kultūrām. Šajā starpkultūru jutīguma modelī atklājas tipiskākās kultūršoka pazīmes un tā pārvarēšanas posmi. Benets arī uzsver, ka šīs starpkultūru jutīguma stadijas ir individuālas un var atšķirties, ko nosaka dažādi apstākļi, taču tās ir galvenās iezīmes cilvēku izjūtām un attīstībai starpkultūru situācijās.

2.1. tabula

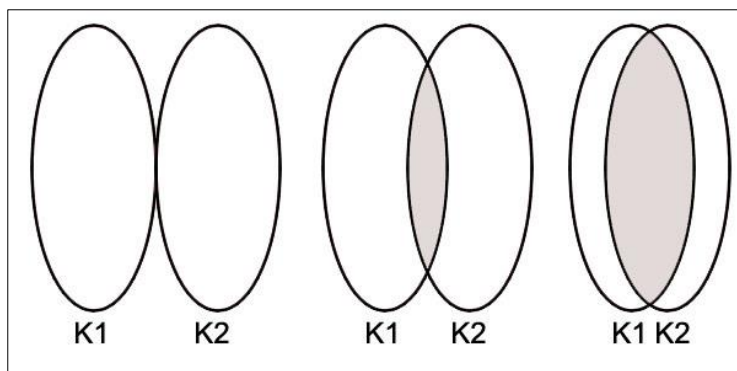
Starpkultūru jutīguma attīstības modelis pēc M. Dž. Beneta

ETNOCENTRISMS			ETNORELATĪVISMS		
Noliegšana	Aizsardzība	Minimizācija	Pieņemšana	Adaptācija	Integrēšana
Cilvēks uzskata, ka viņa kultūras pieredze ir vienīgā pareizā un patiesā. Nav iespējami citi pasaules uzskati.	„Mēs” esam pārāki pār „viņiem”. Cilvēks jūtas apdraudēts un ir ļoti kritisks. Viss, kas ir citāds, tiek uzskatīts par muļķīgu.	Citas kultūras tiek banalizētas vai romantizētas. Cenšas noliegt atšķirības un meklēt līdzības.	Cilvēks atzīst citas kultūras, bet nepiekrīt tām. Izrāda interesi un respektē.	Cilvēkam rodas cits pasaules skatījums un apzināti tiek izdarītas izmaiņas savā uzvedībā un vērtību sistēmā.	Cilvēks bez grūtībām spēj iejusties dažādu kultūru pasaules skatījumos.

Starpkultūru jutīguma attīstības modelis (sk. tabulu 2.1) (11) atklāj gan kultūru atšķirības un tās nozīmi starpkultūru situācijā, gan tiek uzskatīts par vienu no starpkultūru kompetences attīstības modeļiem, gan, kā uzsver pats autors, norāda cilvēku reakciju uz kultūršoku.

2.2. Kultūršoks un adaptācija

Dodoties iegūt augstāko izglītību citā valstī, studējošajiem nākas saskarties ar citu kultūru vai pat vairākām kultūrām, ja studējošais izvēlējies tādu studiju programmu, kas paredzēta ārvalstu studentiem. Izejot no savas komforta zonas, pastāvīgi uzturoties jaunā



kultūrvidē, gandrīz neizbēgams ir kultūršoks, ko rada ierastās kultūrvides maiņa uz citu. Kultūršoks tiek definēts kā psiholoģiskas disorientācijas stāvoklis, kad persona mēģina integrēties vidē, kas būtiski atšķiras no ierastās kultūrvides (2). Taču

2.2. att. Kultūru sastapšanās

jāpiebilst, ka integrēšanās jaunā vidē katram cilvēkam ir ļoti individuāla un kultūršoks cilvēkiem var izpausties dažādi – tas var būt ļoti spēcīgs vai gluži pretēji, iespējama arī

situācija, kad cilvēks kultūršoku gandrīz nemaz neizjūt. Tas ir atkarīgs no dažādiem faktoriem – iepriekšēja pieredze saskarsmē ar citām kultūrām un atrašanos starpkultūru situācijā; atšķirības starp paša kultūru un svešo kultūru (sk. attēlā 2.2); apkārtējo atbalsta un adaptēšanās veicinošiem apstākļiem; individuālā psiholoģiskā un fizioloģiskā stāvokļa u. c. (42). Kultūršoka pārvarēšana ir viens no pamatnosacījumiem veiksmīgai adaptācijai jaunā kultūrvidē. Ārvalstu studentiem, kas ir ieradušies uz citu valsti studiju nolūkos, lai iegūtu augstāko izglītību, tas ir īpaši svarīgi, jo tikai, pārvarot kultūršoku, students spēj koncentrēties uz efektīvu izvirzītā mērķa sasniegšanu – izglītības iegūšanu.

Kultūršoks tiek iedalīts vairākās attīstības fāzes, tipiskākais dalījums ir četras fāzes (*G. P. Ferraro, L. R. Kohl* u. c.), taču citkārt ir minētas arī piecas un astoņas fāzes. Četras kultūršoka pamatfāzes ir:

- 1) medusmēnesis jeb tūristu fāze;
- 2) krīze jeb kultūršoka fāze;
- 3) pielāgošanās, pārorientācijas un pakāpeniskas atveseļošanās fāze;
- 4) adaptācijas, akulturācijas fāze (42).

Pirmajā fāzē jeb medusmēneša fāzē cilvēks, kas nonācis jaunā kultūrvidē, ir ļoti ieinteresēts jaunajā kultūrā un ir pozitīvu emociju pārņemts. Šim posmam raksturīga svešās kultūras idealizācija. Taču dažkārt pirmā fāze var izpalikt, kā rezultātā cilvēka reakcija uz jaunajām pārmaiņām ir kultūršoka iestāšanās jeb krīzes fāze.

Otrajā - krīzes jeb kultūršoka - fāzē cilvēks jūtas apmulsis un nepatīkami pārsteigts par lielajām pārmaiņām, kas ar to notikušas. Visi sarežģījumi un problēmas tiek uztvertas saasināti un kultūras atšķirības sāk kļūt traucējošas. Saasinātā emocionālā nomāktība var ietekmēt cilvēku gan psiholoģiski, gan fizioloģiski, tas var izpausties gan kā psiholoģiska rakstura traucējumi, gan dažādu fizioloģisku slimību saasināšanās vai parādīšanās. Šajā periodā daudziem rodas vēlme doties atpakaļ uz mājām, ko daži arī īsteno. Arī ārvalstu studenti, kuriem mērķis iegūt augstāko izglītību nav tik spēcīgs, izjūtot kultūršoka diskomfortu, atgriežas dzimtenē. Daži no tiem pēc pārtraukuma atsāk studijas, taču liela daļa nespēj pieņemt svešu kultūrvidi, tādēļ meklē studiju alternatīvas savā valstī.

Ja tiek pārvarēta kultūršoka grūtākā – krīzes – fāze, tad ir vērojama kultūršoka pakāpeniska mazināšanās un sākas pielāgošanās jaunajai kultūrvidei. Trešā kultūršoka fāze jeb pielāgošanās, pārorientācijas un pakāpeniskas atveseļošanās fāze raksturojama ar mēģinājumiem pielāgoties jaunajai kultūrvidei. Pamazām sāk veidoties problēmu risināšanas iemaņas un svešā kultūra netiek noniecināta, bet gan drīzāk tiek pieņemts tas, ka dažādās kultūrās ir atšķirīgi uzskati, tradīcijas utt.

Tam seko nākamā kultūršoka fāze – adaptācija. Cilvēks apzinās svešās kultūras atšķirības, spēj risināt problēmas un, sasniedzot šo fāzi, var apgalvot, ka cilvēks ir pārvarējis kultūršoku un ir notikusi veiksmīga adaptācija.

Kultūršoka pārvarēšana ir pamats veiksmīgai starpkultūru saskarsmei un attiecībām. Starpkultūru efektivitātes realizēšanai var izdalīt trīs galvenos nosacījumus, kas jāievēro: 1) jāspēj pārvaldīt psiholoģiskais stress; 2) jāprot efektīvi sazināties; 3) jāspēj veiksmīgi izveidot starppersonu attiecības (7).

Kultūršoka pārvarēšana iet roku rokā ar starpkultūru kompetences veidošanos. Pēc G. Hofstedes starpkultūru kompetences pamatā ir izpratne, zināšanas un prasmes (18). Tas nozīmē to, ka, lai attīstītu starpkultūru kompetenci, pirmkārt, vispirms ir jāapzinās sava kultūra un tas, ka pastāv kultūru atšķirības. Tam seko izpratne par to, ka dažādas lietas un parādības cilvēkos var izraisīt dažādas refleksijas, „vienmēr jārēķinās, ka līdzās tavam viedoklim var būt arī cits un ka tas var nebūt nepareizs” (3, 42. lpp). Cilvēks domā stereotipos un tas nav nekas nosodāms, taču jāspēj paraudzīties uz lietām no cita skatu punkta un saprast to, ka otrs cilvēks domā citādi. „Īpaši aktuāla stereotipu apzināšanās kļūst mūsdienu situācijā, kad globalizācijas procesu izraisītā kultūru sajaukšanās liek aizvien tuvāk sastapties citu kultūru pārstāvjiem” (3, 22. lpp.). Kā piemēru stereotipiskai domāšanai var minēt – kas latvietim ienāk prātā, izdzirdot vārdu „putns”? Tas noteikti nebūs papagailis, strauss vai kāds cits mūsu platuma grādiem eksotisks putns, visdrīzāk tas būs zvirbulis, cielava vai kāds cits pie mums dzīvojošs un sastopams putns. Taču svarīgi apzināties to, ka, piemēram, cilvēkam, kas visu mūžu pavadījis, dzīvojot netālu no džungļiem, pirmais ienāks prātā papagailis, kivi vai kāds cits, latviešu prāt, eksotisks putns. Šajā salīdzinājumā savas, latviešu kultūras, zināšanas būtu zvirbulis, citu kultūru zināšanas – papagailis, kivi, strauss, pingvīns utt. -, kas veido pamatu izpratnei par kultūru daudzveidību un kultūras konteksta nozīmību starpkultūru situācijā.

Otrkārt, jāiepazīst citas kultūras un jāuzkrāj par tām zināšanas, kā arī jāprot tās pielietot starpkultūru situācijā un komunikācijā ar citu kultūru pārstāvjiem. Arī citu autoru (S. Krajewski, M. Dž. Beneta u. c.) sniegtajās starpkultūru kompetences definīcijās dominē šī triāde: izpratne par savu kultūru, citu kultūru atšķirību apzināšanās un zināšanas par citām kultūrām, kā arī spēja komunicēt ar citu kultūru pārstāvjiem, ņemot vērā konkrētu situāciju (sk. attēlu 1.1, 10. lpp.). Apzinoties savu kultūru un citu kultūru atšķirības, cilvēks efektīvāk spēj rast risinājumu dažādas starpkultūru konfliktsituācijās. Šādās situācijās jāprot aizstāvēt un argumentēt savas viedoklis un uzklaut otru cilvēka viedoklis, rezultātā nonākot pie kāda kopsaucēja. Attieksmi pret kultūru atšķirībām jo īpaši uzsver Benets. Viņš uzskata, ka cilvēks virzās no etnocentrismā (uzskata, ka viņa/ viņas pasaules uzskats atrodas realitātes centrā) uz

etnorelatīvismu (jeb atšķirību pieņemšanu - uzskatu, ka kultūras var izprast tikai, attiecinot vienu pret otru, un konkrētu uzvedību var izprast tikai kultūras kontekstā) (sk. tabulu 2.1, 24. lpp.). Benets uzsver arī to, ka starpkultūru situācijai nepieciešams adaptēties, kur adaptācija ir kā pievienošanas process. Tam seko integrācija, kuras pamatā ir cilvēka spēja integrēt dažādas vērtību sistēmas, neizjaucot savu vērtību sistēmu, bet respektējot citu cilvēku vērtību sistēmas. Tā ir kā iejušanās otra cilvēka ādā jeb paraudzīšanās uz situāciju no cita skatu punkta, jeb objektivitāte (autores piedāvātais apzīmējums), kas arī tiek uzskatīta par svarīgu aspektu starpkultūru kompetences attīstībā, arī kultūršoka pārvarēšanā.

Kā jau iepriekš tika minēts, ārvalstu studentiem ir svarīgi pārvarēt kultūršoku, tāpat viņiem ir svarīgi attīstīt starpkultūru kompetenci, kas ne vien palīdz viņu mērķa sasniegšanā, bet arī veido mehānismu starpkultūru problēmu risināšanai turpmākajai dzīvei (23). Taču ne visi cilvēki spēj paši saviem spēkiem to sasniegt, bieži vien ir nepieciešama ārēja palīdzība. Ārvalstu studentiem studiju procesā un arī ārpus tā vislielāko atbalstu sniedz augstskolas administratīvais un akadēmiskais personāls, kas ar viņiem strādā ikdienā. Pirmais un, autoresprāt, galvenais nosacījums ir personāla gatavība strādāt starpkultūru situācijā respektīvi personālam jābūt augstu attīstītai starpkultūru kompetencei.

Kā vienu no darbībām, kas veicina kultūršoka pārvarēšanu, adaptāciju un starpkultūru kompetences veidošanos, var minēt jaunās vides iepazīšanu. Pēc autores domām, iepazīstot apkārtējo vidi, cilvēks nojauc baiļu barjeru pret svešo un nezināmo, jo jauno vidi ir iepazinis un jūtas droši. Lai to sasniegtu, kā piemēru var minēt adaptācijas dienu vai adaptācijas nedēļas organizēšanu, kuras laikā studenti iepazīstas gan ar saviem nākamajiem studiju biedriem, gan augstskolas atmosfēru. Šo dienu vai nedēļas ietvaros noderīgi būtu katram ārvalstu studentam piesaistīt mentoru, kas atvieglo adaptācijas procesu. Savukārt jaunās kultūrvides iepazīšanai veiksmīgs risinājums būs dažādu ekskursiju organizēšana.

Adaptāciju starpkultūru situācijai veicina arī īpaši tam paredzēts studiju kurss, kura laikā studenti iegūtu informāciju par jauno kultūrvidi, kultūras vēsturi, par studiju procesa organizēšanu konkrētā augstskolā, par starpkultūru komunikācijas procesu u. c. Šāds studiju kurss palīdzētu studentiem apzināties, kas ir kultūršoks un iemācīties, kā to pārvarēt, kā arī apgūt komunikācijas iemaņas starpkultūru kontekstā. Noderīgi būtu arī dažādu pasākumu rīkošana, kuros paši studenti varētu piedalīties, uzstājoties ar kādas kultūras priekšnesumu. Ne vien prezentēt savu kultūru, bet arī iemācīties kaut ko jaunu no citām kultūrām, kas veicinātu citu kultūru izpratni caur savu personīgo pieredzi. Salīdzinot kultūru ar mūziku, kādu konkrētu skaņdarbu (pēc E. T. Hola), ja cilvēks nav dzirdējis mūziku vai kādu konkrētu skaņdarbu, nav iespējams to aprakstīt (17). Tieši tā par ir ar kultūru, cilvēks nevar līdz galam izprast kultūru, ja pats nav ar to saskāries.

Konkrētajā augstskolā, kas pētīta šajā maģistra darbā, visas augstāk minētās darbības tiek īstenotas. Vai tas ietekmē un kā tas ietekmē starpkultūru kompetences attīstību, tiks noskaidrots maģistra darba pētnieciskajā daļā.

Rezumējot kultūršoks ir reakcija uz pārmaiņām – jaunās vides idealizēšana un gluži pretēji arī noliegšana, arī psihosomatiskas reakcijas utt. -, kas parādās gandrīz katram cilvēkam (ar izņēmumiem), nonākot jaunā vidē, taču šis psiholoģiskais disorientācijas stāvoklis ir pārvarams. Un runājot par kultūršoka pārvarēšanu un starpkultūru kompetences attīstīšanu, jāmin vēl kāds svarīgs aspekts, kas kultūras izpratnes sakarā bieži vien tiek uzsvērts, – valodas vai valodu apguve, kā rezultātā sekmīgāk iespējams adaptēties jaunā vidē, respektīvi, efektīva komunikācija.

2.3. Starpkultūru kompetences veidošanās komunikācijas procesā

Starpkultūru kompetences pamatā ir efektīvs starpkultūru komunikācijas process jeb divu vai vairāku cilvēku, kas pārstāv dažādas atšķirīgas kultūras, komunikācija. Tādēļ sociolingvālā atvērtība un veiksmīga verbāla un neverbāla komunikācija tiek uzskatīta par starpkultūru kompetences atslēgu jeb galveno nosacījumu starpkultūru kompetences veidošanās procesā (23). Arī A. Priedītis uzsver, ka „jebkuras kultūras dzīvotspēja un uzplaukums ir atkarīgs no tās atvērtības un gatavības konstruktīvi iesaistīties interkulturālajā komunikācijā” (35, 13. lpp.). Tas saistāms ar to, ka, veidojot starpkultūru kompetenci, neiesaistoties aktīvā komunikācijā, bet izmantojot citas apguves metodes, cilvēks nespēj to tik veiksmīgi attīstīt tālāk reālā dzīves pieredzē. Piemēram, iegūstot jaunas zināšanas par kādu kultūru, lasot zinātniskus vai populārzinātniskus pētījumus, skatoties TV pārraides vai klausoties radiopārraides, ir grūti tās nostiprināt, ja nav pieredzēta konkrēta starpkultūru situācija. Starpkultūru kompetence veidojas tiešā kultūru saskarsmē, kā rezultātā cilvēks gan paplašina zināšanas par savu kultūru, gan iegūst jaunas zināšanas par citām kultūrām, līdz ar to veidojot komunikācijas iemaņas ar citu kultūru pārstāvjiem.

Starpkultūru situāciju var salīdzināt ar tiltu, kas šķērso upi un savieno divas salas. Katra sala ir kultūra un upe ir atšķirīgais, kas šķir šīs kultūras vienu no otras. To, cik liela ir šī upe nosaka kultūru atšķirības (sk. attēlu 2.2, 24. lpp.), bet tilts ir tas, kas šīs kultūras savieno. Joprojām runājot līdzībās, ja, cilvēks nešķērsos šo tiltu, viņš neuzzinās, kāda ir otra sala, viņpus tilta. Tilts ir kā starpkultūru kompetences veidošanās sākums komunikācijas procesā.

Turklāt starpkultūru kompetencei ārpus komunikācijas procesa nav izšķirošas nozīmes, jo tā ir nepieciešama konkrētā komunikācijas situācijā, un mūsdienu sabiedrībā šādas starpkultūru saskarsmes ir kļuvušas par ikdienu. Var apgalvot, ka „divdesmit pirmā gadsimta izaicinājums ir saprast un novērtēt kultūras atšķirības un ieviest šo sapratni kompetentā

starpkultūru komunikācijā” (4, 7. lpp.). Tādēļ starpkultūru kompetence bieži vien tik dēvēta arī par starpkultūru komunikatīvo kompetenci. Komunikācija tiek definēta kā sazināšanās un informācijas pārraide (27). Taču autore uzsver, ka komunikācija ir process, kura laikā divi vai vairāki cilvēki rod vienotu risinājumu kādai problēmai, izzina kādu lietu vai jomu un bieži vien meklē un rod vienošanos kādā jautājumā. **Komunikācijas process ir daudz plašāks par vienkāršu saziņu – tas ietver gan saziņu, gan jaunu zināšanu un prasmju apguvi un pilnveidi, gan vienošanās spējas attīstīšanu, kā arī palīdz sasniegt dziļāku izpratni par kādu konkrētu lietu.** Efektīvs komunikācijas process ir tāds, kurā nav pasīvo komunikācijas procesa dalībnieku, visi tajā aktīvi iesaistās. Starpkultūru situācijā komunikācijas procesu var definēt kā aprūtinātu, jo nav iespējama neitrāla komunikācija, ikviens cilvēks tajā „ienes” savu iepriekš iegūto pieredzi un uzskatus.

Atrodies starpkultūru situācijā, jāatceras piecus komunikācijas aspektus, kas ietekmē starpkultūru mijiedarbību:

- 1) Nav iespējama neitrāla komunikācija, mēs visi komunikācijas procesā ienesam asociācijas no savas iepriekš gūtās pieredzes;
- 2) Mēs komunicējam dažādos veidos, pie tam liela daļa no mūsu komunikācijas ir neapzināta;
- 3) Mēs redzam to, ko sagaidām ieraudzīt;
- 4) Mēs neredzam to, ko neesam paredzējuši ieraudzīt;
- 5) Mēs visi uztveram lietas atšķirīgi (33).

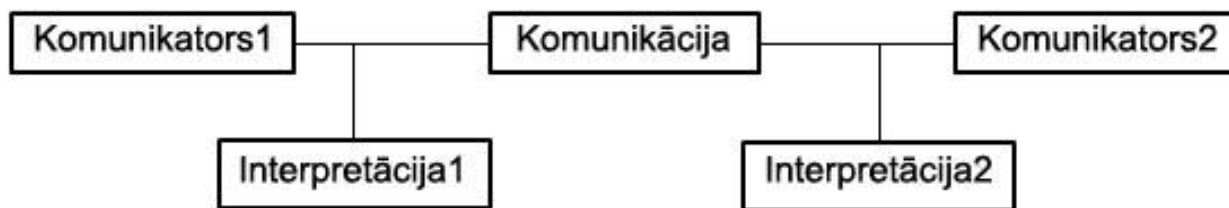
Tas nozīmē to, ka komunikācijas procesā cilvēki ir ļoti subjektīvi. Lai cilvēks spētu efektīvi komunicēt ar citas kultūras pārstāvi, viņam šis subjektīvisms ir jāpārvar un uz lietām jāparaugās objektīvi, ne vien no sava viedokļa, bet arī no komunikācijas partnera vai vairāku partneru skatu punkta.

Komunikācija var notikt gan verbāli (ar valodas palīdzību), gan neverbāli (ar žestu, mīmikas palīdzību). Galvenās valodas funkcijas ir:

- esamības atspoguļošana un izzīņa, domāšana;
- domu, jūtu, gribas izteikšana;
- sazināšanās;
- ietekmēšana;
- **kultūras veidošana, iemiesošana un apgūšana (22).**

Šo valodas funkciju interpretāciju var attiecināt uz komunikācijas procesu kopumā. Kā iepriekš minēts, viens no valodas uzdevumiem, arī komunikācijas uzdevumiem (ja starp valodas izpratni un komunikācijas procesu tiek likta vienādības zīme), ir kultūras veidošana un kultūras vai vairāku kultūru apgūšana.

Starpkultūru komunikācijas situācijā ir svarīgi tas, lai komunikācijas partneri – komunikatori (informācijas izplatītāji (27)) – efektīvi realizētu komunikācijas mērķi. Jebkura



2.3. att. Komunikācijas process

komunikācija paredz komunikatoru subjektīvu interpretāciju, un to pastiprina cilvēku atšķirīgais kultūras konteksts. Varētu teikt, ka starpkultūru kompetences uzdevums ir maksimāli satuvināt abu komunikatoru interpretācijas un rast tām kopsaucēju (sk. attēlu 2.3).

Komunikatīvā kompetence sevī ietver trīs neatņemamas sastāvdaļas: **zināšanas, motivāciju un izturēšanos jeb uzvedību** (4). Motivācija ir nepieciešama, lai komunikācija vispār notiktu; zināšanas ir komunikācijas priekšnosacījums starpkultūru situācijā (kā jau iepriekš uzsvērts, zināšanas par savu un citām kultūrām ir viena no starpkultūru kompetences pamatsastāvdaļām); savukārt uzvedība un izturēšanās ir jāspēj koordinēt atkarībā no otra komunikatora un situācijas konteksta.

Par starpkultūru komunikācijas izpratnes veidošanos mūsdienu aspektā var minēt laiku pēc II pasaules kara (pēc 1945. g.), kad pasaulē nozīmīgu lomu ieguva rietumu sabiedrība un kultūra ar ASV priekšgalā. „Edvarda Hola (*Edward T. Hall*), Reja Berdvistela (*Ray Birdwistell*) un Džordža Tragera (*George Trager*) uzdevums bija izstrādāt kursu programmu ārzemju dienestu darbiniekiem. Šie pētnieki secināja, ka neverbālā komunicēšanās, tāpat kā valoda, atšķiras no kultūras kultūrā” (4, 9. lpp.). Tātad uzskats, ka cilvēki ar atšķirīgiem kultūru kontekstiem komunicē dažādos veidos, un, lai dažādu kultūru pārstāvji spētu efektīvi sazināties un izvairītos no nepatīkamiem pārpratumiem, ir nepieciešama izpratne un zināšanas par citām kultūrām. Kā piemēru var minēt galvas mājiena nozīmi dažādās kultūrās. Latviešiem pierasts, ka galvas mājiena vertikālā virzienā nozīmē apstiprinājumu, bet galvas mājiena horizontālā virzienā nozīmē noliegumu. Daudzās kultūrās šo žestu nozīme ir pilnīgi pretēja. Mēs esam dažādi, un tā ir pasaules bagātība, bet šādā pasaulē būt bagātam cilvēkam starpkultūru kontekstā nozīmē izprast ne tikai savu, bet arī citas kultūras. Un, protams, būt atvērtam un objektīvam pret dažādo.

Valodai kultūras izpratnē ir liela nozīme, jo tā bieži vien atklāj vai labāk apraksta kultūras simbolus, kas sniedz dziļākas kultūras izpratnes iespējas. Taču, pēc autores domām, valodai, kas prezentē konkrētu kultūru, nav noteicošā loma veiksmīgas komunikācijas procesā. Primārais ir tas, lai cilvēki varētu saprasties; lai ārvalstu studenti spētu komunicēt

savā starpā, ar augstskolas personālu, kā arī apkārtējo sabiedrību. Šādam nolūkam viens no nosacījumiem, lai studētu starptautiskā studiju programmās ir ļoti labas kādas starptautiskas valodas, piemēram, angļu valodas, zināšanas, kas veido pamatu veiksmīgam komunikācijas procesam. Arī augstskolā X viens no uzņemšanas pamatnosacījumiem ir augsts angļu valodas zināšanu līmenis, kas tiek novērtēts ar speciāli organizētu testu palīdzību un/ vai starptautiski atzītu angļu valodas zināšanu apliecinošu sertifikātu.

Lai izpētītu to, kā ārvalstu studentiem attīstās starpkultūru kompetence un kādi faktori to ietekmē, maģistra darba autore veica pētījumu augstskolā X. Tika aptaujāti 1. kursa, 3. kursa un 4. kursa studenti ar anketu palīdzību un veiktas divas intervijas – viena ar 1. kursa studentu, otra ar studentu, kurš 2012./2013. akadēmiskajā gadā absolvējis konkrēto studiju programmu. Pētījuma gaita un analīze aprakstīta turpmākajā nodaļā.

3. PRAKTISKAIS PĒTĪJUMS

3.1. Pētījuma organizācija un metodoloģija

Aktualizējot starpkultūru kompetences lomu mūsdienu sabiedrībā un izglītības lielo lomu tās attīstīšanā, tika izzināta un analizēta tēmai atbilstoša literatūra. Ar literatūras analīzes palīdzību tika izstrādāta praktiskā pētījuma gaita. Lai izpētītu to, kā ārvalstu studentiem attīstās starpkultūru kompetence un kādi faktori to ietekmē, tika izmantota jauktā pieeja datu vākšanā, kombinējot kvantitatīvo un kvalitatīvo metodi, kas izmantotas gan datu vākšanā, gan datu analīzē. Tika izmantota kvantitatīvā pētniecības metode – aptauja – un kvalitatīvā pētniecības metode – intervija.

Šo veikto maģistra darba pētījumu var raksturot kā gadījuma pētījumu, jo pētīta viena konkrēta Latvijas augstskola X. Taču šī pētījuma uzdevums nav izpētīt konkrētus cilvēkus vai konkrētu grupu, bet gan iegūt kādas parādības atklāsmi (šajā gadījumā starpkultūru kompetences attīstību un faktoros, kas to ietekmē), tādēļ tas vairāk raksturojams kā gadījuma instrumenta pētījums (24).

Vispirms tika izveidota 33 jautājumu anketa ar attieksmes skalu (Likerta (*Likert*) skalu). Anketas paraugu var aplūkot pielikumā:

- pielikums Nr. 1 – anketa angļu valodā;
- pielikums Nr. 2 – anketas tulkojums latviešu valodā.

Starpkultūru kompetences attīstību var saistīt ar attieksmi – attieksmi pret jaunu vidi, dažādiem cilvēkiem, dzīves ritma maiņu utt. „Attieksme ir vidēji intensīva emocionāla izpausme, kas sagatavo indivīdu sistēmiskai atbilstošai vai noliedzošai reakcijai saskarsmē ar citiem indivīdiem” (15, 117. lpp.). Tā kā attieksme ir sarežģīta emocionālā izpausme, tās noskaidrošanā visbiežāk lieto attieksmes skalu aptaujas (15). Tāpēc maģistra darba autore, veidojot anketu, izvēlējās lietot Likerta attieksmes skalu. Likerta skala attieksmes noskaidrošanā izglītības pētījumos tiek lietota visbiežāk. Šādā skalā tiek piedāvāti konkrēti apgalvojumi ar mērķi noskaidrot respondentu attieksmi konkrētā jautājumā, piedāvājot jau gatavas, vērtējošas atbildes (attieksmes skalas) (15). Šī pētījuma ietvaros anketā iekļauti 33 jautājumi jeb apgalvojumi ar šādu attieksmes skalu (atbilžu variantiem): „*totally agree*” ‘pilnībā piekrītu’, „*agree*” ‘piekrītu’, „*partially agree*” ‘daļēji piekrītu’, „*partially disagree*” ‘daļēji nepiekrītu’, „*disagree*” ‘nepiekrītu’, „*totally disagree*” ‘pilnībā nepiekrītu’.

Aptauja tika veikta interneta vidē, ievietojot anketu aptauju portālā VisiDati.lv un izsūtot saiti ar aptauju uz studentu e-pasta adresēm. Šāda aptaujas norise tika izvēlēta datu apkopošanai nepieciešamā laika optimizēšanai un datu apstrādes ērtuma dēļ, jo šādā veidā visi

dati tiek iegūti elektroniski un tos iespējams uzreiz apstrādāt, neveicot laikietilpīgas manuālas darbības datu ievadei.

Paralēli anketēšanai tika veiktas divas intervijas. Tika intervēts viens 1. kursa students un viens students, kas tikko absolvējis šo studiju programmu. Intervējamo izlase netika veikta apzināti, tika intervēti tie studenti, kuri atsaucās uz aicinājumu tikt intervētiem. Tika veidota un realizēta strukturētā intervija. „Tā ir augsti strukturētu jautājumu un atbilžu apmaiņa, kurā pētnieks izmanto speciāli sagatavotus jautājumus un cer saņemt konkrētas atbildes. Šādi jautājumi parasti tiek iegūti, balstoties uz jau esošām noteiktas jomas teorijām, vai arī no iepriekšējo vai pilotāžas pētījumu rezultātiem, vai no pētnieka nojautas vai intuīcijas [...]” (24, 99. lpp.). Abas intervijas tika veiktas ar mērķi padziļināti interpretēt un salīdzināt starpkultūru kompetences attīstību 1. kursa un vecāko kursu studentiem. Jāpiebilst, ka studenti, kuri tika intervēti, nepiedalījās interneta aptaujā, tādēļ var apgalvot, ka anketā uzdotie jautājumi viņus nebija ietekmējuši. Šāds intervijas veids izvēlēts arī tās priekšrocību dēļ – rada iepriekš strukturētu informāciju, atbildes ir vieglāk analizējamas un tā ir mazāk laikietilpīga (24). Interviju atbildes, saskaņojot to ar intervējamo, netika pierakstītas pilnībā, tika pierakstītas galvenā, svarīgākā doma, ko intervējamais vēlēties pateikt. Pierakstītās intervijas var apskatīt:

- pielikums Nr. 3 – intervija ar 1. kursa studentu angļu valodā;
- pielikums Nr. 4 – intervija ar 1. kursa studentu tulkota latviešu valodā;
- pielikums Nr. 5 – intervija ar absolventu angļu valodā;
- pielikums Nr. 6 – intervija ar absolventu tulkota latviešu valodā.

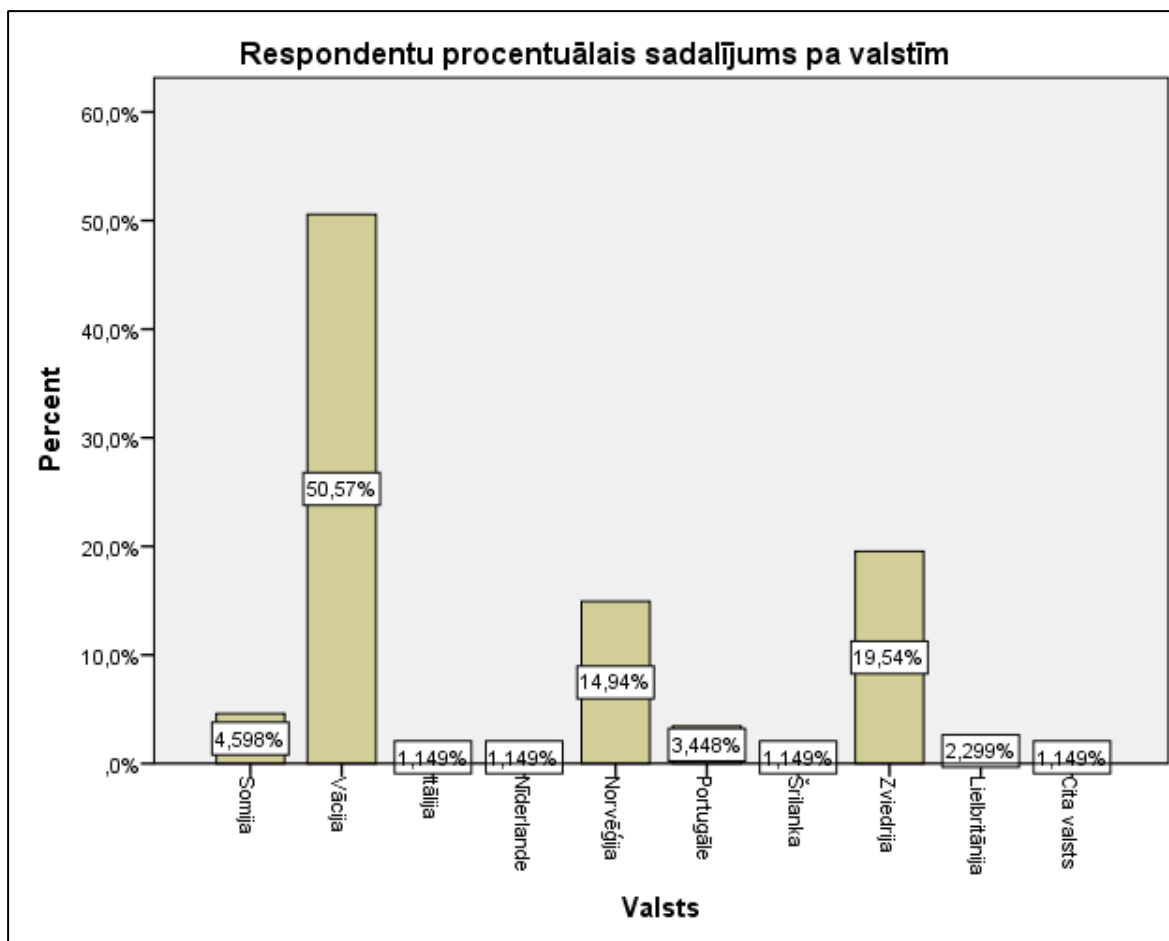
Iegūtie aptaujas dati tika apkopoti un analizēti, izmantojot analītikas un statistiskās analīzes programmatūras paketi - SPSS (*Statistical Package for the Social Sciences*), veidojot faktorus, meklējot kopsakarības un tās analizējot. Iegūtie rezultāti tika papildināti un interpretēti ar intervijās iegūtajām atbildēm. Noslēgumā izdarīti secinājumi par pētījumā novēroto un iegūtajiem rezultātiem, kā arī izveidoti ieteikumi veiksmīgai starpkultūru kompetences attīstībai un iespējamiem tālākiem pētījuma virzieniem.

3.2. Pētījuma objekts un bāze

Pētījuma objekti ir ārvalstu studenti, kas ieradušies Latvijā ar mērķi iegūt augstāko izglītību augstskolā X akreditētā studiju programmā Y. Precizējot - šīs programmas 1. kursa, 3. kursa un 4. kursa studenti, kā arī viens students, kurš 2012./2013. akadēmiskā gada rudens semestrī absolvējis studiju programmu Y.

Aptaujas uzaicinājums kopumā tika izsūtīts 200 ārvalstu studentiem. Aizpildītas anketas tika saņemtas no 43,5% studentu jeb 87 studentiem. Atbildējušie respondenti anketās atzīmējuši, ka pārstāv šādas valstis: Itālija, Lielbritānija, Nīderlande, Norvēģija, Portugāle,

Somija, Šrilanka, Vācija, Zviedrija, cita valsts (procentuālo sadalījumu sk. attēlā 3.1). Visvairāk atbildes saņemtas no respondentiem, kuri kā savu valsti atzīmējuši Vāciju – 50,57% jeb 44 no respondentu kopskaita. Pēc tam seko Zviedrija ar 19,54% jeb 17 respondentiem,



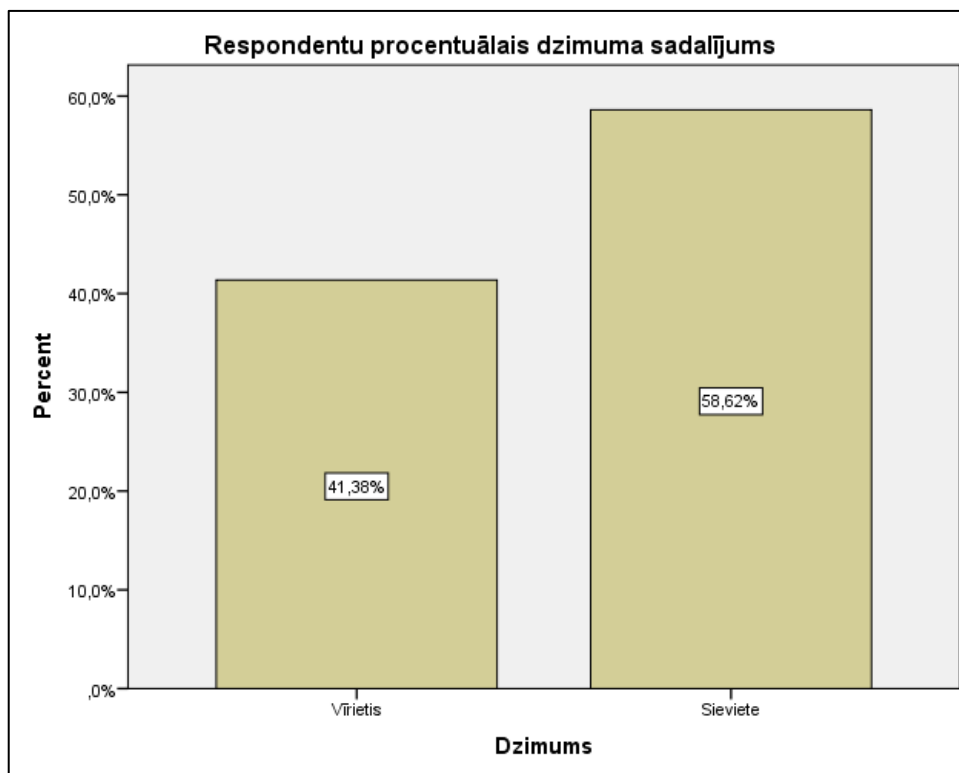
3.1. att. Respondentu procentuālais sadalījums pa valstīm

Norvēģija ar 14,94% jeb 13 respondentiem. No pārējām valstīm atbildējušo respondentu skaits ir samērā neliels – Somija ar 4,6% jeb 4 respondentiem; Portugāle ar 3,45% jeb 3 respondentiem; Lielbritānija ar 2,3% jeb 2 respondentiem un 1,15% jeb 1 respondentu no Itālijas, Nīderlandes, Šrilankas un citas valsts.

Šāds respondentu sadalījums pa valstīm saistāms ar to, ka lielāko daļu no augstskolā X studējošajiem ārvalstu studentiem sastāda studenti no Vācijas un Skandināvijas valstīm (Zviedrijas, Norvēģijas). Kā galvenos cēloņus var minēt ģeogrāfiskai un ekonomiskais faktors, jo Latvija no šīm valstīm atrodas salīdzinoši netālu un arī izglītības iegūšanas izmaksas ir zemākas. Kā arī šajās valstīs ir lielāks uzņemšanas konkurss uz šo studiju programmu.

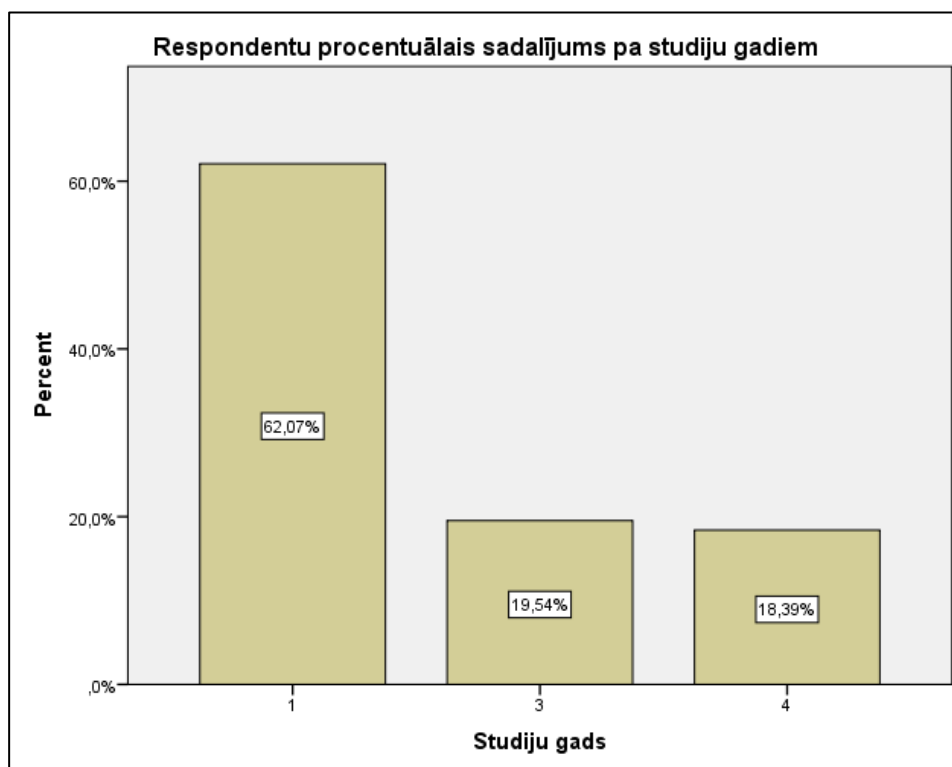
Kā iepriekš minēts, vienu pētījuma daļu sastāda ar strukturētās intervijas palīdzību intervētie divi studenti - 1. kursa studente no Vācijas un tikko šo studiju programmu pabeigusi absolvente no Šrilankas.

Aptauju salīdzinoši vienlīdz aktīvi aizpildījušas gan sievietes, gan vīrieši (procentuālo sadalījumu sk. attēlā 3.2). Nedaudz aktīvākas bijušas sievietes – 58,62% jeb 51 no respondentu kopskaita. Vīrieši – 41,38% jeb 36 no respondentu kopskaita.



3.2. att. Respondentu procentuālais dzimuma sadalījums

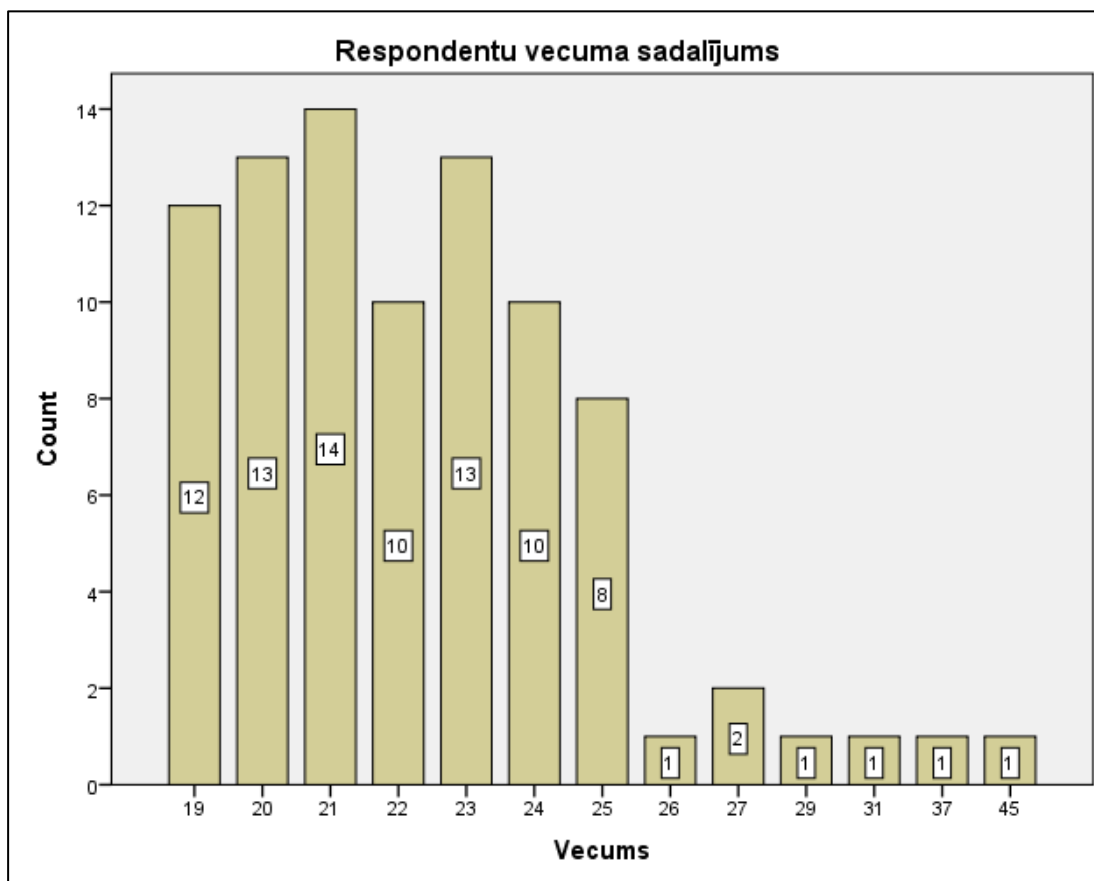
Kopumā aptauja izsūtīta ap 100 1. kursa jeb studiju gada studentiem un ap 100 3. kursa un 4. kursa studentiem. Atbildot aktīvāki bijuši 1. kursa studenti. No visiem atbildējušajiem



3.3. att. Respondentu procentuālais sadalījums pa studiju gadiem

respondentiem 62,07% (procentuālo sadalījumu sk. attēlā 3.3) jeb 54 atzīmējuši, ka studē 1. studiju gadā. Savukārt 3. studiju gadu atzīmējuši 19,54% jeb 17 respondenti un 4. studiju gadu 18,39 % jeb 16 respondenti.

Respondentu vecuma sadalījums ir ļoti dažāds. Aptaujā piedalījušies studenti vecumā no 19 gadiem līdz pat 45 gadiem. Respondentu vecuma sadalījumu var aplūkot attēlā 3.4.



3.4. att. Respondentu vecuma sadalījums

Augstāk minētās un aprakstītās respondentu pazīmes tiks ņemtas vērā pētījuma analīzē. Tiks meklētas sakarības, vai starpkultūru kompetences attīstību nosaka vai tā ir kaut kādā mērā atkarīga, vai to ietekmē respondenta valstiskā piederība, dzimums, vecums un jo īpaši - studiju gads. Praktiskā pētījuma sākumā autore bija pieņēmusi hipotēzi, ka starpkultūru kompetence ar katru nākamo studiju gadu ir arvien attīstītāka. Respektīvi studentiem 3. un 4. studiju gadā starpkultūru kompetence ir vairāk attīstīta nekā studentiem 1. studiju gadā.

3.3.Pētījuma analīze

Tā kā pētījuma pamatdaļa balstās uz aptauju ar jautājumiem, kas domāti attieksmes mērīšanai, ir svarīgi pievērst uzmanību attieksmju skalu validitātei un drošumam. Tas nozīmē, ka skalas iekšējai saskaņotībai ir jābūt diezgan lielai.

Kā iepriekš minēts, anketa sastāv no 33 jautājumiem. Lai pārbaudītu jautājumu skalas saskaņotību, programmā SPSS tika aprēķināts attieksmes skalas saskaņotības koeficients jeb

Kronbaha α ; Kronbaha α izmaiņa, ja konkrēts jautājums izņemts. Datu apjoma dēļ iegūtie rezultāti pievienoti pielikumā Nr. 7 (sk. pielikumu Nr. 7). Kā redzams iegūtajos datos, saskaņotību raksturojošais koeficients ir $\alpha = 0,788$. Tas nozīmē, ka saskaņotības koeficients ir liels (skalās saskaņotība ir laba) un tuvojas saskaņotības koeficienta vērtībai 0,8.

Rēķinot saskaņotības koeficientu, jāpievērš uzmanība arī tam, kā izmainās šis koeficients, ja konkrēts jautājums no skalas tiek izdzēsts. Ja saskaņotības koeficients samazinās, tad var secināt, ka šis jautājums skalā ir derīgs. Ja saskaņotības koeficients palielinās, jāsecina, ka jautājums izvēlēts nepareizi, kļūdaini formulēts vai radusies cita veida problēma. Aplūkojot (pielikumā Nr. 7) šos datus, var secināt, ka lielākajai daļai jautājumu šajā skalā ir cieša saskaņotība. Ir novērojami arī jautājumi, kuru saskaņotība nav liela, iespējams, ka to ietekmējis jautājumu formulējums vai citi faktori, taču kopumā jautājumu saskaņotība ir apmierinoša.

Tā kā jautājumu skaits anketā ir salīdzinoši liels (33 jautājumi), tādējādi apgrūtinot iegūto aptaujas datu interpretāciju, un anketā izmantota attieksmes skala (Likerta skala), jautājumiem, kuri pēta vienu un to pašu parādību tika sagrupēti faktoros. „Parasti, veicot faktoru analīzi, no dotajiem mainīgajiem, tiek iegūts mazāks mainīgo skaits, tos sauc par faktoriem [...]” (15, 206.-207. lpp.), kas šajā gadījumā bija mērķis. Šī pētījuma ietvaros tika izveidoti 10 faktori.

Faktori

Pirmais faktors - **Starptautiskā pieredze** - tika izveidots, apvienojot jautājumus par starptautiskās pieredzes nozīmību no studējošo viedokļa. Tika iekļauti šādi jautājumi:

- 1) Es izvēlējos studēt ārzemēs, lai iegūtu starptautisku pieredzi.
- 2) Es uzskatu, ka starptautiskai pieredzei mūsdienās ir liela nozīme.

Lai noskaidrotu, vai jautājumi skalā salikti pareizi, rēķina to savstarpējo korelāciju, kā arī (tāpat kā visiem anketas jautājumiem) skalās saskaņotību.

Abu izvēlēto jautājumu savstarpējā korelācija ir diezgan stipra (sk. tabulu 3.1), Pīrsona

3.1. tabula

Faktora Starptautiskā pieredze jautājumu korelācija, Pīrsona korelācijas koeficients, korelācijas statistiskā nozīmība

		Es izvēlējos studēt ārzemēs, lai gūtu starptautisku pieredzi.	Es uzskatu, ka starptautiskai pieredzei mūsdienās ir liela nozīme.
Es izvēlējos studēt ārzemēs, lai gūtu starptautisku pieredzi.	Pearson Correlation	1	,486**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	87	87
Es uzskatu, ka starptautiskai	Pearson Correlation	,486**	1

pieredzei mūsdienās ir liela nozīme.	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	87	87

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

korelācijas koeficients $r = 0,486$, kas pierāda vidēji ciešu korelāciju. Kā arī dati ir statistiski nozīmīgi nozīmības līmenī 0.01 (**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).), jo $\text{Sig.} = 0,000 < 0,01$. Tas nozīmē, ka kļūdas līmenis ir mazāks par šajā nozīmības līmenī noteikto robežu 1%.

3.2. tabula

Faktora Starptautiskā pieredze skalas saskaņotība, Kronbaha α

Cronbach's Alpha	N of Items
,595	2

Veidojot šo faktoru tika rēķināta arī jaunizveidotās skalas saskaņotība, nosakot Kronbaha α , kura vērtība šajā gadījumā vienāda ar 0,595 (sk. tabulu 3.2). Bez tās izmaiņām, ja kāds no jautājumiem izdzēsts, jo skala sastāv no diviem jautājumiem.

Otrais faktors - **Attieksme pret universitāti** - izveidots apvienojot šādus jautājumus:

- 1) Atrodoties šeit, es jūtos labi.
- 2) Man patīk šī augstskola, labprāt šeit studēju.
- 3) Ja man tagad būtu jāizvēlas studiju vieta, es labprāt izvēlētos studēt šeit.

3.3. tabula

Faktora Attieksme pret universitāti jautājumu korelācija, Pīrsona korelācijas koeficients, korelācijas statistiskā nozīmība

		Atrodoties šeit, es jūtos labi.	Man patīk šī augstskola, labprāt šeit studēju.	Ja man tagad būtu jāizvēlas studiju vieta, es labprāt izvēlētos studēt šeit.
Atrodoties šeit, es jūtos labi.	Pearson Correlation	1	,578**	,424**
	Sig. (2-tailed)		,000	,000
	N	87	87	87
Man patīk šī augstskola, labprāt šeit studēju.	Pearson Correlation	,578**	1	,442**
	Sig. (2-tailed)	,000		,000
	N	87	87	87
Ja man tagad būtu jāizvēlas studiju vieta, es labprāt izvēlētos studēt šeit.	Pearson Correlation	,424**	,442**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	
	N	87	87	87

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Aprēķinot korelāciju starp šiem jautājumiem, var secināt, ka tāpat kā pirmajā faktorā, arī šajā faktorā starp jautājumiem korelācija ir diezgan cieša (sk. tabulu 3.3), $r = 0,578$ un $r = 0,424$. Tāpat arī dati ir statistiski nozīmīgi, jo $\text{Sig.} = 0,000 < 0,01$.

Faktora Attieksme pret universitāti skalas saskaņotība, Kronbaha α

Cronbach's Alpha	N of Items
,722	3

Faktora Attieksme pret universitāti skalas saskaņotība, Kronbaha α , ja jautājums izņemts

	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Atrodies šeit, es jūtos labi.	,598
Man patīk šī augstskola, labprāt šeit studēju.	,544
Ja man tagad būtu jāizvēlas studiju vieta, es labprāt izvēlētos studēt šeit.	,719

Arī skalas saskaņotība ir diezgan liela. Kronbaha $\alpha = 0,702$ (sk. tabulu 3.4). Aprēķinot Kronbaha α , ja konkrēts jautājums izņemts (sk. tabulu 3.5), nevienā gadījumā skalas saskaņotība nekļūst ciešāka. Var secināt, ka faktors ir izveidots veiksmīgi.

Nākamais faktors - **Universitātes atbalsts** - izveidots, apkopojot sekojošus jautājumus:

- 1) Es vienmēr saņemu atbalstu no universitātes akadēmiskā personāla (pasniedzējiem, lektoriem, profesoriem u. c.).
- 2) Šis atbalsts man ir svarīgs. (Attiecībā uz 1. jautājumu.)
- 3) Es vienmēr saņemu atbalstu no universitātes administratīvā personāla (dekanāta darbiniekiem, studentu servisa u. c.).
- 4) Šis atbalsts man ir svarīgs. (Attiecībā uz 3. jautājumu.)

Šī faktora jautājumu savstarpējā korelācija ir diezgan cieša, korelācijas vērtības ir amplitūdā no $r = 0,477$ līdz $r = 0,748$ (sk. pielikumu Nr. 8). Un, kā redzams, visi dati ir statistiski nozīmīgi, jo $\text{Sig.} = 0,000 < 0,01$.

Aprēķinot Kronbaha α , var secināt, ka skalas saskaņotība ir stipra, $\alpha = 0,860$ (sk. tabulu 3.6). Savukārt, aprēķinot skalas saskaņotību, ja konkrēts jautājums izņemts arī (sk. tabulu 3.7), redzams, ka skalas saskaņotība nekļūst stiprāka, tātad skala izveidota veiksmīgi.

Faktora Universitātes atbalsts skalas saskaņotība, Kronbaha α

Cronbach's Alpha	N of Items
,860	4

Faktora Universitātes atbalsts skalas saskaņotība, Kronbaha α , ja jautājums izņemts

	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Es vienmēr saņemu atbalstu no Universitātes akadēmiskā personāla (pasniedzējiem, lektoriem, profesoriem u. c.).	,848
Šis atbalsts man ir svarīgs.	,824
Es vienmēr saņemu atbalstu no Universitātes administratīvā personāla (dekanāta darbiniekiem, studentu servisa u. c.).	,807
Šis atbalsts man ir svarīgs.	,806

Kā ceturtais faktors tika izveidots faktors - **Universitātes rīkoto pasākumu nozīmība** -, ko veido šādi jautājumi:

- 1) Kad ierados šeit studēt, jaunajā vidē man palīdzēja iejusties universitātes rīkotā adaptācijas nedēļa.
- 2) Kad ierados šeit studēt, jaunajā vidē man palīdzēja iejusties ekskursija pa universitāti, pilsētu un citām vietām.

Sākotnēji tika plānots šajā faktorā iekļaut arī jautājumu par studentam piesaistītā mentora atbalsta nozīmību – „kad ierados šeit studēt, jaunajā vidē man palīdzēja iejusties mentora atbalsts” -, taču izrādījās, ka šis jautājums pietiekami nekorelē ar abiem pārējiem šajā faktorā apvienotajiem jautājumiem. Izņemot šo jautājumu, skalas saskaņotība krietni pieauga, tādēļ šis jautājums no faktora tika izņemts.

Aprēķinot jautājumu savstarpējo korelāciju, jāsecina, ka korelācija ir diezgan cieša, $r = 0,585$ (sk. tabulu 3.8). Arī skalas saskaņotība ir samērā cieša, $\alpha = 0,727$ (sk. tabulu 3.9).

3.8. tabula

Faktora Universitātes rīkoto pasākumu nozīmība jautājumu korelācija, Pīrsona korelācijas koeficients, korelācijas statistiskā nozīmība

		Kad ierados šeit studēt, jaunajā vidē man palīdzēja iejusties Universitātes rīkotā adaptācijas nedēļa.	Kad ierados šeit studēt, jaunajā vidē man palīdzēja iejusties ekskursija pa Universitāti, pilsētu un citām vietām.
Kad ierados šeit studēt, jaunajā vidē man palīdzēja iejusties Universitātes rīkotā adaptācijas nedēļa.	Pearson Correlation	1	,585**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	87	87
Kad ierados šeit studēt, jaunajā vidē man palīdzēja iejusties ekskursija pa Universitāti, pilsētu un citām vietām.	Pearson Correlation	,585**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	87	87

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

3.9. tabula

Faktora Universitātes rīkoto pasākumu nozīmība skalas saskaņotība, Kronbaha α

Cronbach's Alpha	N of Items
,727	2

Skalas saskaņotība, ja jautājums izņemts, netiek rēķināta, jo skala sastāv no diviem jautājumiem. Ja viens no jautājumiem izņemts, tad šāda skalas vairs nepastāv.

Piektais faktors - **Studentu komunikācija** - tika izveidots, apvienojot šādus jautājumus:

- 1) Savā grupā es varu brīvi paust savu viedokli.
- 2) Savā grupā es tieku respektēts.
- 3) Es vienmēr uzklāsu grupas biedru viedokļus.

4) Es respektēju grupas biedru viedokļus.

Aprēķinot korelāciju starp jautājumiem (sk. pielikumu Nr. 9), jāsecina, ka korelācija ir diezgan vāja. Tā svārstās robežās no $r = 0,166$ līdz $r = 0,690$. Tāpat dati dažviet nav statistiski nozīmīgi. Taču skalas saskaņotība ir vērā ņemama, jo Kronbaha $\alpha = 0,698$ (sk. tabulu 3.10). Un šī vērtība nepalielinās, ja kāds no jautājumiem tiek izņemts (sk. tabulu 3.11).

3.10. tabula

Faktora Studentu komunikācija pasākumu nozīmība skalas saskaņotība, Kronbaha α

Cronbach's Alpha	N of Items
,698	4

3.11. tabula

Faktora Studentu komunikācija skalas saskaņotība, Kronbaha α , ja jautājums izņemts

	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Savā grupā es varu brīvi paust savu viedokli.	,601
Savā grupā es tieku respektēts.	,596
Es vienmēr uzklausu grupas biedru viedokļus.	,648
Es respektēju grupas biedru viedokļus.	,678

Kā sestais faktors izveidots - **Grupas biedru atbalsts** -, apvienojot šādus jautājumus:

- 1) Es saņemu atbalstu no grupas (studiju) biedriem.
- 2) Šis atbalsts man ir svarīgs. (Attiecībā uz 1. jautājumu.)

3.12. tabula

Faktora Grupas biedru atbalsts jautājumu korelācija, Pīrsona korelācijas koeficients, korelācijas statistiskā nozīmība

		Es saņemu atbalstu no grupas (studiju) biedriem.	Šis atbalsts man ir svarīgs.
Es saņemu atbalstu no grupas (studiju) biedriem.	Pearson Correlation	1	,653**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	87	87
Šis atbalsts man ir svarīgs.	Pearson Correlation	,653**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	87	87

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Korelācija starp abiem jautājumiem ir diezgan cieša $r = 0,653$ (sk. tabulu 3.12), kā arī dati ir statistiski nozīmīgi, jo $\text{Sig.} = 0,000 < 0,01$. Skalās saskaņotība, Kronbaha $\alpha = 0,785$ (sk. tabulu 3.13). Šim faktoram netiek rēķināta skalas saskaņotības izmaiņa, jo skala sastāv tikai no diviem jautājumiem.

3.13. tabula

Faktora Grupas biedru atbalsts skalas saskaņotība, Kronbaha α

Cronbach's Alpha	N of Items
,785	2

Nākamais faktors - **Kultūršoks** - izveidots, apkopojot sekojošus jautājumus:

- 1) Es izjūtu lielu atšķirību starp savas valsts kultūru un šīs valsts kultūru.

2) Man šī atšķirība traucē. (Attiecībā uz 1. jautājumu.)

3.14. tabula

Faktora Kultūršoks jautājumu korelācija, Pīrsona korelācijas koeficients, korelācijas statistiskā nozīmība

		Es izjūtu lielu atšķirību starp savas valsts kultūru un šīs valsts kultūru.	Man šī lielā atšķirība traucē.
Es izjūtu lielu atšķirību starp savas valsts kultūru un šīs valsts kultūru.	Pearson Correlation	1	,536**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	87	87
Man šī lielā atšķirība traucē.	Pearson Correlation	,536**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	87	87

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

3.15. tabula

Faktora Kultūršoks skalas saskaņotība, Kronbaha α

Cronbach's Alpha	N of Items
,693	2

Pēc iegūtajiem datiem redzams, ka jautājumu savstarpējā korelācija ir diezgan cieša – $r = 0,536$ (sk. tabulu 3.14) - un dati ir statistiski nozīmīgi. Savukārt skalas saskaņotība, Kronsba $\alpha = 0,693$ (sk. tabulu 3.15).

Astotais faktors - **Studentu noslēgtība** - izveidots, apvienojot jautājumus:

- 1) Studiju procesā es labprātāk strādāju ar cilvēkiem no savas valsts.
- 2) Nodarbībās es parasti strādāju ar vienu un to pašu cilvēku.

Arī šis faktors apvieno divus jautājumus. Jautājumu savstarpējā korelācija ir diezgan vāja, $r = 0,442$ (sk. tabulu 3.16), taču vērā ņemama, jo dati ir statistiski nozīmīgi, Sig. = 0,000, kas ir mazāks par nozīmības līmeņa robežu 0,01. Kā arī skalas saskaņotība ir diezgan cieša, Kronsba $\alpha = 0,612$ (sk. tabulu 3,17).

3.16. tabula

Faktora Studentu noslēgtība jautājumu korelācija, Pīrsona korelācijas koeficients, korelācijas statistiskā nozīmība

		Studiju procesā es labprātāk strādāju ar cilvēkiem no savas valsts.	Nodarbībās es parasti strādāju ar vienu un to pašu cilvēku.
Studiju procesā es labprātāk strādāju ar cilvēkiem no savas valsts.	Pearson Correlation	1	,442**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	87	87
Nodarbībās es parasti strādāju ar vienu un to pašu cilvēku.	Pearson Correlation	,442**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	87	87

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Faktora Studentu noslēgtība skalas saskaņotība, Kronbaha α

Cronbach's Alpha	N of Items
,612	2

Pretējs faktors faktoram Studentu noslēgtība izveidots faktors - **Studentu atvērtība** -, kurā apvienoti sekojoši jautājumi:

- 1) Nodarbībās es labprāt sadarbojos ar visiem grupas biedriem.
- 2) Man patīk studēt kopā ar cilvēkiem no dažādām valstīm.

Faktora Studentu atvērtība jautājumu korelācija, Pīrsona korelācijas koeficients, korelācijas statistiskā nozīmība

		Nodarbībās es labprāt sadarbojos ar visiem grupas biedriem.	Man patīk studēt kopā ar cilvēkiem no dažādām valstīm.
Nodarbībās es labprāt sadarbojos ar visiem grupas biedriem.	Pearson Correlation	1	,289**
	Sig. (2-tailed)		,007
	N	87	87
Man patīk studēt kopā ar cilvēkiem no dažādām valstīm.	Pearson Correlation	,289**	1
	Sig. (2-tailed)	,007	
	N	87	87

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Faktora Studentu atvērtība skalas saskaņotība, Kronbaha α

Cronbach's Alpha	N of Items
,417	2

Pēc datu analīzes redzams, ka jautājumu savstarpējā korelācija ir diezgan vāja, $r = 0,289$ (sk. tabulu 3.18), taču dati ir statistiski nozīmīgi. Aprēķinātā Kronbaha $\alpha = 0,417$ liecina par vidēju skalas saskaņotību.

Kā pēdējais, desmitais faktors izveidots faktors - **Kultūru zināšanas** - izveidots, apvienojot šādus jautājumus:

- 1) Studiju laikā esmu iepazinis cilvēkus no dažādām valstīm.
- 2) Caur šiem cilvēkiem es esmu iepazinis citas kultūras.
- 3) Es labprāt piedalos dažādos universitātes rīkotos kultūras pasākumos.
- 4) Es labprāt piedalos dažādos ārpuskolas kultūras pasākumos.
- 5) Studiju laikā esmu iepazinis šīs valsts kultūru.

Šī faktora jautājumu savstarpējās korelācijas un statistiskā nozīmība parādīta pielikumā Nr. 10 (sk. šo pielikumu). Pīrsona korelācijas koeficienti svārstās no vāja līdz diezgan lielam, no $r = 0,213$ līdz $r = 0,636$, taču dati ir statistiski nozīmīgi.

Skalas saskaņotība ir diezgan cieša, Kronbaha $\alpha = 0,762$ (sk. tabulu 3.20). Skalas saskaņotības koeficients palielinās vienīgi, izņemot pēdējo jautājumu (sk. tabulu 3.21).

Faktora Kultūru zināšanas skalas saskaņotība, Kronbaha α

Cronbach's Alpha	N of Items
,762	5

Faktora Kultūru zināšanas skalas saskaņotība, Kronbaha α , ja jautājums izņemts

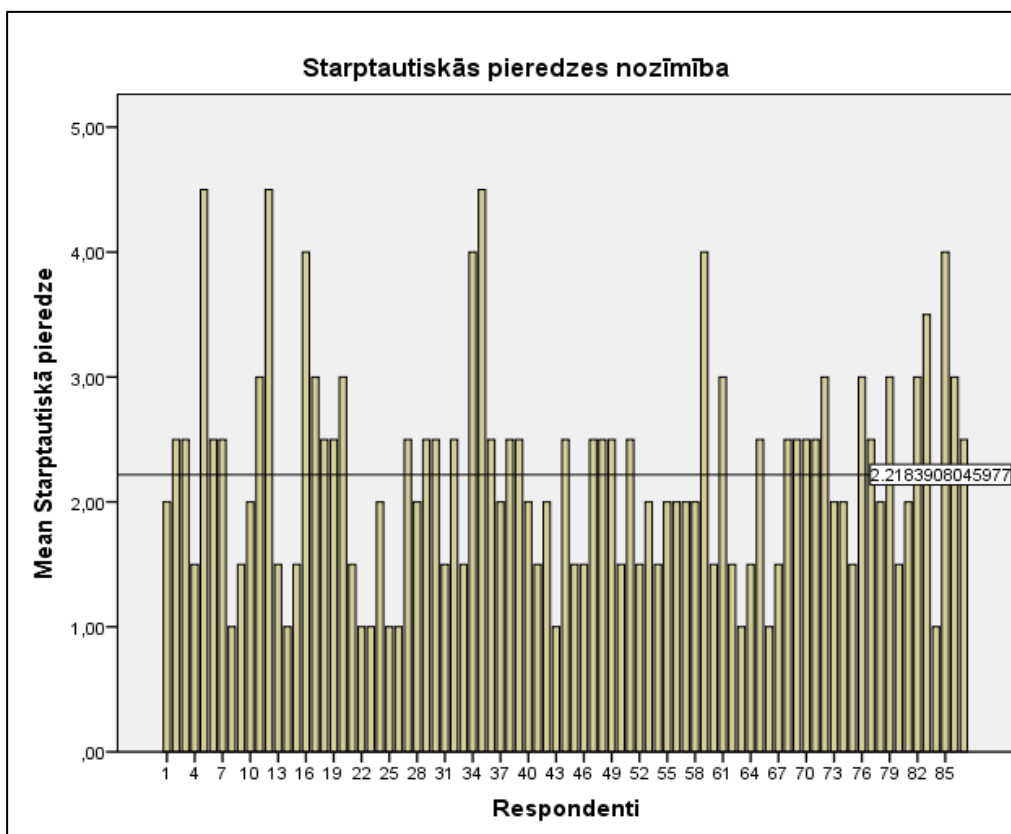
	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Studiju laikā esmu iepazinis cilvēkus no dažādām valstīm.	,739
Caur šiem cilvēkiem es esmu iepazinis citas kultūras.	,701
Es labprāt piedalos dažādos Universitātes rīkotos kultūras pasākumos.	,657
Es labprāt piedalos dažādos ārpuskolas kultūras pasākumos.	,711
Studiju laikā esmu iepazinis šīs valsts kultūru.	,768

Pēc faktoru izveidošanas palika jautājumi, kas netika iekļauti nevienā no faktoriem:

- 1) Sākotnēji šī atšķirība man traucēja, bet tagad esmu pie tā jau pieradis.
- 2) Kad ieradās šeit studēt, jaunajā vidē man palīdzēja iejusties mentora atbalsts.
- 3) Savā grupā es jūtos labi.
- 4) Studiju sākumā es nepazinu daudz cilvēku no savas grupas.
- 5) Iepazīstot citas kultūras, manī palielinājās interese par savas valsts kultūru.

Starptautiskās pieredzes nozīmība

Starptautiskās pieredzes nozīmība mūsdienu sabiedrībā ir nenoliedzama. Taču rodas jautājums, vai studenti, kas devušies uz citu valsti izglītības gūšanas nolūkos, to apstiprina un respektē, vai viņi novērtē to, ko šis dzīves posms viņiem sniedz.



3.5. att. Respondentu atbildes faktorā Starptautiskā pieredze

Faktorā „Starptautiskā pieredze” tika iekļauti jautājumi, kas apliecina starptautiskās pieredzes nozīmību – „es izvēlējos studēt ārzemēs, lai iegūtu starptautisku pieredzi” un „es uzskatu, ka starptautiskai pieredzei mūsdienās ir liela nozīme”. Respondentu vidējā sniegtā atbilde šajā faktorā ir 2,21 (sk. attēlu 3.5) – atbilde starp „piekrītu” un „daļēji piekrītu”, vairāk sliecoties uz atbildi „piekrītu”, kas apliecina to, ka respondenti atzīst starptautiskās pieredzes nozīmību mūsdienu sabiedrībā.

Salīdzinot respondentu sniegtās vidējās atbildes atkarībā no to valstiskās piederības (sk. pielikuma Nr. 11 tabulu Nr. 1), redzams, ka liela atšķirība nepastāv. No pārējo respondentu atbildēm nedaudz atšķiras studentu atbildes, kas kā valstisko piederību norādījuši Itāliju un Nīderlandi, kas ir robežās starp atbildi „pilnībā piekrītu” un „piekrītu”. Kā arī viens students, kas kā valstisko piederību norādījis citu valsti, atzīmējis atbildes starp „daļēji nepiekrītu” un „nepiekrītu”.

Vidējās atbildes starp dzimumiem šī faktora ietvaros ir līdzīgas, ievērojamas atšķirības nav, vidējās atbildes tāpat robežojas starp „piekrītu”, „daļēji piekrītu” (sk. pielikuma Nr. 11 tabulu Nr. 2).

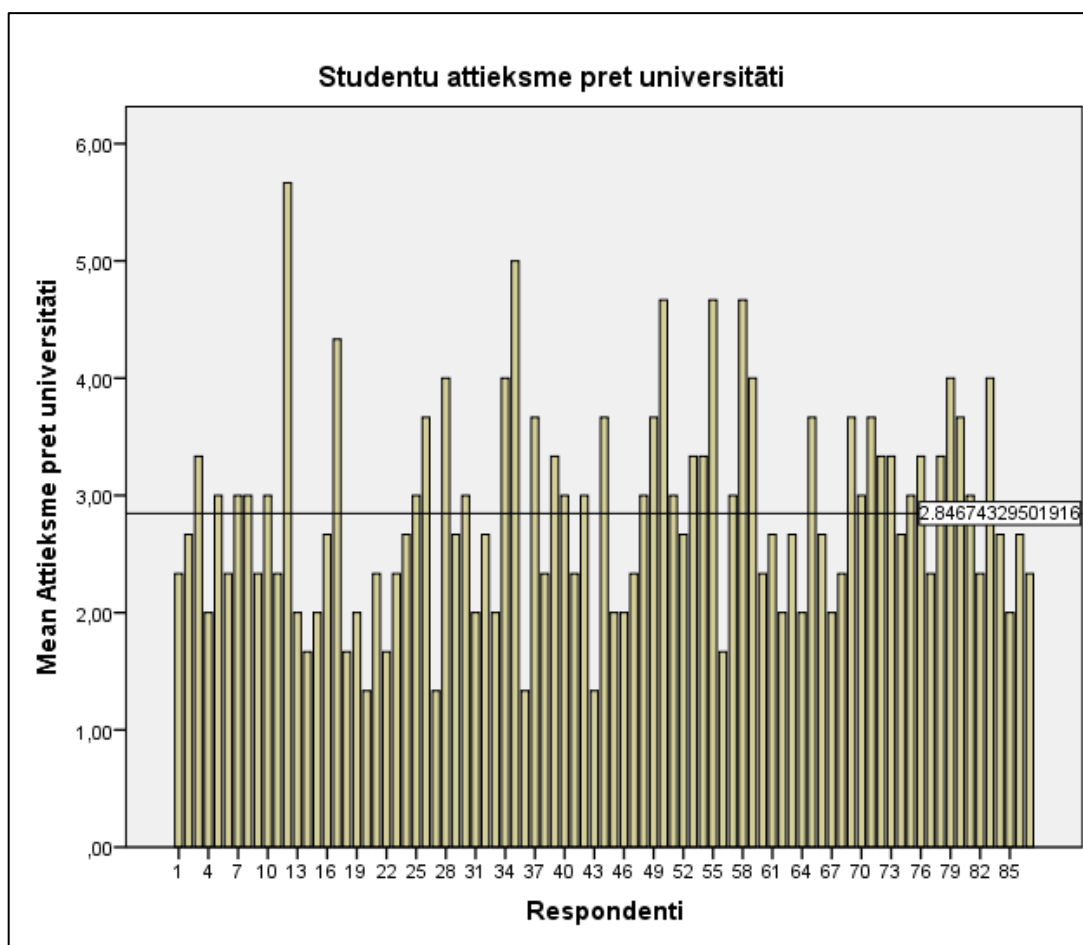
Analizējot vidējās sniegtās atbildes pēc respondenta vecuma (sk. pielikuma Nr. 11 tabulu Nr. 3), var secināt, ka lielas atbilžu atšķirības starp dažāda vecuma respondentiem nav. Vienīgi jāatzīmē, ka vidējā vērtība tuvojas atbilžu variantam „pilnīgi piekrītu” respondentiem vecumā no 22 gadiem līdz 24 gadiem. Un vidējā atbilžu vērtība tuvojas atbildēm starp „daļēji piekrītu” un „daļēji nepiekrītu” respondentiem, kas pārstāv vecāko vecuma grupu – 37 un 45 gadi. -, kas varētu būt skaidrojams ar to, ka šajā vecumā respondenti jau ir ieguvuši pietiekami lielu starptautisko pieredzi un novērtē dzīvi savā dzimtajā valstī.

Apskatot vidējās atbildes starp studiju gadiem (sk. pielikuma Nr. 11 tabulu Nr. 4), var secināt, ka vislielākā atšķirība ir 3. kursa studentiem, kuru vidējās sniegtās atbildes atrodas starp „pilnībā piekrītu” un „piekrītu”.

Kopumā var secināt, ka ārvalstu studenti atzīst starptautiskās pieredzes nozīmību mūsdienās un atzīst to par svarīgu sociālo prasmi mūsdienu pasaulē. To apliecina arī intervējamās Nr. 2, studiju programmas Y absolventes, sniegtā atbilde uz jautājumu, vai viņa ir apmierināta par savu izvēli studēt Latvijā, uz ko viņa atbildējusi šādi: „*Yes of course. The best thing has been the social maturation that I have seen in myself over the past 6 years*” ‘Jā, protams, visvairāk es novērtēju sociālo nobriešanu, ko esmu sevī novērojusi pēdējo 6 gadu laikā’. Šī atbilde apliecina to, ka studente novērtē starpkultūru kompetences nozīmību, kā arī apliecina starpkultūru kompetences attīstību.

Studentu attieksme pret universitāti

Lai veiksmīgi integrētos jaunā vidē, cilvēkam šajā vidē jājūtas labi. Studentiem, kas devušies uz citu valsti, lai iegūtu izglītību, šajā izglītības iestādē jājūtas komfortabli. Respektīvi studentam jābūt pozitīvai attieksmei pret augstākās izglītības iestādi, kurā studē.



3.6. att. Respondentu atbildes faktorā Studentu attieksme pret universitāti

Faktorā, kas mēra studentu attieksmi pret universitāti, „Attieksme pret universitāti”, tika apvienoti pozitīvi jautājumi: „atrodoties šeit, es jūtos labi”, „man patīk šī augstskola, labprāt šeit studēju” un „ja man tagad būtu jāizvēlas studiju vieta, es labprāt izvēlētos studēt šeit”. Respondentu vidējā sniegtā atbilde attiecībā uz šo faktoru ir 2,85 (sk. attēlu 3.6) – atbilde starp „piekrītu” un „daļēji piekrītu”, vairāk sliecoties uz atbildi „daļēji piekrītu”.

Respondentu vidējās sniegtās atbildes, salīdzinājumā pēc norādītajām valstīm īpaši neatšķiras (sk. pielikuma Nr. 11 tabulu Nr. 1). Negatīvāku attieksmi pret universitāti uzrādījuši divi studenti – students, kas kā savu valsti norādījis Itāliju, atzīmējis atbildes starp „daļēji nepiekrītu” un „nepiekrītu”, kā arī students, kas atzīmējis citu valsti vidēji atbildējis ar „nepiekrītu”.

Analizējot vidējās šī faktora atbildes starp dzimumiem (sk. pielikuma Nr. 11 tabulu Nr. 2), jāsecina, ka vidēji sievietēm pret universitāti ir nedaudz pozitīvāka attieksme kā

vīriešiem, taču atšķirība nav liela. Gan sievietēm, gan vīriešiem vidējās atbildes atrodas starp „piekrītu” un „daļēji piekrītu”, vairāk sliecoties uz atbilžu variantu „daļēji piekrītu”.

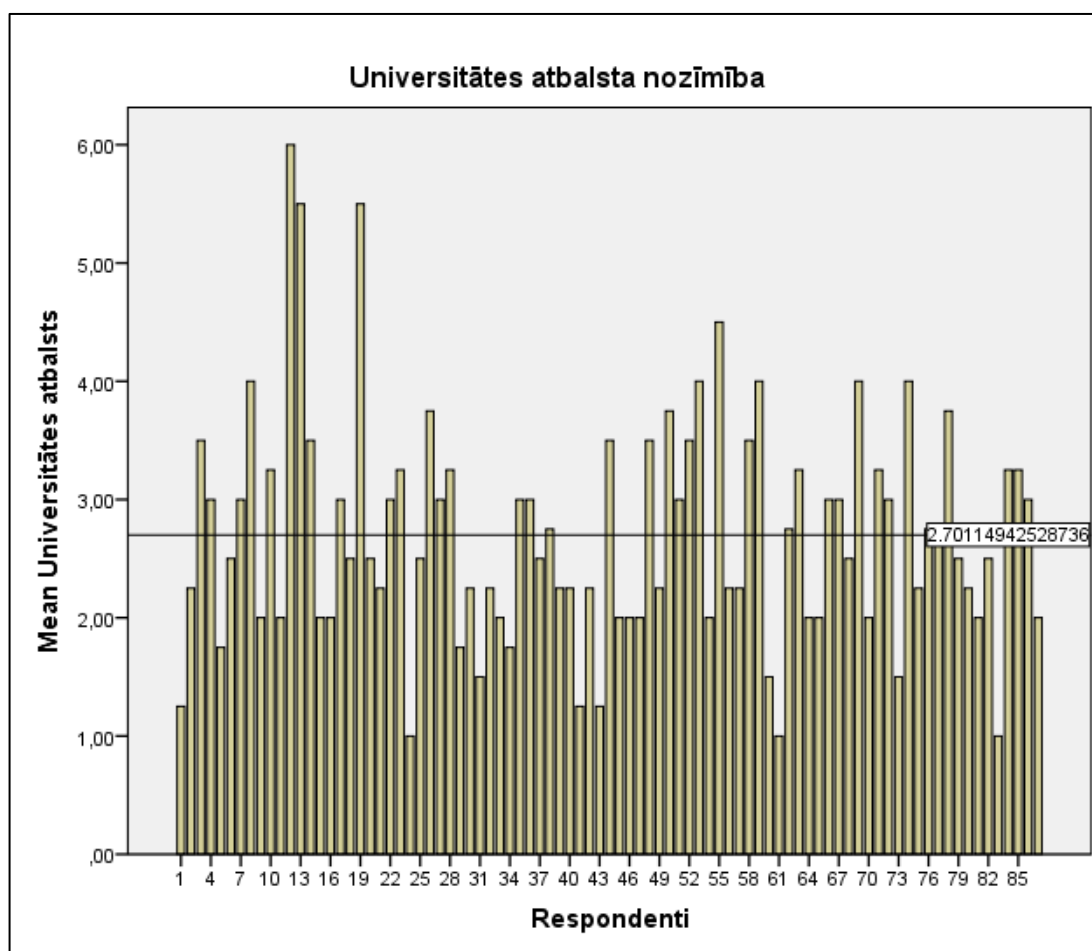
Vidējās sniegtās atbildes šī faktora ietvaros starp vecumiem (sk. pielikuma Nr. 11 tabulu Nr. 3) kopumā ir līdzīgas. Taču 23 un 24 gadīgu studentu vidējās sniegtās atbildes pārsniedz atbildi „daļēji piekrītu” un tiecas uz atbildi „daļēji nepiekrītu”. Kā arī viens students, kas savu vecumu norādījis 29 gadus, uzrāda pozitīvāku attieksmi – atbildes starp „pilnībā piekrītu” un „piekrītu”.

Salīdzinot vidējās atbildes starp studiju gadiem (sk. pielikuma Nr. 11 tabulu Nr. 4), var secināt, ka atšķirība gandrīz nav novērojama.

Kopumā var secināt, ka studentu attieksme pret universitāti ir pozitīva. To varētu skaidrot ar to, ka studenti jaunajā vidē ir adaptējušies un viņiem pūk šī augstskola, kurā studē.

Universitātes atbalsta nozīmība

Kā autore iepriekš minējusi, liela nozīme tam, lai students universitātē justos labi, ir universitātes atbalstam gan no akadēmiskā, gan no administratīvā personāla puses. Ja studentam rodas kāda problēma, atrodoties svešā valstī, svešā vidē, ir daudz grūtāk to atrisināt kā, atrodoties mājās, tādēļ ir svarīgi just to, ka nekad netiks atteikts atbalsts, ja tāds būs nepieciešams.



3.7. att. Respondentu atbildes faktorā Universitātes atbalsta nozīmība

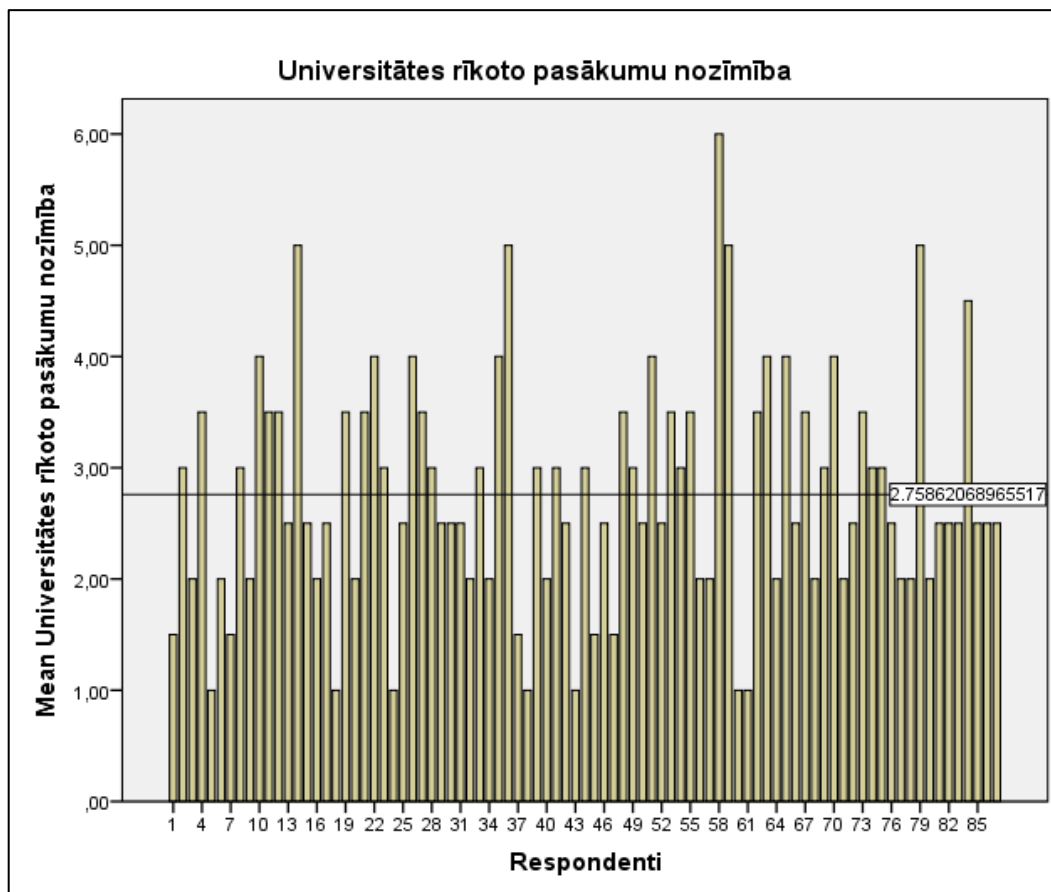
Faktorā „Universitātes atbalsts” tika iekļauti jautājumi: „es vienmēr saņemu atbalstu no universitātes akadēmiskā personāla (pasniedzējiem, lektoriem, profesoriem u. c.)” un „šis atbalsts man ir svarīgs”; „es vienmēr saņemu atbalstu no universitātes administratīvā personāla (dekanāta darbiniekiem, studentu servisa u. c.) un „šis atbalsts man ir svarīgs”. Respondentu vidējā atbilde šajā faktorā ir 2,70 (sk. attēlu 3.7) – atbilde starp „piekrītu” un „daļēji piekrītu”, sliecoties uz atbildi „daļēji piekrītu”.

Analizējot respondentu vidējās sniegtās atbildes pēc studentu valstiskās piederības (sk. pielikuma Nr. 11 tabulu Nr. 1), var secināt, ka pastāv nelielas atšķirības. Respondenti, kas kā valsti norādījuši Somiju, Itāliju, Norvēģiju un citu valsti, vairāk sliecas uz atbildēm „daļēji piekrītu” un „daļēji nepiekrītu”.

Respondentu vidējās atbildes atkarībā no dzimuma (sk. pielikuma Nr. 11 tabulu Nr. 2) un vecuma (sk. pielikuma Nr. 11 tabulu Nr. 3) ļoti neatšķiras. Tās tāpat atrodas starp „piekrītu” un „daļēji piekrītu”.

Faktora „Universitātes atbalsts” vidējās atbildes, salīdzinot tās pēc studiju gadiem, nedaudz atšķiras. Lielākā atšķirība fiksējama respondentiem, kuri norādījuši 3. studiju gadu, kas savas vidējās atbildes atzīmējuši starp „daļēji piekrītu” un „daļēji nepiekrītu”.

Universitātes rīkoto pasākumu nozīmība



3.8. att. Respondentu atbildes faktorā Universitātes rīkoto pasākumu nozīmība

Lai veicinātu studentu adaptāciju universitātē, pēc autores domām, ne mazāk svarīgi ir dažādi universitātes rīkoti pasākumi, kas to veicina. Savukārt, lai noskaidrotu studentu attieksmi, vai viņiem tas ir svarīgi, anketā tika iekļauti jautājumi par universitātes rīkotajiem pasākumiem.

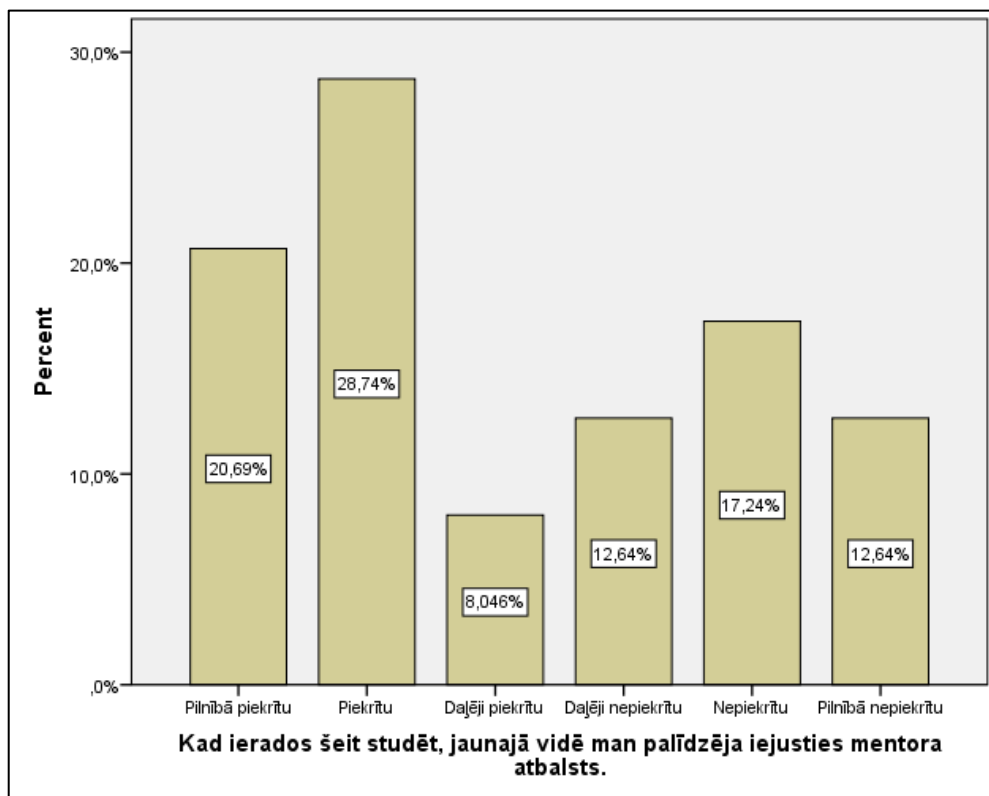
Faktorā „Universitātes rīkoto pasākumu nozīmība” tika apvienoti jautājumi „kad ierados šeit studēt, jaunajā vidē man palīdzēja iejusties universitātes rīkotā adaptācijas nedēļa” un „kad ierados šeit studēt, jaunajā vidē man palīdzēja iejusties ekskursija pa universitāti, pilsētu un citām vietām”. Vidējā sniegtā atbilde šajā faktorā ir 2,76 (sk. attēlu 3.8) – starp „piekrītu” un „daļēji piekrītu”.

Vidējās respondentu atbildes atkarībā no valstiskās piederības ir līdzīgas (sk. pielikuma Nr. 11 tabulu Nr. 1). Lielākā atšķirība novērojama respondentiem no Norvēģijs, Šrilanks un citas valsts, kur vidējās atbildes sliecas uz „daļēji nepiekrītu”.

Respondentu vidējās atbildes, atkarībā no to dzimuma un vecuma ļoti neatšķiras. Lielākā atšķirība vērojama respondentiem, kuri savu vecumu norādījuši 26 un 29 gadi, viņu vidējās atbildes mērāmas robežās starp „pilnībā piekrītu” un „piekrītu”.

Analizējot respondentu vidējās sniegtās atbildes pēc studiju gada, var novērot, ka vidējās atbildes nav īpaši atšķirīgas (sk. pielikuma Nr. 11 tabulu Nr. 4). Taču līdzīgi kā citos jautājumos lielākā novērojamā atšķirība ir respondentiem no 3. studiju gada, kuru vidējā sniegtā atbilde ir starp „daļēji piekrītu” un „daļēji nepiekrītu”.

Kā jau minēts, sākotnēji faktorā „Universitātes rīkoto pasākumu nozīmība” bija plānots



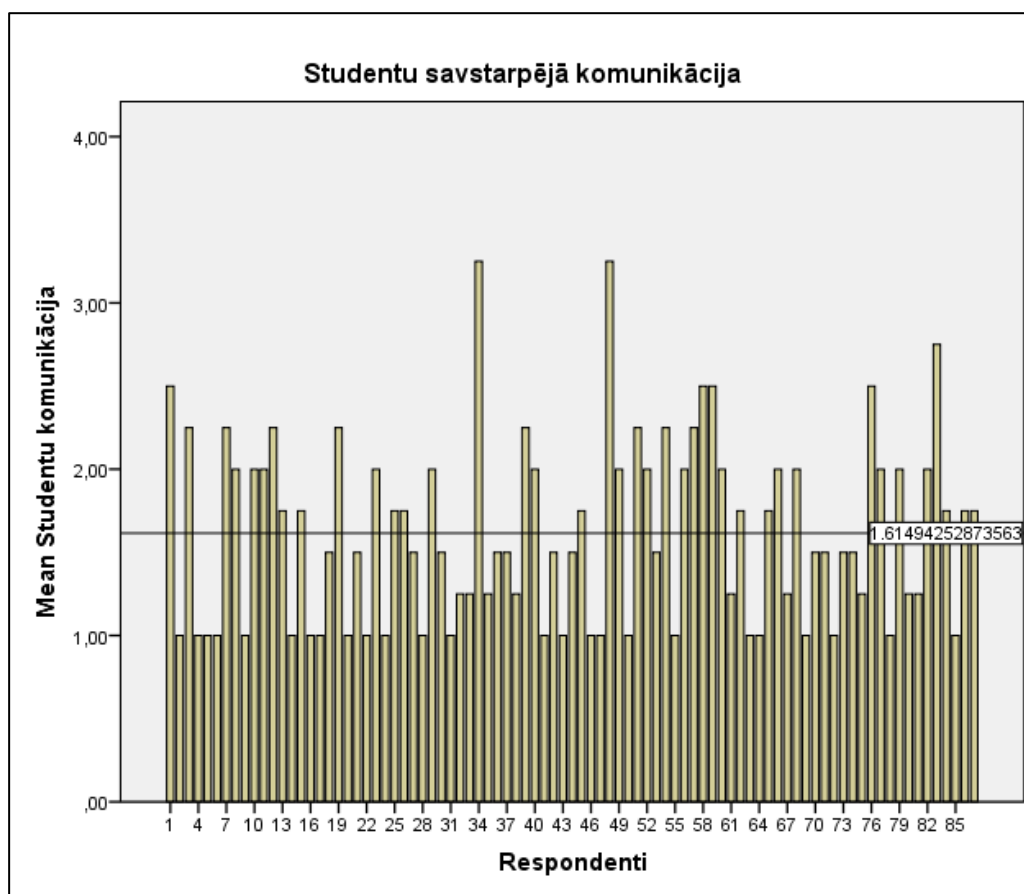
3.9. att. Respondentu atbildes uz jautājumu par mentora atbalstu

iekļaut arī jautājumu „kad ierados šeit studēt, jaunajā vidē man palīdzēja iejusties mentora atbalsts”, taču atbildes uz šo jautājumu starp respondentiem ir krasi atšķirīgas – no „pilnībā piekrītu” līdz „pilnībā nepiekrītu” (sk. attēlu 3.9). Tas varētu būt skaidrojams ar faktu, ka ne visi mentori ir pietiekami sagatavoti šādam uzdevumam, vai arī studentam jau ir pazīstams kāds esošais students un mentora atbalsts viņam nav nepieciešams. Universitātei, rīkojot šādu pasākumu, būtu jāpadomā par mentoru iepriekšēju sagatavošanu.

Pēc autorei domām, studentiem jaunajā vidē palīdzētu iejusties arī studiju kurss, kas viņus ievadītu studiju dzīvē, vietējā sabiedrībā, tās kultūrā, izpratnē par kultūru attiecībām un starpkultūru situācijām utt. Augstskolā X, kuras ārvalstu studenti tika aptaujāti šī maģistra darba ietvaros, nesen šāds kurss ir iekļauts kā obligātais studiju priekšmets 1. semestrī („*Interculture Relations*” jeb „Starpkultūru attiecības”). Diemžēl šī pētījuma ietvaros nebija iespējams izpētīt šāda studiju kursa nozīmību, jo šis obligātais studiju kurss studiju programmā tika iekļauts tikai 2012./2013. akadēmiskajā gadā.

Studentu savstarpējā komunikācija

Ne mazāk nozīmīga ir studentu savstarpējā komunikācija, jo īpaši savas grupas ietvaros, jo ar šiem cilvēkiem studentam nākas saskarties gandrīz katru dienu. Augstskolā X studentu



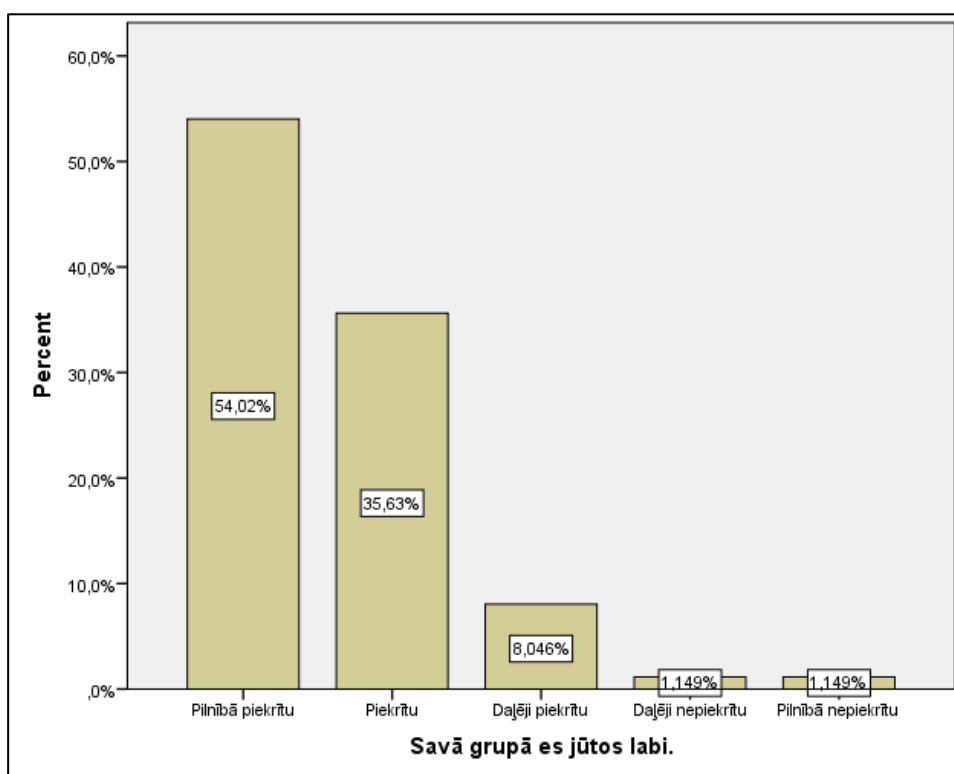
3.10. att. Respondentu atbildes faktorā Studentu savstarpējā komunikācija

grupas iespēju robežās tiek veidotas, vienā grupā iekļaujot dažādu valstu pārstāvjus, lai studenti mācītos komunicēt ar dažādu kultūru pārstāvjiem, nenoslēgtos savas valsts kopienās.

Faktorā „Studentu komunikācija” apvienoti šādi jautājumi: „savā grupā es varu brīvi paust savu viedokli”, „savā grupā es tieku respektēts”, „es vienmēr uzklausu grupas biedru viedokļus”, „es respektēju grupas biedru viedokļus”. Vidējā respondentu atbilde šajā faktorā ir 1,61 (sk. attēlu 3.10) – atbilde starp „pilnībā piekrītu” un „piekrītu”.

Salīdzinot respondentu atbildes pēc to valstiskās piederības (sk. pielikuma Nr. 11 tabulu Nr. 1), redzams, ka atšķirību uzrāda respondenti no Lielbritānijas, kuru vidējā atbilde ir starp „piekrītu” un „daļēji piekrītu”. Iespējams tas skaidrojams ar to, ka studentu no Lielbritānijas šajā augstskolā nav liels skaits un savās grupās viņi ir vienīgie šīs valsts pārstāvji.

Respondentu vidējo atbilžu atšķirības nav novērojamas, analizējot tos pēc dzimuma un vecumuma, un studiju gada (sk. pielikuma Nr. 11 tabulu Nr. 2, Nr. 3, Nr. 4). Ir vērojamas nelielas atšķirības respondentiem, kas savu vecumu norādījuši ap 30 gadiem, viņu vidējās sniegtās atbildes sliecas uz „daļēji piekrītu”.



3.11. att. Respondentu atbildes uz jautājumu „savā grupā es jūtos labi”

Ja students savā grupā jūtas uzklauts un respektēts un ja viņš uzklausa citus grupas biedrus un respektē viņu viedokli, studentam savā grupā būtu jājūtas labi. To apliecina arī respondentu sniegtās atbildes uz jautājumu „savā grupā es jūtos labi” (sk. attēlu 3.11). Kā redzams, puse no respondentiem atzīmējuši atbilžu variantu „pilnībā piekrītu”.

To, ka studenti savā grupā jūtas labi apliecina arī intervējamās Nr. 1 jeb 1. kursa studentes sniegtā atbilde uz jautājumu par viņas un grupas biedru attiecībām, uz ko viņa atbild, ka kopumā var teikt, ka viņas grupa ir diezgan draudzīga (sk. pielikumus Nr. 3., Nr. 4). Arī

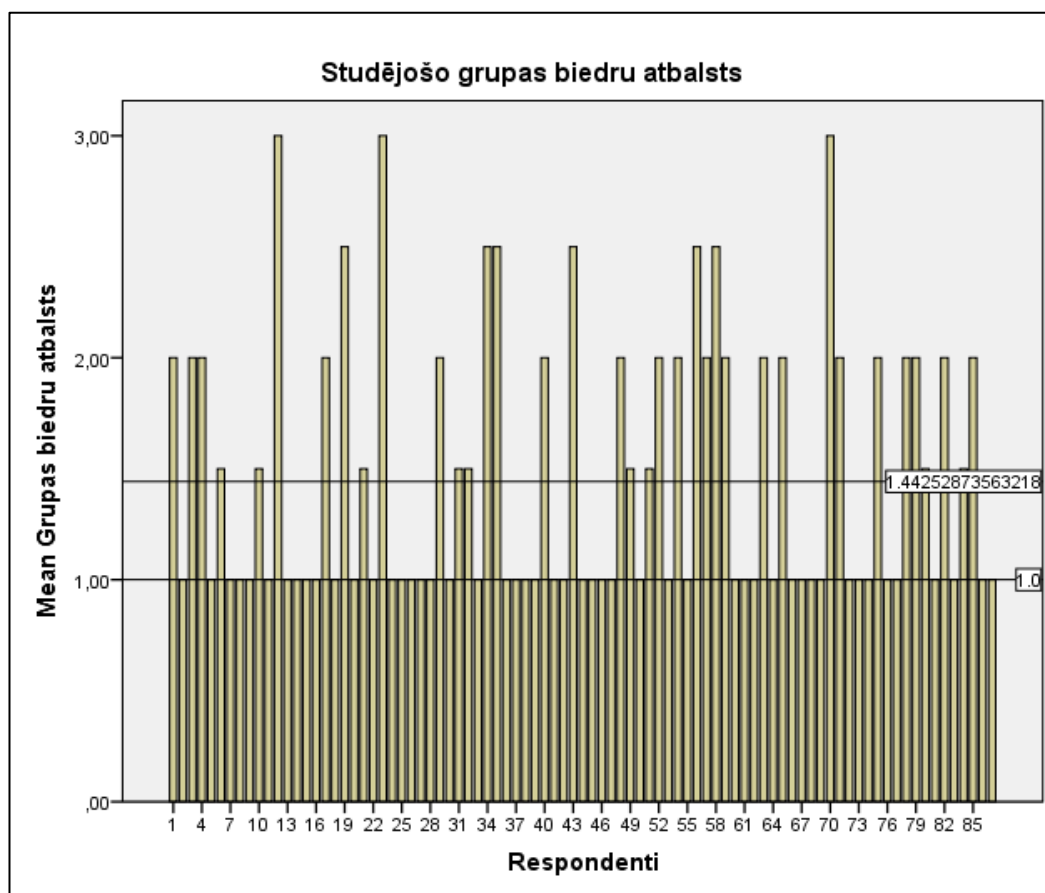
intervējamā Nr. 2 atzīst, ka attiecības ar grupas biedriem bijušas pozitīvas: „*It was more friendly and felt like home as majority of my group consisted of Sri Lankans*” ‘Tās bija vairāk draudzīgs un es jutos kā mājās, jo lielāko daļu no manas grupas veidoja šrilankieši’ (sk. pielikumus Nr. 5, Nr. 6).

Šim jautājumam ir liela sikne arī ar nākamo aplūkojamo faktoru – grupas biedru atbalstu. Ja studenti ir noslēgti un nevēlas viens ar otru komunicēt, tad jāapšaubā iespējamība, ka daudzi studenti būs apmierināti ar savu grupu.

Studējošo grupas biedru atbalsts

Grupas biedru palīdzība un atbalsts palīdz veiksmīgāk sasniegt galveno mērķi, kādēļ studenti ieradušies konkrētajā valstī, – izglītības iegūšanu. Respektīvi tas atvieglo pašu studiju procesu, jo studenti sadarbojas, palīdzot viens otram.

Faktorā „Grupas biedru atbalsts” apvienoti jautājumi: „es saņemu atbalstu no grupas (studiju) biedriem” un „šis atbalsts man ir svarīgs”. Respondentu vidējā sniegtā atbilde šajā faktorā ir 1,44 – starp „pilnībā piekrītu” un „piekrītu” (sk. attēlu 3.12). Tači, kā redzams, biežāk sniegtā atbilde ir „pilnībā piekrītu”, tas nozīmē, ka studenti izjūt atbalstu no saviem grupas biedriem un viņiem šis atbalsts ir svarīgs.



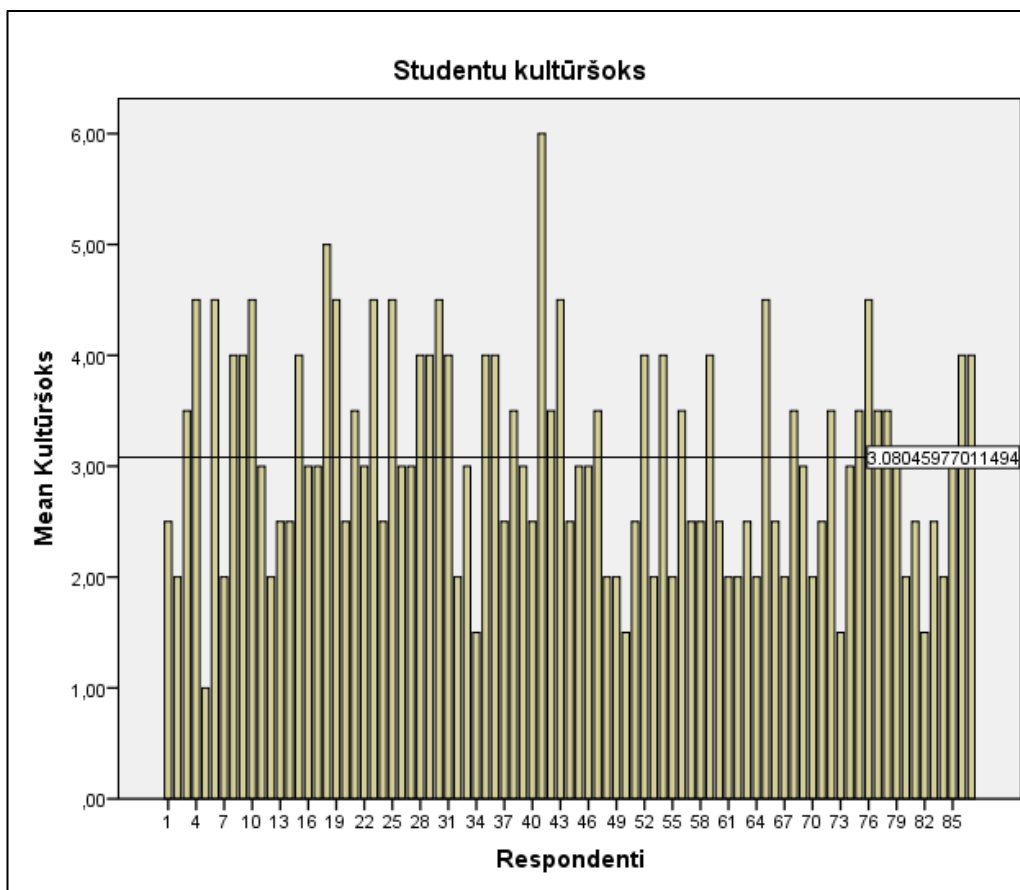
3.12. att. Respondentu atbildes faktorā Grupas biedru atbalsts

Analizējot respondentu atbildes pēc valstiskās piederības (sk. pielikuma Nr. 11 tabulu Nr. 1), redzams, ka atšķirīgus datu uzrāda respondenti no Šrilankas, Lielbritānijas un citas valsts, kuru vidējās atbildes ir starp „piekrītu” un „daļēji piekrītu”.

Taču respondentu atbildes pēc to dzimuma, vecuma un studiju gada (sk. pielikuma Nr. 11 tabulu Nr. 2, Nr. 3, Nr. 4) gandrīz neatšķiras.

Studentu kultūršoks

Pēc maģistra darba autores domām, gandrīz katram cilvēkam, nonākot jaunā vidē un uzturoties tajā ilgāku laiku, rodas kultūršoks, respektīvi, reakcija uz pārmaiņām un jauno vidi.



3.13. att. Respondentu atbildes faktorā Kultūršoks

Faktorā „Kultūršoks” tika apvienoti jautājumi „es izjūtu lielu atšķirību starp savas valsts kultūru un šīs valsts kultūru” un „man šī atšķirība traucē”. Respondentu vidējā sniegtā atbilde šajā faktorā ir 3,08 (sk. attēlu 3.13) – atbilde „daļēji piekrītu”, nedaudz virzoties uz atbildi „daļēji nepiekrītu”.

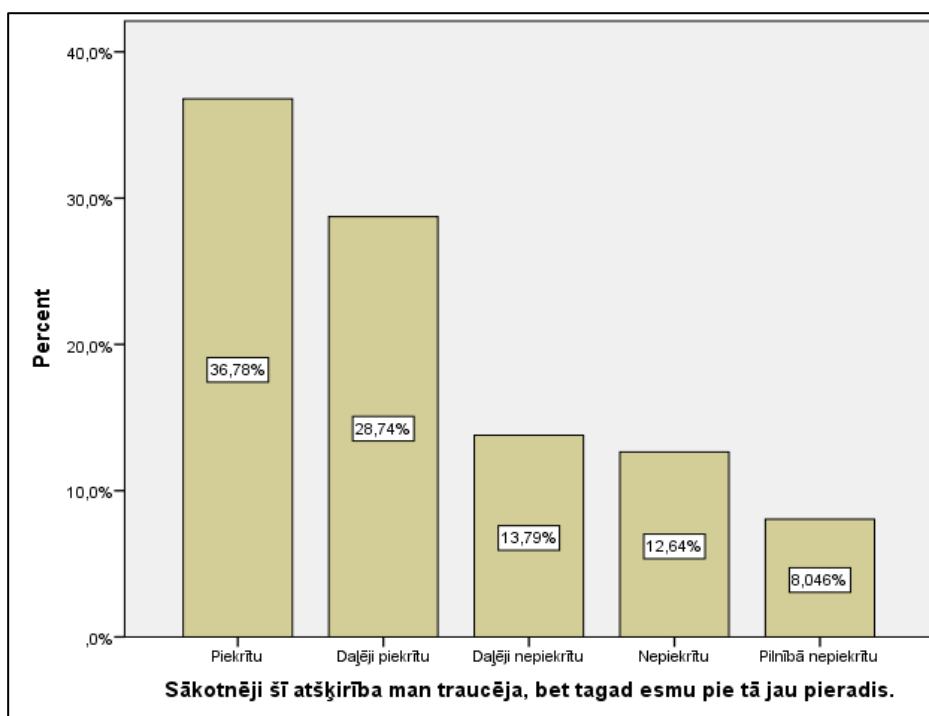
Analizējot respondentu vidējās atbildes starp respondentu pārstāvētajām valstīm (sk. pielikuma Nr. 11 tabulu Nr. 1), redzams, ka atšķirība ir respondentam no Itālijas, kura vidējā atbilde ir starp „pilnībā piekrītu” un „piekrītu”; respondentam no Šrilankas, kura vidējā atbilde ir „piekrītu”; respondentiem no Portugāles, kuru vidējās atbildes atrodas robežās starp „piekrītu” un „daļēji piekrītu”. Tas varētu būt skaidrojams ar to, ka šie respondenti pārstāv kultūras, kas ir ļoti atšķirīgas no latviešu kultūras. Bet, piemēram, vācu, skandināvu kultūras

latviešu kultūrai ir tuvas. To apliecina arī intervējamo sniegtās atbildes uz jautājumu „kāds bija tavs pirmais iespaids par šo valsti?”. Intervējamā Nr. 1, kas nāk no Vācijas, atzīst, ka lielu atšķirību starp abām valstīm neizjūt (sk. pielikumu Nr. 3., Nr. 4). Savukārt intervējamā Nr. 2 no Šrilanka, norāda, ka „gandrīz viss bija diezgan atšķirīgi, sākot ar kultūru, klimatu, pārtiku un arī atšķirībā no Šrilankas Latvija nav blīvi apdzīvota” (sk. pielikumu Nr. 5., Nr. 6).

Respondentu vidējām atbildē atkarībā no respondentu dzimuma, vecuma un studiju gada (sk. pielikuma Nr. 11 tabulu Nr. 2, Nr. 3, Nr. 4) lielas atšķirības nav novērojamas. Sākotnēji maģistra darba autore bija pieņēmusi hipotēzi, ka šis faktors krasi atšķirsies studentiem starp 1. studiju gadu un 3., 4. studiju gadu, jo 1. kursa studenti studijas ir tikko uzsākuši un vēl tikai iejūtas jaunā vidē, bet 3. un 4. kursa studenti videi jau ir adaptējušies. Iespējams, ka studenti ir jau veiksmīgi adaptējušies, lielā mērā pateicoties studiju kursam „Starpkultūru attiecības”, vai arī studenti joprojām piedzīvo kultūršoka 1. fāzi (sk. nodaļā 2.2).

Kultūršoka esamību apliecina intervējamās Nr. 1 atbilde uz jautājumu par to, vai bija grūti šeit iejusties. Uz ko intervējamā ir atbildējusi: „*At the beginning I was very fascinated in a new environment, but now I have longed for home and very much appreciate the things that I have there, but don't have here*” ‘No sākuma mani ļoti sajūsmināja jaunā vide, taču tagad esmu sailgojusies pēc mājām un ļoti novērtēju lietas, kas man tur ir, bet šeit nav’.

Veidojot faktoru „kultūršoks” tika plānots iekļaut arī jautājumu „sākotnēji šī atšķirība man traucēja, bet tagad esmu pie tā jau pieradis” (atšķirība starp savu kultūru un šīs valsts kultūru), taču, izrēķinot skalas saskaņotību, jautājums tika atstāts ārpus faktora.



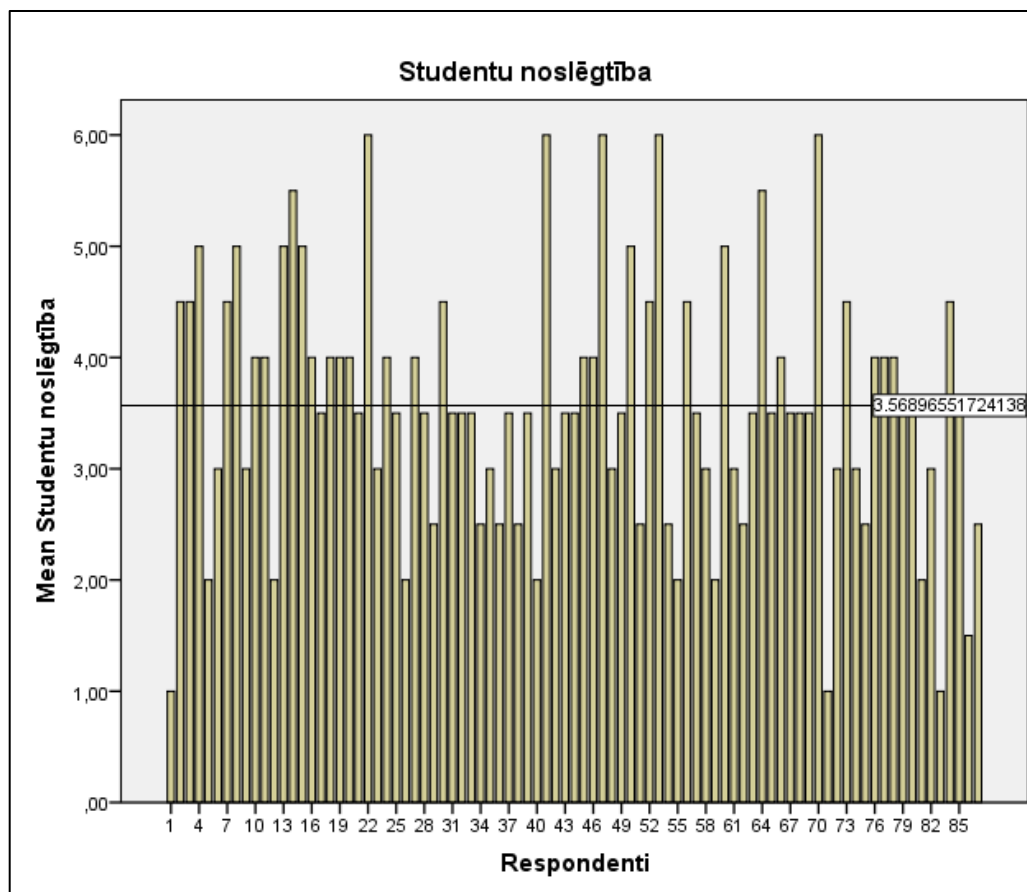
3.14. att. Respondentu atbildes uz jautājumu par savas valsts un Latvijas kultūras atšķirību

Kā redzams (sk. attēlu 3.14), lielākā daļa respondentu apliecina, ka piekrīt vai daļēji piekrīt tam, ka atšķirība starp savas valsts kultūru un Latvijas kultūru sākotnēji traucēja, bet tagad ir pie tā jau pieradis, kas arī liecina par zināmu kultūršoka pārvarēšanu.

Kultūršoka pārvarēšanu un starpkultūru kompetences attīstību ietekmā arī tas, vai students ir atvērts, vai gluži pretēji – noslēgts.

Studentu noslēgtība

Ja students ir noslēgts pret dažādo, viņam ir grūti iejusties vidē, kur cilvēki pārstāv dažādas kultūras un pati vide priekš tā ir sveša.



3.15. att. Respondentu atbildes faktorā Studentu noslēgtība

Faktorā „Studentu noslēgtība” tika apvienoti jautājumi „studiju procesā es labprātāk strādāju ar cilvēkiem no savas valsts” un „nodarbībās es parasti strādāju ar vienu un to pašu cilvēku”. Respondentu vidējā sniegtā atbilde šajā faktorā ir 3,57 (sk. attēlu 3.15) – atbilde starp „daļēji piekrītu” un „daļēji nepiekrītu”, vairāk sliecoties uz atbildi „daļēji nepiekrītu”.

Analizējot respondentu vidējās sniegtās atbildes pēc respondentu valstiskās piederības (sk. pielikuma Nr. 11 tabulu Nr. 1), lielāko atšķirību var novērot respondentam no Itālijas, kura vidējā atbilde ir „nepiekrītu”, kas varētu būt skaidrojams ar to, ka studentu no Itālijas augstskolā X ir maz, līdz ar to viņam nav izvēles sadarboties tikai ar savas valsts pārstāvjiem. Un respondentam no Šrilankas, kura vidējā atbilde šajā faktorā ir „pilnībā nepiekrītu”. Šāda

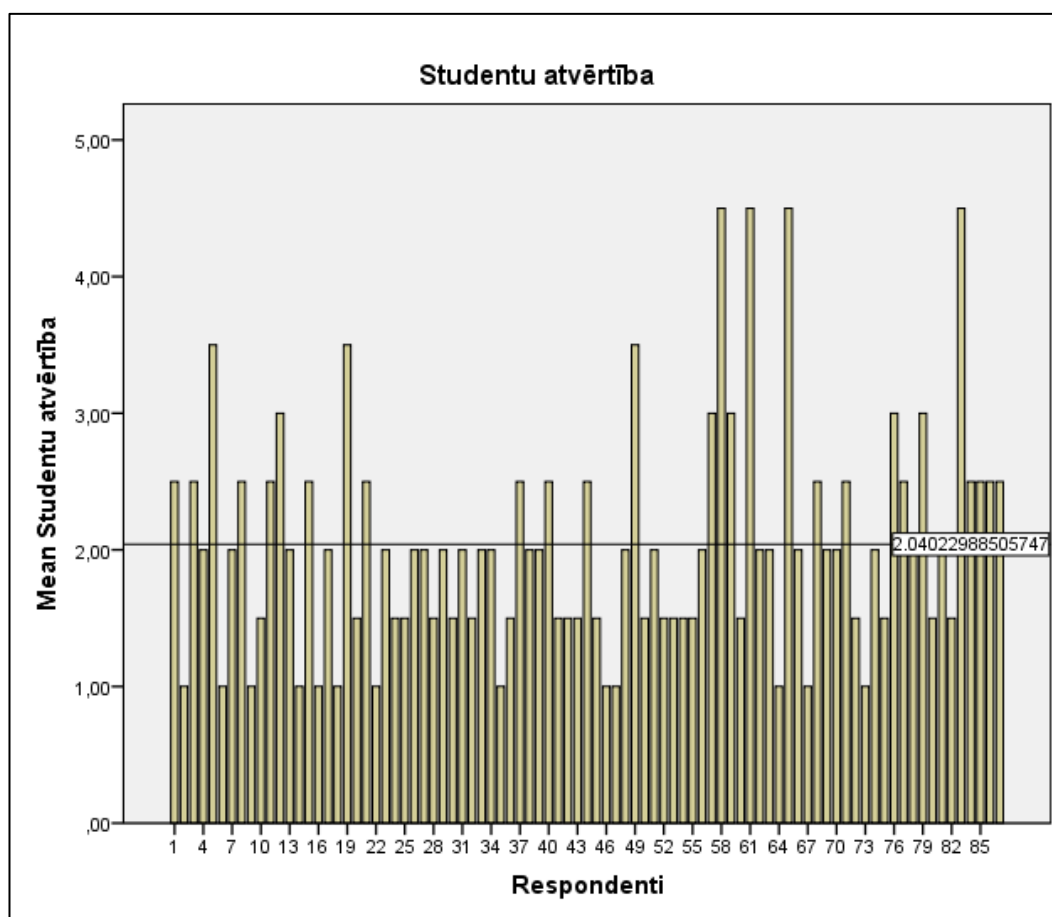
atbilde varētu būt skaidrojama tieši ar šādu pašu aspektu kā respondentam no Itālijas, jo jaunākajosursos studentu skaits no Šrilankas ir ļoti neliels.

Vidējo atbilžu vērtībās pēc respondentu dzimuma, vecuma un studiju gada lielas atšķirības nav vērojamas (sk. pielikuma Nr. 11 tabulu Nr. 2, Nr. 3, Nr. 4). Vienīgi jāpiebilst, ka 1. studiju gada respondentu vidējās atbildes vairāk tuvojas atbildei „daļēji piekrītu”, kas norāda uz nedaudz lielāku studentu noslēgtību.

Zināmu noslēgtību uzrāda arī abas intervējamās, atzīstot, ka savās grupās jūtas labi, jo grupās ir vairums viņu valstu pārstāvju (sk. pielikumus Nr. 3, Nr. 4, Nr. 5, Nr. 6; jaut. Nr. 7).

Studentu atvērtība

Pretēji studentu noslēgtībai ļoti pozitīvi ir vērtējama studentu atvērtība, atvērtība pret dažādo. Tas rada lielākas iespējas veiksmīgi adaptēties jaunai videi un attīstīt starpkultūru kompetenci.



3.16. att. Respondentu atbildes faktorā Studentu atvērtība

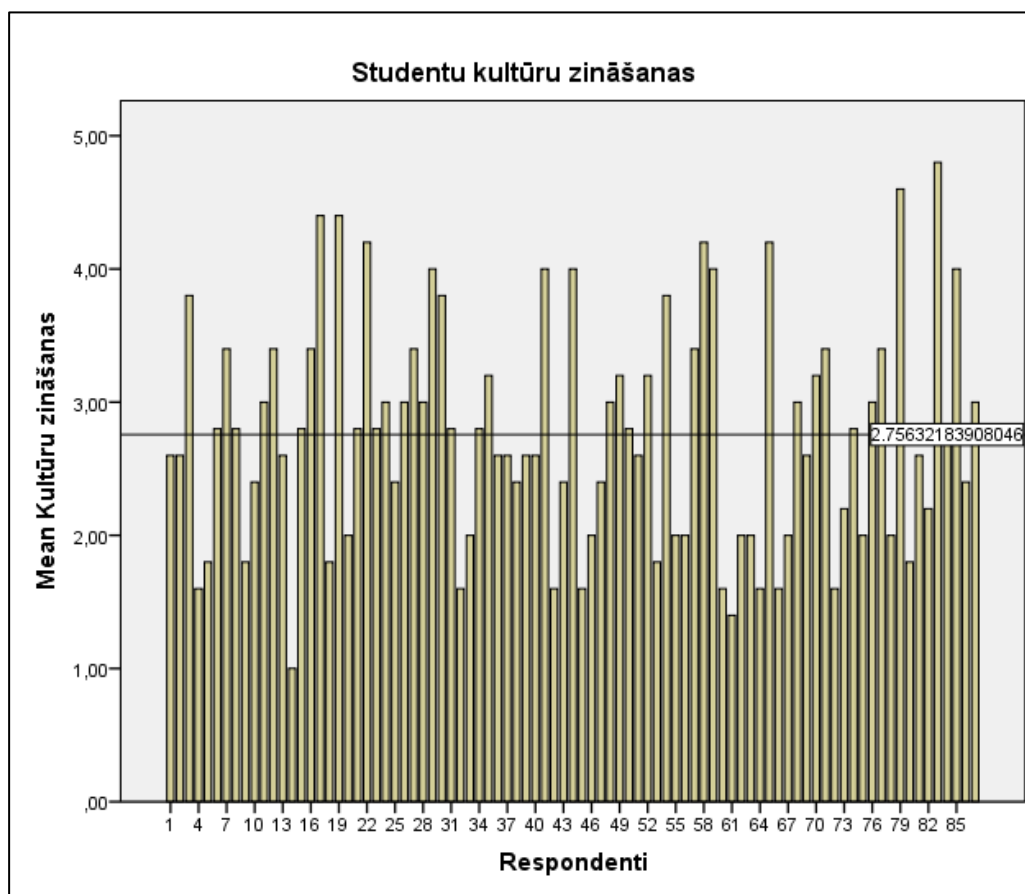
Faktorā „Studentu atvērtība” tika apvienoti šādi jautājumi: „nodarbībās es labprāt sadarbojos ar visiem grupas biedriem” un „man patīk studēt kopā ar cilvēkiem no dažādām valstīm”. Vidējā respondentu atbilde šajā faktorā ir 2,04 (sk. attēlu 3.16) – „piekrītu”. Tas nozīmē, ka studenti kopumā ir atvērti un labprāt komunicē ar dažādu kultūru pārstāvjiem.

Respondentu vidējās atbildes no to valstiskās piederības krasi neatšķiras (sk. pielikuma Nr. 11 tabulu Nr. 1). Lielākās atšķirības vērojamas respondentam, kas kā valstisko piederību atzīmējis citu valsti ar vidējo atbildi „pilnībā piekrītu” un respondentiem no Itālijas un Nīderlandes ar vidējām atbildēm starp „pilnībā piekrītu” un „piekrītu”. Kā jau iepriekš minēts, tas varētu būt skaidrojams, ka šo valstu pārstāvji ārvalstu studiju programmā ir minoritāte.

Arī respondentu atbildes atkarībā no vecuma, dzimuma un studiju gada nav ļoti atšķirīgas (sk. pielikuma Nr. 11 tabulu Nr. 2, Nr. 3, Nr. 4). Taču jāpiebilst, ka nedaudz atvērtākas ir sievietes nekā vīrieši.

Studentu kultūru zināšanas; starpkultūru kompetences attīstība

Kultūru zināšanas (gan savas kultūras apzināšanās, gan zināšanas par citām kultūrām), kā autore ir norādījusi, ir pamata stūrakmeņi starpkultūru kompetences attīstībā. Ja cilvēks pietiekami labi pazīst savu kultūru un pārzina citas kultūras, ar kuru pārstāvjiem nākas saskarties un komunicēt, iespējams izvairīties no dažādiem nevēlamiem konfliktiem un pārpratumiem.



3.17. att. Respondentu atbildes faktorā Kultūru zināšanas

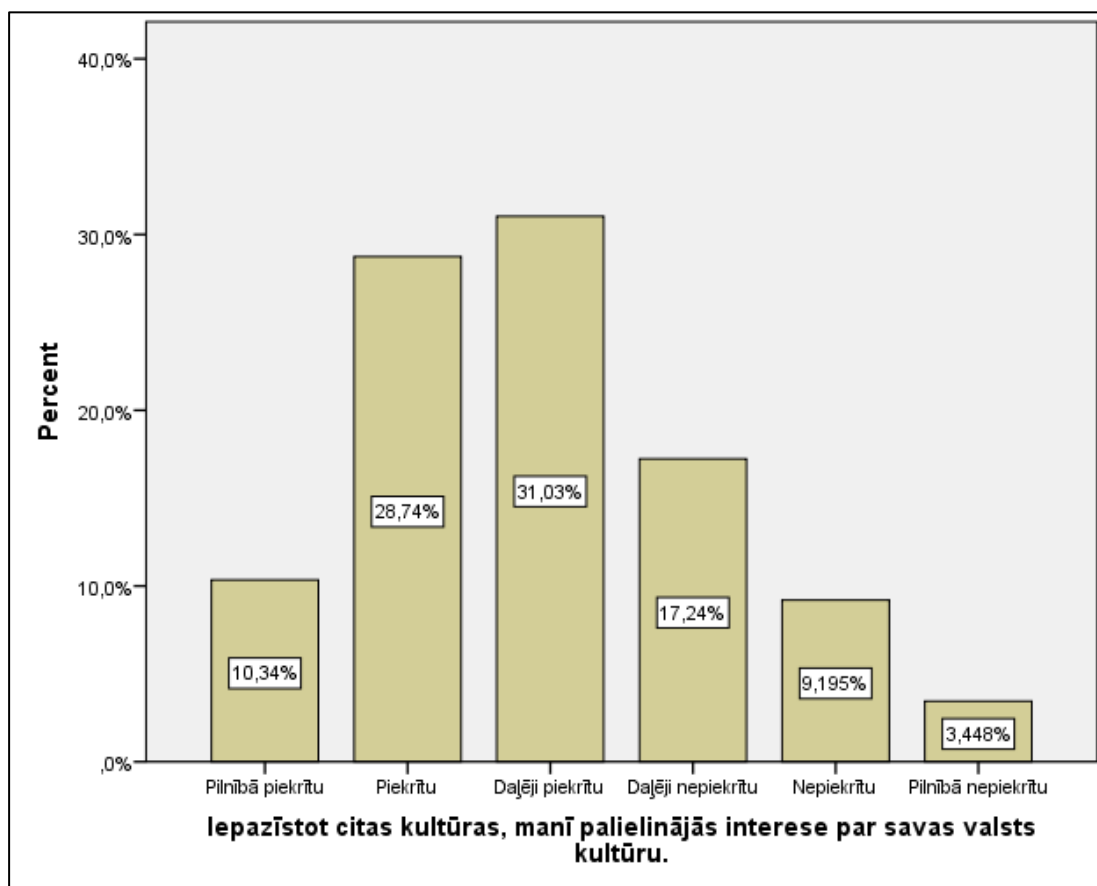
Faktorā „Kultūru zināšanas” apvienoti šādi jautājumi: „studiju laikā esmu iepazinis cilvēkus no dažādām valstīm”, „caur šiem cilvēkiem es esmu iepazinis citas kultūras”, „es labprāt piedalos dažādos universitātes rīkotos kultūras pasākumos”, „es labprāt piedalos

dažādos ārpuskolas kultūras pasākumos”, „studiju laikā esmu iepazinis šīs valsts kultūru”. Vidējā respondentu sniegtā atbilde šajā faktorā ir 2,76 (sk. attēlu 3.17) – atbilde starp „piekrītu” un „daļēji piekrītu”, vairāk sliecoties uz „daļēji piekrītu”.

Salīdzinot respondentu vidējās atbildes faktorā „kultūru zināšanas” pēc respondentu valstiskās piederības, dzimuma, vecuma un studiju gada (sk. pielikumu Nr. 11), var secināt, ka lielas atšķirības nav vērojamas.

Intervējamā Nr. 1 uz jautājumiem, vai ir apmeklējusi dažādus universitātes rīkotus pasākumus (piem., starpkultūru vakaru) un pasākumus ārpus universitātes, atzīst, ka līdz šim to vēl nav darījusi (sk. pielikumus Nr. 3., Nr. 4), turpretī intervējamā Nr. 2 atzīst, ka tam nav bijis pietiekami daudz brīva laika (sk. pielikumus Nr. 5, Nr. 6). Bet uz jautājumu „vai tu vari apgalvot, ka esi iepazinusī latviešu kultūru?” intervējamā Nr. 1 atbild, ka to pagaidām nevar apgalvot, savukārt intervējamā Nr. 2 atzīst, ka ir iepazinusī latviešu kultūru.

Kā minēts, liela nozīme starpkultūru kompetences attīstībā ir vēlmei padziļināti iepazīt, labāk izprast savu kultūru. Respondenti uz jautājumu „iepazīstot citas kultūras, manī



3.18. att. Respondentu atbildes uz jautājumu par savas kultūras intereses padziļināšanos

palielinājās interese par savas valsts kultūru” lielākoties atbildējuši ar „piekrītu” un „daļēji piekrītu” (sk. attēlu 3.18), kas ir pozitīvi vērtējams. Var secināt, ka starpkultūru kompetences attīstība studentiem ir vērojama.

To apliecina arī intervējamā Nr. 1 apgalvojot, ka: *"I am traveling a lot. I must say that during the trips I like to compare, how the things are in that place where I am, and how it is back home"* 'Es daudz ceļoju. Jāatzīst, ka ceļojumu laikā, man patīk salīdzināt to, kā ir tajā vietā, kur esmu, un kā ir pie manis mājās'. Un intervējamā Nr. 2 atzīst: *„I have admired both the cultures, although I totally respect the Latvian culture. I have stern interest in my culture"* 'Es apbrīnoju abas kultūras, es pilnībā cienu latviešu kultūru. Un man ir padziļinājusies interese par manu kultūru'.

Rezultāti

Pirms pētījuma uzsākšanas maģistra darba autore izvirzīja pētniecisko jautājumu, kā ārvalstu studentiem attīstās starpkultūru kompetence un kādi faktori to ietekmē, pieņemot hipotēzi, ka 3. un 4. kursa (vecāko kursu) studentiem starpkultūru kompetence ir augstāk attīstīta nekā 1. kursa studentiem. Pēc pētījuma veikšanas, datu apkopošanas un analīzes jāsecina, ka hipotēze nav apstiprinājusies. Aptaujāto 1. kursa, 3. kursa un 4. kursa ārvalstu studentu atbildes uz jautājumiem ir līdzīgas. Lielākā atšķirība, kas novērojama, analizējot respondentu sniegtās atbildes uz jautājumiem pēc studiju gadiem, ir 3. kursa studentiem, taču tā nav krasi atšķirīga no pārējo respondentu atbildēm.

Anketā ietvertie jautājumi un pētījuma gaitā izveidotie faktori paredzēti gan tiešai starpkultūru kompetences mērīšanai, gan faktoru noteikšanai, kas to veicina vai gluži pretēji – kavē tās attīstību. Faktori, kas tieši mēra starpkultūru kompetenci, balstoties uz teorētiskās bāzes un secinājumiem, cerot sagaidīt pēc iespējas pozitīvāku atbildi: „Starptautiskā pieredze”, „Studentu komunikācija”, „Kultūru zināšanas”, kā arī jautājums, kas netika ietverts nevienā no faktoriem: „iepazīstot citas kultūras, manī palielinājās interese par savas valsts kultūru”. Faktori, kas ietekmē starpkultūru kompetences attīstību: „Attieksme pret universitāti”, „Universitātes atbalsts”, „Universitātes rīkoto pasākumu nozīmība”, „Grupās biedru atbalsts”, „Kultūršoks”, „Studentu noslēgtība” un „Studentu atvērtība”. Pēc vidējām respondentu atbildēm (sk. tabulu Nr. 3.22) var secināt, ka ārvalstu studentiem ir diezgan augsti attīstīta starpkultūru kompetence, jo:

- 1) Studenti novērtē starptautiskās pieredzes nozīmību.
- 2) Studenti labprāt komunicē, uzklausā un respektē visus grupas biedrus (neatkarīgi no to kulturālās piederības).
- 3) Studenti neizjūt pārāk lielu atšķirību starp savas valsts kultūru un Latvijas kultūru vai viņiem šī atšķirība netraucē.
- 4) Studiju laikā studenti ir iepazinuši (un turpina iepazīt) Latvijas kultūru, kā arī citas kultūras, kuras pārstāv pārējie studenti.

- 5) Studenti daļēji piekrīt tam, ka iepazīstot citas kultūras, viņos palielinājās interese par savu kultūru.

3.22. tabula

Vidējās respondentu atbildes uz faktoriem un jautājumu, kas mēra un ietekmē starpkultūru kompetences attīstību

Faktors, kas mēra starpkultūru kompetenci	Vidējā respondentu atbilde
Starptautiskā pieredze	piekrītu/ daļēji piekrītu
Studentu komunikācija	pilnībā piekrītu/piekrītu
Kultūru zināšanas	piekrītu/ <u>daļēji piekrītu</u>
Jautājums, kas mēra starpkultūru kompetenci	Vidējā respondentu atbilde
Iepazīstot citas kultūras, manī palielinājās interese par savas valsts kultūru	piekrītu/ <u>daļēji piekrītu</u>
Faktors, kas ietekmē starpkultūru kompetences attīstību	Vidējā respondentu atbilde
Attieksme pret universitāti	piekrītu/ <u>daļēji piekrītu</u>
Universitātes atbalsts	piekrītu/ <u>daļēji piekrītu</u>
Universitātes rīkoto pasākumu nozīmība	piekrītu/ <u>daļēji piekrītu</u>
Grupās biedru atbalsts	<u>pilnībā piekrītu</u> /piekrītu
Kultūršoks	daļēji nepiekrītu
Studentu noslēgtība	daļēji piekrītu/ <u>daļēji nepiekrītu</u>
Studentu atvērtība	piekrītu

Arī faktori, kas ietekmē starpkultūru kompetences attīstību, un faktori, kuru attīstību ietekmē starpkultūru kompetences attīstība, apliecina studentu starpkultūru kompetences līmeni:

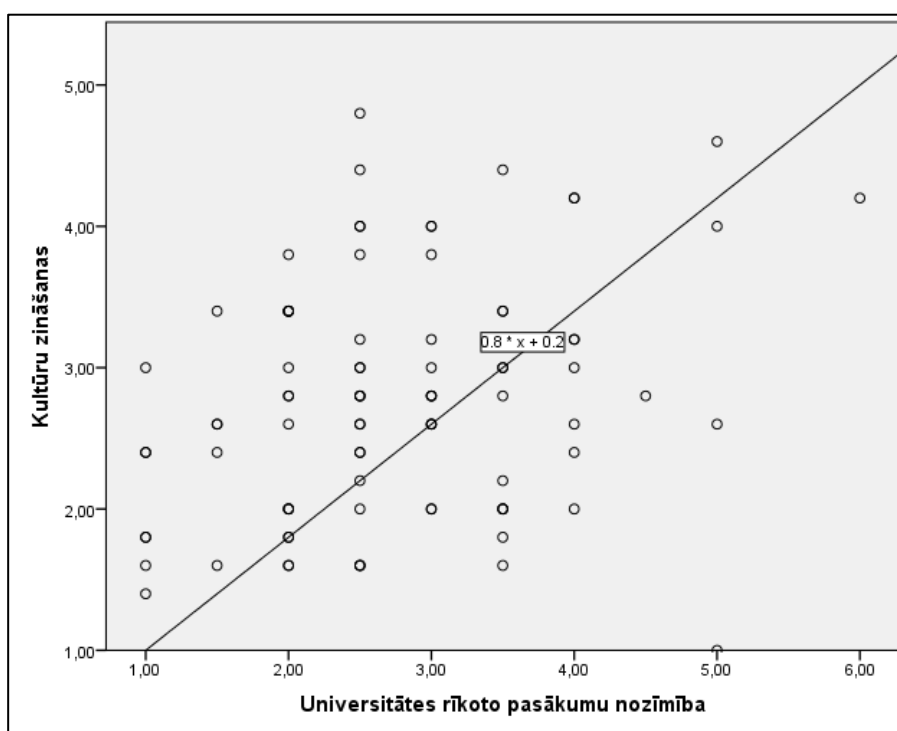
- 1) Studenti atzīst, ka universitātē jūtas samērā labi.
- 2) Studenti daļēji piekrīt tam, ka saņem no universitātes atbalstu un viņiem tas ir svarīgs. Kā arī viņi novērtē universitātes rīkotos pasākumus.
- 3) Studentiem ir ļoti svarīgs grupas biedru atbalsts.
- 4) Studenti veiksmīgi pārvarējuši (vai turpina pārvarēt) kultūršoku.
- 5) Studenti labprāt sadarbojas un studiju procesā strādā kopā ar visiem grupas biedriem (neatkarīgi no to valstiskās piederības).

Kopumā var secināt, ka studentiem starpkultūru kompetence ir attīstīta diezgan augstā līmenī un viņi to turpina attīstīt. Pētījumā netika sagaidīti cerētie rezultāti, ka 1. kursa studentiem starpkultūru kompetence ir vājāk attīstīta nekā 3. un 4. kursa studentiem, kas, kā minēts, varētu būt skaidrojams ar to, ka arī 1. kursa studenti jau pietiekami labi bija iejutušies jaunajā vidē vai arī piedzīvoja kultūršoka 1. fāzi, jo katram cilvēkam adaptācijas process ir individuāls. Taču par starpkultūru kompetences attīstību liecina tas, ka jautājumā par savas valsts kultūras un latviešu kultūras atšķirību „sākotnēji šī atšķirība man traucēja, bet tagad esmu pie tā jau pieradis” lielākā daļa respondentu ir atbildējuši, ka tam piekrīt.

Kā iepriekš minēts, lielas atšķirības respondentu sniegtajās atbildēs, analizējot tās pēc valstiskās piederības, dzimuma, vecuma un studiju gada, nav vērojamas. Taču jāpiemin, ka nedaudz lielāku starpkultūru kompetenci uzrāda respondenti, kas pārstāv valstis, kas augstskolā X nav plaši pārstāvētas. Tas skaidrojams ar to, ka viņiem nav iespējas izvēlēties kontaktēties tikai ar savas valsts pārstāvjiem. Iespējams, ka studenti uzrādītu ļoti augstu starpkultūru kompetences līmeni, ja katrā grupā katrs students būtu no citas valsts.

Meklējot faktoros, kas ietekmē starpkultūru kompetences attīstību, tika iegūti sekojoši dati, kas tiks aplūkoti turpinājumā (turpmākos datus sk. pielikumā Nr. 12).

Universitātes rīkto pasākumu (orientācijas nedēļa, ekskursijas u. c.) pozitīvi ietekmē starpkultūru kompetences attīstību, jo starp faktoriem „Universitātes rīkto pasākumu nozīmība” un „Kultūru zināšanas” ir pozitīva korelācija, Pīrsona korelācijas koeficients $r = 0,286$ un dati ir statistiski nozīmīgi nozīmības līmenī 0,01.

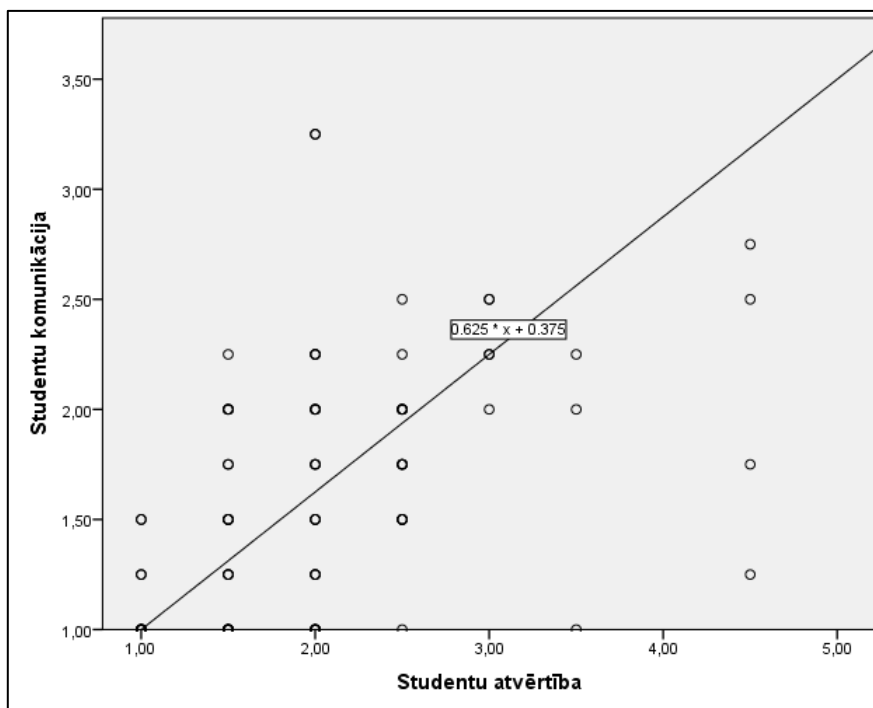


3.19. att. Korelācija starp universitātes rīkotajiem pasākumiem un kultūru zināšanām

Universitātes atbalsts pozitīvi korelē ar attieksmi pret universitāti $r = 0,290$ un $\text{Sig} = 0,006$, kas ir mazāks par nozīmības līmeni noteikto 0,01. Tas nozīmē, ka universitātes rīkto pasākumi pozitīvi ietekmē studentu attieksmi pret universitāti. Savukārt, ja studenti universitātē jūtas labi, viņi veiksmīgāk var adaptēties jaunajā vidē, pārvarēt kultūršoku un attīstīt starpkultūru kompetenci. Tāpēc var teikt, ka universitātes atbalsts ir svarīgs faktors starpkultūru kompetences attīstībā.

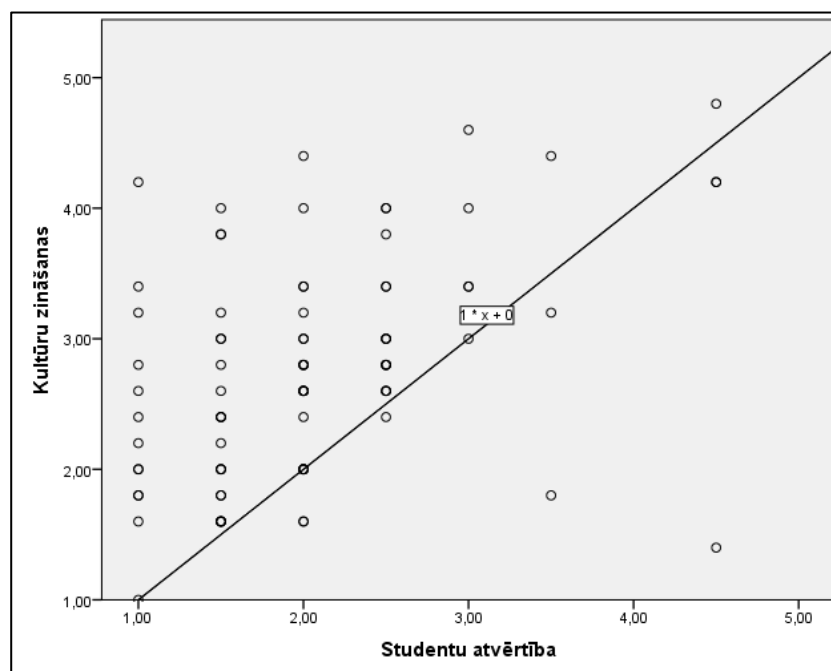
Grupas biedru atbalsts ir viens no faktoriem, kas pēc respondentu sniegtajām atbildēm tiek novērtēts visaugstāk. Faktors „Grupas biedru atbalsts” pozitīvi korelē ar faktoru

„Studentu komunikācija” $r = 0,330$; „Studentu atvērtība”, $r = 0,243$ un „Kultūru zināšanas”, $r = 0,312$. Un visas korelācijas ir statistiski nozīmīgas.



3.20. att. Korelācija starp studentu komunikāciju un studentu atvērtību

Savukārt faktoram „Studentu atvērtība” ir pozitīva korelācija ar faktoru „Studentu komunikācija” (sk. attēlu 3.20), $r = 0,469$. Tas nozīmē, ka starpkultūru kompetences attīstībā ir svarīga studentu atvērtība; ja students labprāt komunicēs ar citiem studentiem, neatkarīgi no kultūrām, kuras tie pārstāv, viņš nostiprinās savu objektivitāti un attīstīs savu starpkultūru kompetenci. Iespējams ar laiku šādā veidā arī iegūs spēju paraudzīties uz lietām no cita cilvēka skatu punkta.



3.21. att. Korelācija starp kultūru zināšanām un studentu atvērtību

„Studentu atvērtība” pozitīvi korelē arī ar faktoru „Starptautiskā pieredze”, $r = 0,307$; „Attieksme pret universitāti”, $r = 0,307$, kā arī ar faktoru „Kultūras zināšanas”, $r = 0,434$ (sk. attēlu 3.21).

Turpretī studentu noslēgtība kavē starpkultūru kompetences attīstību. Faktors „Studentu noslēgtība” negatīvi korelē ar faktoru „Starptautiskā pieredze”, $r = -0,346$; „Studentu komunikācija”, $r = -0,280$; „Kultūru zināšanas”, $r = -0,350$.

Apkopojot izanalizēto un atbildot uz pētniecisko jautājumu „kā ārvalstu studentiem attīstās starpkultūru kompetence un kādi faktori to ietekmē?”, var secināt, ka starpkultūru kompetence ārvalstu studentiem attīstās pozitīvi un to galvenokārt ietekmē:

- studentu atvērtība;
- grupas biedru atbalsts;
- universitātes akadēmiskā un administratīvā personāla atbalsts;
- universitātes rīkoti pasākumi (orientācijas nedēļa, ekskursijas u. c.).

Secinājumi

- 1) Starpkultūru kompetence ir attieksmju, zināšanu un prasmju kopums, kas nodrošina efektīvu komunikāciju starpkultūru situācijā. Tās pamatelementi jeb trīs stūrakmeņi ir:
 - a. savas kultūras apzināšanās;
 - b. kultūru atšķirību apzināšanās un zināšanas par citām kultūrām;
 - c. komunikācijas prasme.
- 2) Pētījumi par starpkultūras kompetences jautājumiem pasaulē ir aktualizēti jau sen, taču Latvijā savu aktualitāti tie ieguvuši tikai pēdējos gados. To varētu skaidrot ar Latvijas neseno otrās neatkarības atgūšanu, kad pavērās jaunas iespējas sadarbībai ar citām valstīm, kas ar laiku ieguva nozīmīgu lomu Latvijā, jo īpaši izglītības sistēmā.
- 3) Starpkultūru kompetence ir viena no 21. gs. sociālajām pamatkompetencēm. Tas saistāms ar straujo pasaules attīstību, globalizāciju un mobilitāti kā dzīvesveidu, kā rezultātā dažādu kultūru pārstāvju sastapšanās kļūst arvien biežāka.
- 4) Starpkultūru kompetences galvenais uzdevums ir, izceļot kultūru atšķirtības un akcentējot kopīgo, rast kopsaucēju jebkurā starpkultūru situācijā.
- 5) Caur izglītību cilvēks apgūst dzīvei nepieciešamās kompetences, tajā skaitā – starpkultūru kompetenci. Un var apgalvot, ka īsti dziļi starpkultūru kompetenci var attīstīt tikai reālā starpkultūru situācijā (piemēram, studējot ārvalstīs).
- 6) Par mūsdienu augstākās izglītības atslēgu tiek uzskatīta augstskolu internacionalizācija: mobilitātes programmas, starptautiskā sadarbība, studiju programmas ārvalstu studentiem u. c.
- 7) Studējošajiem, kas dodas izglītību iegūt ārvalstīs, ir svarīgi pārvarēt kultūršoku, adaptēties jaunajai videi un attīstīt starpkultūru kompetenci, lai varētu veiksmīgi realizēt savu mērķi – augstākās izglītības iegūšanu.
- 8) Iegūstot starptautisku pieredzi un attīstot starpkultūru kompetenci, studenti iegūst arī svarīgu pieredzi visai turpmākajai dzīvei mūsdienu mainīgajā pasaulē.
- 9) Starpkultūru kompetences attīstībā svarīgi ir apzināties starptautiskās pieredzes nozīmību, ko apliecina šī pētījuma respondenti, piekrītot tam, ka mūsdienās tai ir liela nozīme un daļēji viņu izvēli studēt ārzemēs ietekmējis tieši šis faktors.

- 10) Starpkultūru kompetences attīstību vienlīdz uzrāda 1. studiju gada, 3. un 4. studiju gada ārvalstu studenti, kas piedalījās pētījumā. Taču pētījuma gaitā 1. studiju gada studentiem varēja fiksēt lielāku kultūršoka ietekmi.
- 11) Ārvalstu studentu starpkultūru kompetences attīstībai nav vērojama tieša saistība ar viņu dzimumu, vecumu un valstisko piederību. Taču nedaudz atšķirīgu starpkultūru kompetences stāvokli uzrāda studenti no augstskolā mazāk pārstāvētām valstīm, piem., Itālijas, Šrilankas, Nīderlandes, kuri ir atvērtāki, jo viņiem nav iespējas izvēlēties komunicēt tikai ar savas valsts pārstāvjiem, taču šī faktora ietekmē šie studenti uzrāda negatīvāku attieksmi pret universitāti. Lielāku kultūršoku uzrāda studējošie no valstīm, kuru kultūras un/ vai vide lielā mērā atšķiras no latviešu kultūras, piem., Itālijas, Šrilankas, Portugāles.
- 12) Starpkultūru kompetence Latvijā studējošajiem ārvalstu studentiem ir diezgan augsti attīstīta, to apliecina respondentu sniegtās atbildes uz anketas un interviju jautājumiem. Galvenie faktori, kas liecina par starpkultūru kompetences attīstības līmeni ir studentu atvērtība, viņu apmierinātība ar universitāti un valsti, kurā studē, kā arī kultūršoka pārvarēšana.
- 13) Galvenie faktori, kas ietekmē starpkultūru kompetences attīstību ārvalstu studentiem:
- a. Grupas biedru sapratne, respektabilitāte un atbalsts, kas pēc pētījumā iegūtajiem datiem, studentuprāt, ir vissvarīgāk.
 - b. Studentu atvērtība.
 - c. Universitātes akadēmiskā personāla (profesoru, lektoru u. c.) atbalsts.
 - d. Universitātes administratīvā personāla (dekanāta darbinieku, studentu servisa u. c.) atbalsts.
 - e. Universitātes rīkotie pasākumi (orientācijas nedēļa pirms studiju uzsākšanas 1. studiju gadā; ekskursijas pa universitāti, pilsētu, kurā atrodas universitāte, valsti u. c.), kā arī adaptācijas veicinoša vide, kas palīdz pārvarēt kultūršoku.
- 14) Kā maģistra darba teorētiskajā daļā uzsvērts, vislielākā loma starpkultūru kompetences attīstības procesā ir komunikācijai. To apliecina arī respondentu sniegtās atbildes uz jautājumiem, uzsverot, ka viņiem ir svarīga grupas biedru sapratne un veiksmīga komunikācija vienam ar otru.
- 15) Starpkultūru kompetences attīstība ir kā mūžizglītības process – tā nekad nav galīga, to var apgūt un attīstīt visa mūža garumā.

Ieteikumi

- 1) Veiksmīgai starpkultūru kompetences attīstībai ārvalstu studentiem maģistra darba autore ieteiktu saglabāt augstskolā X jau esošos pasākumus, kas paredzēti tieši šādam mērķim – piemēram, jaunajiem studentiem organizēt orientācijas nedēļu un dažādas iepazīšanās ekskursijas, kas palīdz veicināt studentu adaptāciju jaunajai videi.
- 2) Saistībā ar mentoru piesaisti ieteikums piesaistīt vietējos studentus, kas ārvalstu studentus varētu iepazīstināt ar studiju procesu, augstskolu, arī pilsētu, kurā augstskola atrodas un valsti. Taču jāpiemin, ka pirms mentoru piesaistes, vēlams organizēt nelielu mentoru apmācības kursu, lai visi mentori būtu pietiekami sagatavoti darbam ar ārvalstu studentiem.
- 3) Veidot studentu grupas pēc principa – jo vairāk dažādu valstu pārstāvju vienā studentu grupā, jo labāk. Studiju procesā studējošie ir spiesti viens ar otru komunicēt un sadarboties, un, kā paši norādījuši, tieši komunikācija ar grupas biedriem un atbalsts no grupas biedriem viņiem ir vissvarīgākais. Šādā veidā studējošie iemācās komunicēt viens ar otru, neatkarīgi no to kulturālās piederības. Taču, ja nav iespējas visas studentu grupas veidot jauktas, vēlams katrā grupā salikt vismaz vairākus dažādu trīs valstu pārstāvjus. Ja pārstāvētas būs tikai divas valstis, visdrīzāk studenti sadalīsies grupās pēc to valstiskās piederības un ar otru grupas daļu nekomunicēs.
- 4) Visiem ārvalstu studentiem ieviest obligātu, A daļas, studiju kursu par starpkultūru kontaktiem, kā tas no 2012./2013. akadēmiskā gada ieviests augstskolā X („Starpkultūru attiecības”). Kursa mērķis ir sniegt studentiem zināšanas par Latvijas vēsturi, Latvijas sabiedrību, kultūru, tradīcijām, valodu, vietējās dzīves pamata prasmēm, ievērojot teorētisko bāzi starpkultūru studijās un starpkultūru komunikācijā. Kursa mērķis ir arī nodrošināt studentus ar to ievadīšanu studiju procesā.
- 5) Maģistra darba autore ieteiktu ieviest šādu studiju kursu visiem studentiem – ne vien ārvalstu studentiem, bet arī vietējiem studentiem. Kursa saturs var atšķirties, taču galvenais mērķis būtu iepazīstināt studentus ar starpkultūru situācijām, kā arī paplašināt studentu zināšanas par dažādu valstu kultūrām.
- 6) Viena no turpmākajām iesāktā pētījuma iespējām varētu būt izpētīt vietējo studentu starpkultūru kompetences attīstību un salīdzināt to ar šajā maģistra darbā jau izpētīto ārvalstu studentu starpkultūru kompetences attīstību. Ar mērķi salīdzināt, vai studentiem, kas devušies studēt uz ārvalstīm, starpkultūru kompetence ir attīstītāka nekā studentiem, kas studē savā valstī.

- 7) Otrs iespējamais pētījuma turpinājums – izpētīt konkrēta imatrikulētā studiju gada studentu starpkultūru kompetences attīstību. Sākot ar 1. studiju gada 1. semestri, kad studenti uzsāk savas studijas, līdz pat izlaidumam, kad studenti ir zināmā mērā sasnieguši sociālo briedumu un sasnieguši savu mērķi – ieguvuši izglītību. Taču šis būtu longitudināls pētījums, kas tā izpētei un analīzei prasītu vismaz sešus gadus. Šāda veida pētījums, pēc autores domām, būtu piemērots doktorantūras studijām un doktora disertācijas izstrādei, jo jautājumi par starpkultūru kontaktiem, augstskolu internacionalizāciju Latvijā un arī citur pasaulē iegūst arvien lielāku aktualitāti.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

- 1) 2. kārtas apstiprinātie pieteikumi uzņemšanai pamatstudiju programmās. [tiešsaiste; skatīts 04.02.2013.] Pieejams: <https://latvija.lv/Statistics/Default.aspx#lu>
- 2) Augstskolu likums, 1995. [tiešsaiste; skatīts 02.12.2012.]
Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=37967>
- 3) **Avena, A.** Domāšanas māksla ikvienam jeb, kā domāt ar prieku un azartu. Rīga: Nordik, 2010.
- 4) **Balama, V.** Starpkultūru komunikatīvās kompetences veidošanās studiju procesā: augstskolas pedagoģija: promocijas darba kopsavilkums. Rīga: Latvijas Universitāte. Pedagoģijas un psiholoģijas institūts, 2007.
- 5) **Bennett, J.** Developing Intercultural Competence. For International Education Faculty and Staff, 2011. [tiešsaiste; skatīts 02.12.2012.]
Pieejams: http://www.intercultural.org/documents/competence_handouts.pdf
- 6) **Bērziņa, K.** Ārvalstu studentu imigrācija Latvijā. Rīga: Eiropas migrācijas tīkls, 2012.
- 7) **Bochner, S., Furnham, A., Ward, C.** The psychology of culture shock. Hove (East Sussex): Routledge, 2001.
- 8) **Dahl, S.** Intercultural Research: The Current State of Knowledge. Londona: Middlesex University, 2004. [tiešsaiste; skatīts 02.03.2013.]
Pieejams: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=658202
- 9) **Deardorff, D. K.** Intercultural competence in higher education and intercultural dialogue. In: *Speaking across borders: the role of higher education in furthering intercultural dialogue*. Strasbourg: Council of Europe, 2010.
- 10) **Delors, Ž.** Mācīšanās ir zelts: ziņojums, ko Starptautiskā Komisija par izglītību divdesmit pirmajam gadsimtam sniegusi UNESCO. [Rīga]: UNESCO Latvijas Nacionālā komisija, 2001.
- 11) Development model of intercultural sensitivity by Milton Bennett in 1986. [tiešsaiste; skatīts 26.02.2013.] Pieejams: <http://www.gpccolorado.com/developmental-model-of-intercultural-sensitivity/>
- 12) **Dirba, M.** Mijkultūru izglītības daudzveidība. Rīga: RaKa, 2006.
- 13) Europass. [tiešsaiste; skatīts 26.01.2013.] Pieejams: <http://www.europass.lv/mobilitate>

- 14) **Frīdmens, T. L.** Pasaule ir plakana: īsa 21. gadsimta vēsture. [tulk. Gundare I.] [Rīga]: Jumava, 2009.
- 15) **Geske, A., Grīnfelds, A.** Izglītības pētniecība: mācību grāmata augstskolu izglītības un pedagoģijas profesionālo un akadēmisko studiju programmu studentiem. [Rīga]: LU Akadēmiskais apgāds, 2006.
- 16) **Goleman, D.** Emotional intelligence. New York: Bantam Books, 1995.
- 17) **Hall, E. T.** The silent language. New York: Doubleday, 1959.
- 18) **Hofstede, G.** Culture's consequences: comparing, values, behaviors, institutions, and organizations across nations. London; New Dheli: Sage Publications, 2001.
- 19) Intercultural competence – The key competence in the 21st century?, 2006. [tiešsaiste; skatīts 30.11.2012.] Pieejams: <http://www.salto-youth.net/downloads/4-17-1862/Reflections%20on%20ideas%20from%20Intercultural%20Competence%20Round%20Table.pdf>
- 20) Journal of Research in International Education. [tiešsaiste; skatīts 26.01.2013.] Pieejams: <http://jri.sagepub.com/>
- 21) **Kiely, R., Schuey, R., Wells, G. J.** Globalization. New York: Novinka Books, 2001.
- 22) **Kļaviņa, S.** Valodas daba: ievads vispārīgajā valodniecībā. Lielvārde: Lielvārds, 1997.
- 23) **Krajewski, S.** Developing intercultural competence in multilingual and multicultural student groups. In: *Journal of Research in International Education*, 2011, No 10, p. 137-153.
- 24) **Kroplijs, A., Raševska, M.** Kvalitatīvās pētniecības metodes sociālajās zinātnēs. Rīga: RaKa, 2010.
- 25) **Kursīte, J.** Kultūrainava kā daļa no 'savs – svešs' binārās varas sistēmas. No: Kultūra un vara: raksti par valodu, literatūru, tradicionālo kultūru. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2007, 103.-110. lpp.
- 26) **Kūle, M.** Eirodzīve: formas, principi, izjūtas. [Rīga]: LU Filozofijas un socioloģijas institūts, 2006.
- 27) Latviešu literārās valodas vārdnīca. [tiešsaiste; skatīts 06.02.2013.] Pieejams: <http://www.tezaurs.lv/llvv/>
- 28) Latvijas iedzīvotāju nacionālais sastāvs, 2012. [tiešsaiste; skatīts 02.01.2013.] Pieejams: http://www.csb.gov.lv/sites/default/files/skoleniem/iedzivotaji/2_part19.pdf

- 29) **Lazda-Mazula, I., Ose, L., Viša, K.** Starpkultūru komunikācija. Rīga: Sabiedrības integrācijas fonds, 2012.
- 30) **Lazdupa, L.** „Kultūras” definīcijas. [tiešsaiste; skatīts 18.01.2013.]
Pieejams: <http://prezi.com/8oqoudgizo20/kulturas-definicijas/>
- 31) **Lendrijs, Č., Pahters, M.** Kultūra krustcelēs: kultūra un kultūras institūcijas 21. gadsimta sākumā. [tulk. Treile J.] Rīga: Culturelab, 2010.
- 32) LU MZF IZM kursa „Antropoloģija” lekciju materiāli, 2012. [pētnieks Daiktere I.]
- 33) Mācību metodiskais materiāls. Starpkultūru saskarsme. Projekta „Starpkultūru saskarsme daudzveidība un tolerance” ietvaros. Izglītības attīstības centrs. Rīga, 2011.
- 34) Pamatprasmes mūžizglītībai. Eiropas Pamatprincipu Kopums, 2007. tiešsaiste; skatīts 02.12.2012.] Pieejams: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/ll-learning/keycomp_lv.pdf
- 35) **Priedītis, A.** Kultūru dialogs: interkulturālās komunikācijas vēsture un teorija. Rīga: Pasaules kultūru fonds, 2000.
- 36) Reflections based on ideas from Intercultural Competence, 2009. [tiešsaiste; skatīts 02.12.2012.] Pieejams: <http://www.salto-youth.net/downloads/4-17-1862/Reflections%20on%20ideas%20from%20Intercultural%20Competence%20Round%20Table.pdf>
- 37) Sociālās zinības 1.-9. klasei. Pamatizglītības mācību priekšmeta programmas paraugs [tiešsaiste; skatīts 13.04.2013.]. Rīga, 2007. Pieejams: <http://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/programmas/pamskolai/soczin.pdf>
- 38) The Bologna Process - Towards the European Higher Education Area. [tiešsaiste; skatīts 07.12.2012.] Pieejams: http://ec.europa.eu/education/higher-education/bologna_en.htm
- 39) **Trompenaar, F.** Model of culture, 1993. [tiešsaiste; skatīts 28.02.2013.]
Pieejams: <http://hel.org.uk/studies/international%20management/comparativemanagement/icmirtrompenaars.htm>
- 40) UNESCO ASP Nolikums 2012-2015. [tiešsaiste; skatīts 23.02.2013.] Pieejams: <http://www.skolas.unesco.lv/lv/dokumenti/unesco-asp-nolikums-2012-2015/>

- 41) Valsts izglītības attīstības aģentūra. Mūžizglītības programmas. Erasmus. [Tiešsaiste; skatīts 26.01.2013] Pieejams:
http://www.viaa.gov.lv/lat/muzizglitibas_programma/erasmus/erasmus_erasmus_25/
- 42) **Winkelman, M.** Curtular Shock and Adaptation. In: *Journal of Counseling and Development*, 1994, No 73, p. 121-126. [tiešsaiste; skatīts 27.01.2013.] Pieejams:
<http://www.ciee.org/studycenters/LinkClick.aspx?fileticket=o9jwtWwbdFo%3D&tabid=362&mid=868>
- 43) **Zaragoza, F. M.** The role of higher education in fostering a culture of peace and understanding. In: *Speaking across borders: the role of higher education in furthering intercultural dialogue*. Strasbourg: Council of Europe, 2010.
- 44) **Giddens, A.** Ускользящий мир: как глобализация меняет нашу жизнь. Москва: Весь мир, 2004.

Pielikums Nr. 1
Anketa angļu valodā

Dear respondent,

Within the framework of my Master's thesis, I would like to find out the way people adapt to modern multicultural, diverse and changing world and new environment. Therefore, I would highly appreciate if you could fill in the questionnaire.

For the obtained data to be as precise as possible, it is essential that you give true answers.

The survey is anonymous and the data obtained will be used solely for the purposes of Master's thesis.

It will take approximately 10 minutes to fill in the questionnaire. Please, mark one of the answers for each statement.

Native country:

Sex:

Age:

Year of studies:

		Totally agree	Agree	Partially agree	Partially disagree	Disagree	Totally disagree
1	I chose to study abroad to gain international experience.						
2	I think that nowadays international experience plays an important role.						
3	I feel good here.						
4	I feel a great difference between the culture of my native country and this country.						
5	This difference bothers me.						
6	Initially I was concerned about the difference in cultures, however, now I got used to it.						
7	I like this university and feel glad to study here.						
8	When I came here for studies, orientation week organised by the university helped me to get used to a new situation.						
9	When I came here for studies, my buddy's assistance helped me to get used to a new situation.						

10	When I came here for studies, tour through the university building, city and other sights helped me to get used to a new situation.						
11	I always receive support from the academic staff of the university (lecturers, professors a.o.).						
12	This support means a lot to me.						
13	I always receive support from administrative staff of the university (staff of the dean's office, student services a.o.).						
14	This support means a lot to me.						
15	I receive support from my groupmates (other students).						
16	This support means a lot to me.						
17	I feel good within my group.						
18	In the beginning of the studies, I was not familiar with many people from my group.						
19	During study process, I prefer working with students from my own country.						
20	During classes I usually work with one and the same student.						
21	During classes I prefer cooperating with all groupmates.						
22	Within my group, I can express my opinion freely.						
23	I feel respected within my group.						
24	I always listen to the opinion of other groupmates.						
25	I respect the opinion of other groupmates.						
26	I like to study with people from different countries.						
27	During study process, I made myself familiar with people from many countries.						
28	I got familiar with many cultures with the help of these people.						
29	I participate in various events organised by the university with pleasure.						
30	I participate in various cultural events outside the university with pleasure.						
31	During my studies, I have got familiar with local culture.						
32	While becoming familiar with other cultures, I feel more interest towards my own culture.						
33	If I had to choose place for studies, I would prefer studying here.						

Thank you for your time and answers!

Pielikums Nr. 2
Anketa tulkota latviešu valodā

Labdien!

Sava maģistra darba ietvaros vēlos izpētīt, kā cilvēki spēj adaptēties mūsdienu multikulturālajai, daudzveidīgajai, mainīgajai pasaulei un jaunajai videi, kurā ir nonākuši, tādēļ ļoti novērtēšu Tavas sniegtās atbildes.

Lai iegūtu pēc iespējas precīzākus datus, ir svarīgi, lai Tavas atbildes uz jautājumiem būtu patiesas.

Šī aptauja ir anonīma un tiks izmantotas tikai mana maģistra darba ietvaros.

Aptaujas aizpildīšana Tev prasīs apmēram 10 minūtes laika. Pretī katram apgalvojumam jāatzīmē viens no atbilžu variantiem.

Dzimtā valsts:

Dzimums:

Vecums:

Studiju gads:

		Pilnībā piekrītu	Piekrītu	Daļēji piekrītu	Daļēji nepiekrītu	Nepiekrītu	Pilnībā nepiekrītu
1	Es izvēlējos studēt ārzemēs, lai iegūtu starptautisku pieredzi.						
2	Es uzskatu, ka starptautiskai pieredzei mūsdienās ir liela nozīme.						
3	Atrodoties šeit, es jūtos labi.						
4	Es izjūtu lielu atšķirību starp savas valsts kultūru un šīs valsts kultūru.						
5	Man šī atšķirība traucē.						
6	Sākotnēji šī atšķirība man traucēja, bet tagad esmu pie tā jau pieradis.						
7	Man patīk šī augstskola, labprāt šeit studēju.						
8	Kad ierados šeit studēt, jaunajā vidē man palīdzēja iejusties Universitātes rīkotā adaptācijas nedēļa.						
9	Kad ierados šeit studēt, jaunajā vidē man palīdzēja iejusties mentora atbalsts.						
10	Kad ierados šeit studēt, jaunajā vidē man palīdzēja iejusties ekskursija pa Universitāti,						

	pilsētu un citām vietām.						
11	Es vienmēr saņemu atbalstu no Universitātes akadēmiskā personāla (pasniedzējiem, lektoriem, profesoriem u. c.).						
12	Šis atbalsts man ir svarīgs.						
13	Es vienmēr saņemu atbalstu no Universitātes administratīvā personāla (dekanāta darbiniekiem, studentu servisa u. c.).						
14	Šis atbalsts man ir svarīgs.						
15	Es saņemu atbalstu no grupas (studiju) biedriem.						
16	Šis atbalsts man ir svarīgs.						
17	Savā grupā es jūtos labi.						
18	Studiju sākumā es nepazīnu daudz cilvēku no savas grupas.						
19	Studiju procesā es labprātāk strādāju ar cilvēkiem no savas valsts.						
20	Nodarbībās es parasti strādāju ar vienu un to pašu cilvēku.						
21	Nodarbībās es labprāt sadarbojos ar visiem grupas biedriem.						
22	Savā grupā es varu brīvi paust savu viedokli.						
23	Savā grupā es tieku respektēts.						
24	Es vienmēr uzklāsu grupas biedru viedokļus.						
25	Es respektēju grupas biedru viedokļus.						
26	Man patīk studēt kopā ar cilvēkiem no dažādām valstīm.						
27	Studiju laikā esmu iepazinis cilvēkus no dažādām valstīm.						
28	Caur šiem cilvēkiem es esmu iepazinis citas kultūras.						
29	Es labprāt piedalos dažādos Universitātes rīkotos kultūras pasākumos.						
30	Es labprāt piedalos dažādos ārpuskolas kultūras pasākumos.						
31	Studiju laikā esmu iepazinis šīs valsts kultūru.						
32	Iepazīstot citas kultūras, manī palielinājās interese par savas valsts kultūru.						
33	Ja man tagad būtu jāizvēlas studiju vieta, es labprāt izvēlētos studēt šeit.						

Paldies par veltīto laiku un sniegtajām atbildēm!

Pielikums Nr. 3
Intervija ar intervējamo Nr. 1 angļu valodā

Native country: Germany

Gender: Female

Age: 19

Study year: 1

1. *Why did you choose to study here, in Latvia?*

I wanted to study in my own country, but it is more difficult to get into universities in Germany. I received recommendations from my friends who already were studying here that this is a pretty good university, and therefore I applied to study here.

2. *Are you satisfied with your choice?*

Yes, I am satisfied so far.

3. *What was your first impression of this country?*

I have been already here before. This country largely is not different from Germany. There are some differences, but not too big.

4. *When you arrived here first time, was there some things which was totally different from your country? If yes, what exactly? Did that make you shocked?*

Like I mentioned earlier, this country is similar to my mother country.

5. *Was it hard to get used to the new environment? What was the hardest?*

At the beginning I was very fascinated in a new environment, but now I have longed for home and very much appreciate the things that I have there, but don't have here.

6. *Was there something that helped you to get used to the new environment (University's personnel support, group mates support etc.)?*

My friends helped me who already were studying here. They told me about the study process, things to consider. They still are a great support to me. However, the university staff's support is important to me as well.

7. *How you can characterize your relations with your group mates (they were friendly, open-minded, helpful etc.)?*

I like the fact that quite a big part of students in my group are Germans. In general, one can say that my group is quite friendly.

- 8. *How you can characterize local student's and local citizen's attitude against you? Was there any problems to communicate with them?***

Local students are quite friendly, but I am not communicating with them a lot. About natives I do not really know what to say. As much as I need to contact them, I can, because mainly all know English.

- 9. *Whether you would love to communicate with people from different countries or you better choose to communicate with people from your own country?***

Since most of my group mates are Germans, I would rather communicate with them, but to the other members of the group I have also an open relationship.

- 10. *Have you participated in various events organized by University (intercultural evening etc.)?***

So far it has not happened, because only recently I started studying here. But I participated in the orientation week, which I really enjoyed.

- 11. *Have you participated in various events outside the University?***

So far no.

- 12. *How you can characterize a Latvian culture?***

At the moment I don't have a specific impression. But currently it seems that Latvians are quite concluded.

- 13. *Whether you can say that you have got to know the Latvian culture?***

No, I can not argue that.

- 14. *Whether, getting to know this country's culture, you deepened an interest of your own culture?***

I am traveling a lot. I must say that during the trips I like to compare, how the things are in that place where I am, and how it is back home.

Thank you for your time and answers!

Pielikums Nr. 4
Intervija ar intervējamo Nr. 1 tulkota latviešu valodā

Valsts: Vācija

Dzimums: Sieviete

Vecums: 19

Studiju gads: 1

1. *Kādēļ izvēlējies studēt šeit, Latvijā?*

Vēlējos studēt savā valstī, bet mums Vācijā tikt universitātēs ir krietni grūtāk. Saņēmu ieteikumus no draugiem, kas šeit jau studēja, ka šī ir diezgan laba augstskola, tādēļ pieteicos uz studijām šeit.

2. *Vai esi apmierināta ar savu izvēli?*

Jā, pagaidām esmu apmierināta.

3. *Kāds bija tavš pirmais iespaids par šo valsti?*

Latvijā jau biju bijusi pirms tam. Šī valsts lielā mērā ne ar ko daudz neatšķiras no Vācijas. Ir atšķirības, taču ne pārāk lielas.

4. *Kad pirmo reizi šeit ieradies, vai bija kādas lietas, kas krasi atšķīrās no tavas valsts? Ja jā, kas tieši? Vai tas tevi šokēja?*

Kā jau minēju iepriekš, šī valsts ir līdzīga manai dzimtajai valstij.

5. *Vai bija grūti iejusties jaunajā vidē? Kas bija grūtākais?*

No sākuma mani ļoti sajūsmināja jaunā vide, taču tagad esmu sailgojusies pēc mājām un ļoti novērtēju lietas, kas man tur ir, bet šeit nav.

6. *Vai bija kādas lietas, kas tev palīdzēja iejusties jaunajā vidē (universitātes personāla atbalsts, grupas biedru atbalsts u. c.)?*

Man palīdzēja mani draugi, kas šeit jau studēja. Viņi man pastāstīja par studiju procesu, lietām, kas jāņem vērā. Viņi joprojām man ir liels atbalsts. Taču arī universitātes personāla atbalsts man ir svarīgs.

7. *Kā tu varētu raksturot savas attiecības ar grupas biedriem (viņi bija draudzīgi, atvērti, izpalīdzīgi utt.)?*

Man patīk tas, ka grupā diezgan daudzi esam vācieši. Kopumā var teikt, ka mana grupa ir diezgan draudzīga.

8. *Kā tu raksturotu vietējo studentu un vietējo iedzīvotāju attieksmi pret tevi? Vai bija kādas problēmas, komunicējot ar viņiem?*

Vietējie studenti ir diezgan draudzīgi, taču īpaši daudz ar viņiem nekomunicēju. Par vietējiem iedzīvotājiem man nav īsti ko teikt. Tik daudz, cik man ir vajadzīgs ar viņiem sazināties, es varu, jo pārsvarā visi zina angļu valodu.

9. *Vai tu labprāt komunicē ar cilvēkiem no dažādām valstīm vai arī labāk dod priekšroku komunicēt ar cilvēkiem no savas valsts?*

Tā kā manā grupā lielākā daļa ir vācieši, es labprātāk komunicēju ar viņiem, taču arī ar pārējiem grupas biedriem man ir atvērtas attiecības.

10. *Vai tu piedalījies dažādos universitātes rīkotos pasākumos (piemēram, starpkultūru vakars u. c.)?*

Līdz šim tas nav sanācis, jo nesen tikai sāku studēt. bet piedalījos orientācijas nedēļā, kas man patika.

11. *Vai tu piedalījies dažādos pasākumos ārpus universitātes?*

Pagaidām vēl ne.

12. *Kā tu raksturotu latviešu kultūru?*

Pagaidām konkrēts priekšstats man vēl nav izveidojies. Bet pašreiz liekas, ka latvieši ir diezgan noslēgti.

13. *Vai tu vari apgalvot, ka esi iepazinusi latviešu kultūru?*

Nē, nevaru to apgalvot.

14. *Vai, iepazīstot citas kultūras, tevī palielinājās interese par savas valsts kultūru?*

Es daudz ceļoju. Jāatzīst, ka ceļojumu laikā, man patīk salīdzināt to, kā ir tajā vietā, kur esmu, un kā ir pie manis mājās.

Paldies par Tavu laiku un atbildēm!

Pielikums Nr. 5
Intervija ar intervējamo Nr. 2 angļu valodā

Native country: Sri Lanka

Gender: Female

Age: 26

Study year: Graduate

1. *Why did you choose to study here, in Latvia?*

My cousin brother was studying here in Latvia, which encouraged me to come here. I chose this university because it is one of the best universities in Eastern Europe. This university is also a well-renowned university abroad and has indeed fulfilled my three important agendas such as affordable, quality, prestige.

2. *Are you satisfied with your choice?*

Yes of course. The best thing has been the social maturation that I have seen in myself over the past 6 years. Academically things were great, I love the small community and the ability to meet individuals from very different backgrounds. I liked the idea of small classes, which gives great opportunity to have great relationships with my professors.

3. *What was your first impression of this country?*

Latvia is the first European country I have been to and it so happened to be in the autumn. I haven't seen the beauty autumn brings to a country before with all the trees ever so colourful, it made me to mesmerize. The first impression was Latvia is a very beautiful country and the most I liked about it was it was not too crowded.

4. *When you arrived here first time, was there some things which was totally different from your country? If yes, what exactly? Did that make you shocked?*

Almost everything was quite different, to start with the culture, the climate, food and also unlike Sri Lanka Latvia is not heavily populated. What really caught my eyes was the ladies here are sort of tough. Back in my country the women do not do strenuous jobs.

5. *Was it hard to get used to the new environment? What was the hardest?*

At the beginning language seemed to have the biggest barrier. It was hard to shop at the market place and was hard to ask help from people. But with time I got used to it. And I got acquainted to a few friends from Sri Lanka and things got smoother.

6. Was there something that helped you to get used to the new environment (University's personnel support, group mates support etc.)?

Like I mentioned earlier, the groupmates and friends helped me to get familiar with the environment and were of a great support.

7. How you can characterize your relations with your group mates (they were friendly, open-minded, helpful etc.)?

It was more friendly and felt like home as majority of my group consisted of Sri Lankans.

8. How you can characterize local student's and local citizen's attitude against you? Was there any problems to communicate with them?

When I came here I got to know this lovely girl [Latvian buddy – K. T.], who grew to be a real good friend with me. My personal opinion is that the boys are a bit shy and the girls are more open and forward.

9. Whether you would love to communicate with people from different countries or you better choose to communicate with people from your own country?

I like to communicate with different people regardless of their origin as everyone has something interesting.

10. Have you participated in various events organized by University (intercultural evening etc.)?

I have not had too much time to participate in the events but I have managed to spare some time for the events organized by the students such as the Deepavali celebration, a festive celebrated in Sri Lanka and India.

11. Have you participated in various events outside the University?

I have been to some get-togethers but like I have mentioned before I have not had too many free times.

12. How you can characterize a latvian culture?

Well it is quite different to back home. We are more close among the relatives, but in Latvia I have noticed the families are more independent and there are generally small families. The way people celebrate here is quite different to back home.

13. Whether you can say that you have got to know the latvian culture?

Yes, I have been invited to the country side by my friends and had the chance to witness the culture. I have been to places like Liepaja, Ventspils, Gulbene, Cesis and Sigulda.

14. Whether, getting know this country's culture, you deepened an interest of your own culture?

I have admired both the cultures, although I totally respect the Latvian culture. I have stern interest in my culture.

Thank you for your time and answers!

Pielikums Nr. 6
Intervija ar intervējamo Nr. 2 tulkota latviešu valodā

Valsts: Šrilanka

Dzimums: Sieviete

Vecums: 26

Studiju gads: Absolvente

1. *Kādēļ izvēlējies studēt šeit, Latvijā?*

Mans brālēns studēja šeit, Latvijā, kas pamudināja mani nākt uz šejieni. Es izvēlējos šo augstskolu, jo tā ir viena no labākajām universitātēm Austrumeiropā. Šī ir arī labi renovēta (modernizēta) universitāte ārvalstīs un izpilda man svarīgus nosacījumus – tādas kā pieejamība, kvalitāte, prestižs.

2. *Vai esi apmierināta ar savu izvēli?*

Jā, protams, visvairāk es novērtēju sociālo nobriešanu, ko esmu sevī novērojusi pēdējo 6 gadu laikā. Akadēmiski viss bija lieliski, es mīlu šo mazo kopienu un iespēju satikt cilvēkus, kas nākuši no ļoti dažādām vidēm. Man patika ideja par mazajām grupām, kas deva lielisku iespēju izveidot ciešus kontaktus ar maniem profesoriem.

3. *Kāds bija tavš pirmais iespaids par šo valsti?*

Latvija ir pirmā Eiropas valsts, kurā esmu bijusi, un tā tas ir noticis, ka tas bija rudenī. Pirms tam es nebiju redzējusi to skaistumu, kādu rudens var atnest ar krāsainajām koku lapām, tas mani apbūra. Pirmais iespaids bija – Latvija ir ļoti skaista zeme, un visvairāk man patika tas, ka tā nav pārāpdzīvota.

4. *Kad pirmo reizi šeit ieradies, vai bija kādas lietas, kas krasi atšķīrās no tavas valsts? Ja jā, kas tieši? Vai tas tevi šokēja?*

Gandrīz viss bija diezgan atšķirīgi, sākot ar kultūru, klimatu, pārtiku un arī atšķirībā no Šrilankas Latvija nav blīvi apdzīvota. Kas man tiešām iekrita acīs bija tas, ka sievietes šeit ir savā veidā ļoti izturīgas. Manā valstī sievietes nedara smagus darbus.

5. *Vai bija grūti iejusties jaunajā vidē? Kas bija grūtākais?*

No sākuma šķita, ka valoda ir vislielākā barjera. Bija grūti iepirkties tirgū un bija grūti cilvēkiem lūgt palīdzību. Bet ar laiku pie tā pieradu. Iepazinos ar dažiem draugiem no Šrilankas, un viss notika vieglāk.

6. Vai bija kādas lietas, kas tev palīdzēja iejusties jaunajā vidē (universitātes personāla atbalsts, grupas biedru atbalsts u. c.)?

Kā jau minēju iepriekš, grupas biedri un draugi man palīdzēja man iejusties jaunajā vidē un bija lielisks atbalsts.

7. Kā tu varētu raksturot savas attiecības ar grupas biedriem (viņi bija draudzīgi, atvērti, izpalīdzīgi utt.)?

Tās bija vairāk draudzīgs un es jutos kā mājās, jo lielāko daļu no manas grupas veidoja šrilankieši.

8. Kā tu raksturotu vietējo studentu un vietējo iedzīvotāju attieksmi pret tevi? Vai bija kādas problēmas, komunicējot ar viņiem?

Kad es šeit ierados, es iepazinos ar šo jauko meiteni [latviešu mentors – K. T.], kas kļuva par īstu, labu draugu. Mans personīgais viedoklis ir tāds, ka zēni ir mazliet kautrīgi, un meitenes ir daudz atvērtākas.

9. Vai tu labprāt komunicē ar cilvēkiem no dažādām valstīm vai arī labāk dod priekšroku komunicēt ar cilvēkiem no savas valsts?

Man patīk komunicēt ar dažādiem cilvēkiem, neatkarīgi no to izcelsmes, jo ikvienā ir kaut kas interesants.

10. Vai tu piedalījies dažādos universitātes rīkotos pasākumos (piemēram, starpkultūru vakars u. c.)?

Man nav bijis pārāk daudz laika, lai piedalītos pasākumos, bet man ir izdevies izbrīvēt laiku studentu rīkoti pasākumiem, piemēram, uz Divali svētkiem – svētkiem, kas tiek svinēti Šrilankā un Indijā.

11. Vai tu piedalījies dažādos pasākumos ārpus universitātes?

Esmu bijusi uz dažiem, bet, kā jau minēju iepriekš, man nav bijis pārāk daudz brīva laika.

12. Kā tu raksturotu latviešu kultūru?

Nu tā ir diezgan atšķirīga no manas kultūras. Mēs esam ciešāk saistīti ar saviem radniekiem, bet Latvijā esmu ievērojusi, ka ģimenes ir vairāk neatkarīgas, un šeit ir

pārsvarā mazas ģimenes. Veids, kā cilvēki šeit svin svētkus, ir diezgan atšķirīgs no manas dzimtenes.

13. Vai tu vari apgalvot, ka esi iepazinusi latviešu kultūru?

Jā, mani draugi ir aicinājuši mani uz citām vietām un tā bija iespēja iepazīt kultūru. Esmu bijusi, piemēram, Liepājā, Ventspilī, Gulbenē, Cēsīs un Siguldā.

14. Vai, iepazīstot citas kultūras, tevī palielinājās interese par savas valsts kultūru?

Es apbrīnoju abas kultūras, es pilnībā cienu latviešu kultūru. Un man ir padziļinājusies interese manā kultūrā.

Paldies par Tavu laiku un atbildēm!

Pielikums Nr. 7
Anketas jautājumu saskaņotība, Kronbaha α

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,788	,814	33

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Es izvēlējos studēt ārzemēs, lai gūtu starptautisku pieredzi.	80,00	168,419	,140	,789
Es uzskatu, ka starptautiskai pieredzei mūsdienās ir liela nozīme.	81,24	168,836	,272	,784
Atrodies šeit, es jūtos labi.	80,59	166,571	,339	,781
Es izjūtu lielu atšķirību starp savas valsts kultūru un šīs valsts kultūru.	80,52	168,462	,182	,787
Man šī lielā atšķirība traucē.	79,00	172,860	,005	,795
Sākotnēji šī atšķirība man traucēja, bet tagad esmu pie tā jau pieradis.	79,57	167,154	,168	,789
Man patīk šī augstskola, labprāt šeit studēju.	80,25	163,889	,352	,780
Kad ierados šeit studēt, jaunajā vidē man palīdzēja iejusties Universitātes rīkotā adaptācijas nedēļa.	80,09	157,550	,468	,774
Kad ierados šeit studēt, jaunajā vidē man palīdzēja iejusties mentora atbalsts.	79,69	162,984	,187	,791
Kad ierados šeit studēt, jaunajā vidē man palīdzēja iejusties ekskursija pa Universitāti, pilsētu un citām vietām.	80,07	162,832	,396	,778
Es vienmēr saņemu atbalstu no Universitātes akadēmiskā personāla (pasniedzējiem, lektoriem, profesoriem u. c.).	79,79	159,189	,476	,774
Šis atbalsts man ir svarīgs.	80,16	160,858	,418	,777
Es vienmēr saņemu atbalstu no Universitātes administratīvā personāla (dekanāta darbiniekiem, studentu servisa u. c.).	80,14	161,516	,384	,778
Šis atbalsts man ir svarīgs.	80,46	161,600	,416	,777
Es saņemu atbalstu no grupas (studiju) biedriem.	81,33	167,829	,341	,782
Šis atbalsts man ir svarīgs.	81,46	167,344	,439	,781
Savā grupā es jūtos labi.	81,23	165,295	,392	,780

Studiju sākumā es nepazīnu daudz cilvēku no savas grupas.	80,79	169,724	,088	,792
Studiju procesā es labprātāk strādāju ar cilvēkiem no savas valsts.	79,28	178,504	-,161	,805
Nodarbībās es parasti strādāju ar vienu un to pašu cilvēku.	79,26	175,429	-,078	,801
Nodarbībās es labprāt sadarbojos ar visiem grupas biedriem.	80,32	164,616	,262	,784
Savā grupā es varu brīvi paust savu viedokli.	81,16	167,323	,255	,784
Savā grupā es tieku respektēts.	81,22	167,382	,353	,782
Es vienmēr uzklausu grupas biedru viedokļus.	81,24	166,441	,413	,780
Es respektēju grupas biedru viedokļus.	81,28	170,504	,212	,786
Man patīk studēt kopā ar cilvēkiem no dažādām valstīm.	81,28	169,272	,218	,785
Studiju laikā esmu iepazinis cilvēkus no dažādām valstīm.	81,05	164,230	,436	,778
Caur šiem cilvēkiem es esmu iepazinis citas kultūras.	80,45	156,901	,524	,771
Es labprāt piedalos dažādos Universitātes rīkotos kultūras pasākumos.	79,38	152,680	,615	,766
Es labprāt piedalos dažādos ārpuskolas kultūras pasākumos.	79,54	158,623	,388	,778
Studiju laikā esmu iepazinis šīs valsts kultūru.	80,00	164,395	,340	,781
Iepazīstot citas kultūras, manī palielinājās interese par savas valsts kultūru.	79,87	160,926	,377	,778
Ja man tagad būtu jāizvēlas studiju vieta, es labprāt izvēlētos studēt šeit.	79,14	159,330	,379	,778

Pielikums Nr. 8

Faktora Universitātes atbalsts jautājumu korelācija, Pīrsona korelācijas koeficients, korelācijas statistiskā nozīmība

		Es vienmēr saņemu atbalstu no Universitātes akadēmiskā personāla (pasniedzējiem, lektoriem, profesoriem u. c.).	Šis atbalsts man ir svarīgs.	Es vienmēr saņemu atbalstu no Universitātes administratīvā personāla (dekanāta darbiniekiem, studentu servisa u. c.).	Šis atbalsts man ir svarīgs.
Es vienmēr saņemu atbalstu no Universitātes akadēmiskā personāla (pasniedzējiem, lektoriem, profesoriem u. c.).	Pearson Correlation	1	,600**	,603**	,477**
	Sig. (2-tailed)		,000	,000	,000
	N	87	87	87	87
Šis atbalsts man ir svarīgs.	Pearson Correlation	,600**	1	,541**	,672**
	Sig. (2-tailed)	,000		,000	,000
	N	87	87	87	87
Es vienmēr saņemu atbalstu no Universitātes administratīvā personāla (dekanāta darbiniekiem, studentu servisa u. c.).	Pearson Correlation	,603**	,541**	1	,748**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000		,000
	N	87	87	87	87
Šis atbalsts man ir svarīgs.	Pearson Correlation	,477**	,672**	,748**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	
	N	87	87	87	87

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Pielikums Nr. 9

Faktora Studentu komunikācija korelācija, Pīrsona korelācijas koeficients, korelācijas statistiskā nozīmība

		Savā grupā es varu brīvi paust savu viedokli.	Savā grupā es tieku respektēts.	Es vienmēr uzklausu grupas biedru viedokļus.	Es respektēju grupas biedru viedokļus.
Savā grupā es varu brīvi paust savu viedokli.	Pearson Correlation	1	,690**	,274*	,245*
	Sig. (2-tailed)		,000	,010	,022
	N	87	87	87	87
Savā grupā es tieku respektēts.	Pearson Correlation	,690**	1	,268*	,166
	Sig. (2-tailed)	,000		,012	,124
	N	87	87	87	87
Es vienmēr uzklausu grupas biedru viedokļus.	Pearson Correlation	,274*	,268*	1	,583**
	Sig. (2-tailed)	,010	,012		,000
	N	87	87	87	87
Es respektēju grupas biedru viedokļus.	Pearson Correlation	,245*	,166	,583**	1
	Sig. (2-tailed)	,022	,124	,000	
	N	87	87	87	87

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Pielikums Nr. 10

Faktora Kultūru zināšanas korelācija, Pīrsona korelācijas koeficients, korelācijas statistiskā nozīmība

		Studiju laikā esmu iepazinis cilvēkus no dažādām valstīm.	Caur šiem cilvēkiem es esmu iepazinis citas kultūras.	Es labprāt piedalos dažādos Universitātes rīkotos kultūras pasākumos.	Es labprāt piedalos dažādos ārpuskolas kultūras pasākumos.	Studiju laikā esmu iepazinis šīs valsts kultūru.
Studiju laikā esmu iepazinis cilvēkus no dažādām valstīm.	Pearson Correlation	1	,559**	,397**	,293**	,213*
	Sig. (2-tailed)		,000	,000	,006	,048
	N	87	87	87	87	87
Caur šiem cilvēkiem es esmu iepazinis citas kultūras.	Pearson Correlation	,559**	1	,536**	,355**	,290**
	Sig. (2-tailed)	,000		,000	,001	,007
	N	87	87	87	87	87
Es labprāt piedalos dažādos Universitātes rīkotos kultūras pasākumos.	Pearson Correlation	,397**	,536**	1	,636**	,311**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000		,000	,003
	N	87	87	87	87	87
Es labprāt piedalos dažādos ārpuskolas kultūras pasākumos.	Pearson Correlation	,293**	,355**	,636**	1	,320**
	Sig. (2-tailed)	,006	,001	,000		,003
	N	87	87	87	87	87
Studiju laikā esmu iepazinis šīs valsts kultūru.	Pearson Correlation	,213*	,290**	,311**	,320**	1
	Sig. (2-tailed)	,048	,007	,003	,003	
	N	87	87	87	87	87

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Pielikums Nr. 11

Respondentu vidējo atbilžu sadalījums pēc valstīm, dzimuma, vecuma, studiju gada

Pielikuma Nr. 11 tabula Nr. 1 Respondentu vidējo atbilžu sadalījums pēc valstīm

Valsts		Starptautiskā pieredze	Attieksme pret universitāti	Universitātes atbalsts	Universitātes rīkoto pasākumu nozīmība	Studentu komunikācija	Grupās biedru atbalsts	Kultūršoks	Studentu noslēgtība	Studentu atvērtība	Kultūru zināšanas
Somija	Mean	2,5000	2,2500	3,4375	2,7500	1,9375	1,7500	3,8750	3,7500	1,8750	2,7000
	N	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
	Std. Deviation	,40825	,56928	1,41973	1,32288	,31458	,64550	1,60078	,50000	1,10868	1,16046
Vācija	Mean	2,0682	2,7576	2,5057	2,5795	1,6420	1,3636	3,1818	3,6932	2,0114	2,7773
	N	44	44	44	44	44	44	44	44	44	44
	Std. Deviation	,71195	,64445	,91099	,86228	,51545	,50994	,92818	1,18722	,77376	,85205
Itālija	Mean	1,5000	4,6667	3,7500	2,5000	1,0000	1,0000	1,5000	5,0000	1,5000	2,8000
	N	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Std. Deviation
Nīderlande	Mean	1,5000	3,0000	2,2500	3,0000	1,2500	2,0000	3,5000	2,5000	1,5000	2,0000
	N	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Std. Deviation
Norvēģija	Mean	2,2308	3,1282	3,4038	3,4615	1,5192	1,2692	3,0385	3,3462	2,1154	2,8923
	N	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13
	Std. Deviation	1,07268	1,26592	1,13440	1,06969	,49436	,59914	,77625	1,39021	,68172	,87413
Portugāle	Mean	2,1667	2,6667	2,5833	2,8333	1,7500	1,1667	2,5000	3,5000	2,3333	2,7333
	N	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
	Std. Deviation	,57735	,88192	,38188	,76376	,43301	,28868	,86603	,00000	1,25831	,64291
Šrilanka	Mean	2,5000	3,0000	2,0000	4,0000	1,5000	3,0000	2,0000	6,0000	2,0000	3,2000
	N	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

	Std. Deviation
Zviedrija	Mean	2,3824	2,7843	2,5882	2,6176	1,4853	1,4706	2,9118	3,2647	2,1765	2,6471
	N	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17
	Std. Deviation	,96062	,90478	,76004	1,34082	,65234	,57202	1,04933	,97014	1,07444	,95794
Lielbritānija	Mean	3,0000	2,8333	2,0000	2,0000	2,6250	2,5000	2,5000	3,5000	2,0000	2,4000
	N	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	Std. Deviation	1,41421	1,64992	,35355	,00000	,88388	,00000	1,41421	1,41421	,00000	,56569
Cita valsts	Mean	4,5000	5,0000	3,0000	4,0000	1,2500	2,5000	4,0000	3,0000	1,0000	3,2000
	N	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Std. Deviation
Total	Mean	2,2184	2,8467	2,7011	2,7586	1,6149	1,4425	3,0805	3,5690	2,0402	2,7563
	N	87	87	87	87	87	87	87	87	87	87
	Std. Deviation	,85488	,87870	,96587	1,04231	,55222	,58779	,98203	1,15177	,82905	,84876

Pielikuma Nr. 11 tabula Nr. 2 Respondentu vidējo atbilžu sadalījums pēc dzimuma

Dzimums		Starptautiskā pieredze	Attieksme pret universitāti	Universitātes atbalsts	Universitātes rīkoto pasākumu nozīmība	Studentu komunikācija	Grupās biedru atbalsts	Kultūršoks	Studentu noslēgtība	Studentu atvērtība	Kultūru zināšanas
Vīrietis	Mean	2,2639	3,0278	2,6528	2,8472	1,6667	1,3889	3,1528	3,4861	2,2083	2,9944
	N	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36
	Std. Deviation	,73179	,82568	,87480	1,04074	,53785	,49441	,99871	,97458	,89742	,88864
Sieviete	Mean	2,1863	2,7190	2,7353	2,6961	1,5784	1,4804	3,0294	3,6275	1,9216	2,5882
	N	51	51	51	51	51	51	51	51	51	51
	Std. Deviation	,93787	,90030	1,03249	1,04918	,56456	,64777	,97679	1,26824	,76402	,78528
Total	Mean	2,2184	2,8467	2,7011	2,7586	1,6149	1,4425	3,0805	3,5690	2,0402	2,7563
	N	87	87	87	87	87	87	87	87	87	87
	Std. Deviation	,85488	,87870	,96587	1,04231	,55222	,58779	,98203	1,15177	,82905	,84876

Pielikuma Nr. 11 tabula Nr. 3 Respondentu vidējo atbilžu sadalījums pēc vecuma

Vecums		Starptautiskā pieredze	Attieksme pret universitāti	Universitātes atbalsts	Universitātes rīkoto pasākumu nozīmība	Studentu komunikācija	Grupās biedru atbalsts	Kultūršoks	Studentu noslēgtība	Studentu atvērtība	Kultūru zināšanas
19	Mean	2,2083	2,4722	2,2500	2,3750	1,5417	1,2917	3,4583	3,2917	1,8750	2,8167
	N	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12
	Std. Deviation	,68948	,70293	,68258	1,15059	,50938	,54181	,86493	,98761	,64403	,53570
20	Mean	2,3462	2,9231	2,4808	3,0000	1,8846	1,3077	2,9231	2,7692	2,1923	2,8308
	N	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13
	Std. Deviation	,77418	1,00142	1,01274	,93541	,67404	,52195	,86232	,99195	,85485	,94814
21	Mean	2,2857	2,5714	2,9107	2,7143	1,4107	1,5000	2,9643	3,8929	2,1071	2,7714
	N	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14
	Std. Deviation	1,03244	1,04127	1,65136	,82542	,47644	,67937	1,29294	1,16319	1,02241	,98248
22	Mean	1,8000	2,7667	3,0250	2,6500	1,7500	1,4000	3,1000	4,1500	2,1000	3,0400
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
	Std. Deviation	,63246	,64884	,75875	,78351	,42492	,69921	,77460	1,27039	,61464	,88343
23	Mean	2,4231	3,4615	2,8654	3,2308	1,5192	1,6923	3,4615	3,2692	2,0769	3,0769
	N	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13
	Std. Deviation	,81256	,86644	,62596	1,09193	,56330	,52195	,80264	,52502	1,15192	,90384
24	Mean	1,9500	3,1667	2,8250	3,0500	1,6000	1,7500	2,9500	3,5500	2,0500	2,5000
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
	Std. Deviation	,86442	,67128	,77325	1,23491	,42817	,67700	,76194	1,25720	,49721	,75572
25	Mean	2,0625	2,6667	2,5625	2,3125	1,4375	1,0000	2,6875	4,2500	1,9375	2,0500
	N	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
	Std. Deviation	1,20823	,90851	,85304	1,28000	,47716	,00000	1,09992	1,64751	,86344	,64807
26	Mean	2,5000	3,0000	3,0000	1,5000	2,2500	1,0000	2,0000	4,5000	2,0000	3,4000

	N	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Std. Deviation
27	Mean	2,0000	2,8333	2,6250	3,2500	1,5000	1,7500	3,2500	4,2500	2,7500	2,4000
	N	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	Std. Deviation	,70711	1,17851	,53033	,35355	,70711	,35355	1,76777	1,06066	1,06066	1,13137
29	Mean	2,5000	1,6667	2,5000	1,0000	1,5000	1,0000	5,0000	4,0000	1,0000	1,8000
	N	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Std. Deviation
31	Mean	2,5000	3,0000	3,5000	3,5000	3,2500	2,0000	2,0000	3,0000	2,0000	3,0000
	N	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Std. Deviation
37	Mean	4,0000	2,6667	2,0000	2,0000	1,0000	1,0000	3,0000	4,0000	1,0000	3,4000
	N	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Std. Deviation
45	Mean	3,0000	2,3333	2,5000	2,5000	2,0000	2,0000	1,5000	3,0000	1,5000	2,2000
	N	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Std. Deviation
Total	Mean	2,2184	2,8467	2,7011	2,7586	1,6149	1,4425	3,0805	3,5690	2,0402	2,7563
	N	87	87	87	87	87	87	87	87	87	87
	Std. Deviation	,85488	,87870	,96587	1,04231	,55222	,58779	,98203	1,15177	,82905	,84876

Pielikuma Nr. 11 tabula Nr. 4 Respondentu vidējo atbilžu sadalījums pēc studiju gada

Studiju gads	Starptautiskā pieredze	Attieksme pret universitāti	Universitātes atbalsts	Universitātes rīkoto pasākumu nozīmība	Studentu komunikācija	Grupās biedru atbalsts	Kultūršoks	Studentu noslēgtība	Studentu atvērtība	Kultūru zināšanas	
1	Mean	2,3148	2,7346	2,5463	2,5741	1,6481	1,4074	3,2222	3,3704	2,0926	2,8148
	N	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54

	Std. Deviation	,73521	,86240	1,06185	,90286	,53755	,59932	1,00314	1,12931	,85822	,85195
3	Mean	1,7353	3,0784	3,1618	3,3824	1,6471	1,5294	2,6765	3,9412	2,0294	2,7059
	N	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17
	Std. Deviation	,58943	,75947	,68432	1,11144	,64383	,62426	,68331	1,19742	,81912	,78459
4	Mean	2,4062	2,9792	2,7344	2,7187	1,4688	1,4688	3,0313	3,8438	1,8750	2,6125
	N	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16
	Std. Deviation	1,25457	1,02898	,73297	1,21063	,50724	,53131	1,10255	1,09116	,76376	,93372
Total	Mean	2,2184	2,8467	2,7011	2,7586	1,6149	1,4425	3,0805	3,5690	2,0402	2,7563
	N	87	87	87	87	87	87	87	87	87	87
	Std. Deviation	,85488	,87870	,96587	1,04231	,55222	,58779	,98203	1,15177	,82905	,84876

Pielikums Nr. 12
Faktoru savstarpējā korelācija

		Starptautiskā pieredze	Attieksme pret universitāti	Universitātes atbalsts	Universitātes rīkoto pasākumu nozīmība	Studentu komunikācija	Grupās biedru atbalsts	Kultūršoks	Studentu noslēgtība	Studentu atvērtība	Kultūru zināšanas
Starptautiskā pieredze	Pearson Correlation	1	,370**	,027	-,067	,186	,181	-,142	-,346**	,307**	,321**
	Sig. (2-tailed)		,000	,803	,535	,084	,093	,188	,001	,004	,002
	N	87	87	87	87	87	87	87	87	87	87
Attieksme pret universitāti	Pearson Correlation	,370**	1	,290**	,232*	,232*	,257*	-,235*	-,311**	,307**	,336**
	Sig. (2-tailed)	,000		,006	,031	,030	,016	,029	,003	,004	,001
	N	87	87	87	87	87	87	87	87	87	87
Universitātes atbalsts	Pearson Correlation	,027	,290**	1	,418**	,101	,172	-,028	,031	,050	,125
	Sig. (2-tailed)	,803	,006		,000	,354	,112	,797	,779	,648	,249
	N	87	87	87	87	87	87	87	87	87	87
Universitātes rīkoto pasākumu nozīmība	Pearson Correlation	-,067	,232*	,418**	1	,152	,214*	,025	,033	,129	,286**
	Sig. (2-tailed)	,535	,031	,000		,159	,046	,819	,759	,233	,007
	N	87	87	87	87	87	87	87	87	87	87
Studentu komunikācija	Pearson Correlation	,186	,232*	,101	,152	1	,330**	-,060	-,280**	,469**	,352**
	Sig. (2-tailed)	,084	,030	,354	,159		,002	,580	,009	,000	,001
	N	87	87	87	87	87	87	87	87	87	87
Grupās biedru atbalsts	Pearson Correlation	,181	,257*	,172	,214*	,330**	1	,064	-,179	,243*	,312**
	Sig. (2-tailed)	,093	,016	,112	,046	,002		,559	,098	,023	,003
	N	87	87	87	87	87	87	87	87	87	87
Kultūršoks	Pearson Correlation	-,142	-,235*	-,028	,025	-,060	,064	1	,088	-,079	,226*
	Sig. (2-tailed)	,188	,029	,797	,819	,580	,559		,420	,467	,035
	N	87	87	87	87	87	87	87	87	87	87

Studentu noslēgtība	Pearson Correlation	-,346**	-,311**	,031	,033	-,280**	-,179	,088	1	-,350**	-,102
	Sig. (2-tailed)	,001	,003	,779	,759	,009	,098	,420		,001	,349
	N	87	87	87	87	87	87	87	87	87	87
Studentu atvērtība	Pearson Correlation	,307**	,307**	,050	,129	,469**	,243*	-,079	-,350**	1	,434**
	Sig. (2-tailed)	,004	,004	,648	,233	,000	,023	,467	,001		,000
	N	87	87	87	87	87	87	87	87	87	87
Kultūru zināšanas	Pearson Correlation	,321**	,336**	,125	,286**	,352**	,312**	,226*	-,102	,434**	1
	Sig. (2-tailed)	,002	,001	,249	,007	,001	,003	,035	,349	,000	
	N	87	87	87	87	87	87	87	87	87	87

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Maģistra darbs „Latvijā studējošo ārvalstu studentu starpkultūru kompetences veidošanās” izstrādāts LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Kristīne Tropa _____ (paraksts, datums)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: doc. Ludmila Apsīte _____ (paraksts, datums)

Recenzents/-e: _____

Darbs iesniegts Izglītības zinātņu nodaļā _____ (datums)

Komisijas sekretārs/-e: _____ (paraksts)

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē

2013. gada _____ prot. Nr. _____, vērtējums _____

Komisijas sekretārs/-e: _____ (paraksts)